

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΙΝΙΚΕΣ
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΤΟΥ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΥ
ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

Διπλωματική Εργασία

**«Οργανωμένο έγκλημα: οργανωμένο έγκλημα
στην Ελλάδα, ποιοτικές διαστάσεις και μεταβολές την
τελευταία 10 ετία με βάση επίσημα στοιχεία και δημοσιεύματα
του τύπου»**

«ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΣΤΑΜΕΛΟΥ»

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: «ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΠΑΠΠΑ»

Πάτρα, Μάιος, 2026

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του/της φοιτητή φοιτήτριας («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

**«Οργανωμένο έγκλημα: οργανωμένο έγκλημα
στην Ελλάδα, ποιοτικές διαστάσεις και μεταβολές την
τελευταία 10 ετία με βάση επίσημα στοιχεία και δημοσιεύματα
του τύπου»**

«ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΣΤΑΜΕΛΟΥ»

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Ευαγγελία Παππά

Μέλος Συνεργαζόμενου Εκπαιδευτικού
Προσωπικού του ΕΑΠ

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:

Χρήστος Κουρούτζας.

Μέλος Συνεργαζόμενου Εκπαιδευτικού
Προσωπικού του ΕΑΠ

Πάτρα, Μάιος, 2026

*«Η παρούσα διπλωματική εργασία
αφιερώνεται στην οικογένεια μου
για την υποστήριξή τους και
στους καθηγητές μου για την
πολύτιμή βοήθειά τους καθ' όλη
τη διάρκεια των σπουδών μου.»*

Περίληψη

Η παρούσα εργασία έχει ως απώτερο σκοπό της τη διερεύνηση της εγκληματικότητας καθώς επίσης και την αναφορά σε μετρήσιμα δεδομένα, συνδέοντας την με φαινόμενα όπως η οικονομική κρίση, οι πόλεμοι, η πανδημία αλλά και την ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης. Επίσης θα γίνει διαχρονική σύνδεση με φαινόμενα όπως η απασχόληση και η ανεργία αλλά και φαινόμενα που σχετίζονται με τη δομή και λειτουργία της οικογένειας στη σύγχρονη εποχή. Η εργασία εστιάζει στη διαχρονική μελέτη του οργανωμένου εγκλήματος τη τελευταία 10ετία δίνοντας βαρύτητα στη παράθεση επίσημων στοιχείων και δημοσιευμάτων στο τύπο. Αναφέρεται σε δομικά στοιχεία κάνοντας ειδική μνεία σε παράνομες αγορές, σύγχρονες τάσεις εξάπλωσης αλλά και όψεις της επίσης κοινωνικής αντίδρασης. Μέσα από παραδείγματα και συγκρίσεις δείχνει το προβληματισμό που υπάρχει από το επίσημο καθεστώς αναφορικά με το σχεδιασμό πολιτικών αντιμετώπισης του οργανωμένου και χωρίς περιορισμούς εγκλήματος. Έγινε βιβλιογραφική ανασκόπηση, με αναφορές σε Παγκόσμιους οργανισμούς οι οποίοι δρουν με στόχο να αντιμετωπίζουν προληπτικά περιστατικά εγκληματικότητας. Ένας εκ των βασικών οργανισμών ενασχόλησης κατέστη το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το έγκλημα. Το εν λόγω όργανο είναι επιφορτισμένο με την παροχή δεδομένων και την ανάλυση τους, για το περιορισμό του οργανωμένου εγκλήματος και της εγκληματικότητας. Η συλλογή των στοιχείων ξεκινά το 2015 και ολοκληρώνεται στις απαρχές του 2016. Πέρα από το γενικό Κεφάλαιο ορισμού του οργανωμένου εγκλήματος, υπάρχει στη παρούσα Κεφάλαιο που εστιάζει στη συσχέτιση περιπτώσεων εγκληματικής πράξης με πρόσθετα στοιχεία όπως είναι η οικονομική κρίση, η πανδημία, οι πόλεμοι και πρόσφατα η ακρίβεια, η έξαρση του φαινομένου της βίας μεταξύ των ανηλίκων και τέλος με αναφορές στην οικογένεια και την ενδοοικογενειακή βία. Η έρευνα που έγινε ανέδειξε τη σχέση των κοινωνικών χαρακτηριστικών με τη μεγαλύτερη πιθανότητα το άτομο να λάβει μέρος σε άνομες πράξεις. Τα κοινωνικά χαρακτηριστικά του θύματος και του θύτη παρουσιάζουν αρκετά κοινά στοιχεία. Ειδική μνεία γίνεται στην οικολογική θεωρία η οποία αναπτύχθηκε το 1930 και η οποία αναφέρει ότι το οργανωμένο έγκλημα εμφανίζει άνιση γεωγραφική κατανομή ενώ συνδέει την ανάπτυξη του εγκλήματος με τη σχέση που έχει ο άνθρωπος με το περιβάλλον και τις ευρύτερες αρνητικές λειτουργίες του. Το έγκλημα αναπτύσσεται σε συγκεκριμένες περιοχές εντός και εκτός των μεγάλων πόλεων. Το έγκλημα έχει άμεση σχέση με τα οικονομικά προβλήματα, με την έλλειψη εργασίας, με το χαμηλό επίπεδο μόρφωσης κ.λ.π.

Επιπροσθέτως θα δείξει η παρούσα μελέτη ότι η μετανάστευση αποτελεί βασικό παράγοντα έξαρσης του οργανωμένου εγκλήματος. Η ενασχολούμενη κάνοντας χρήση ποσοτικών δεδομένων από τη Στατιστική υπηρεσία επιδιώκει να εξηγήσει το πώς το οργανωμένο έγκλημα ενισχύθηκε μέσα στη τελευταία 10ετία κάνοντας αναφορές σε όλες τις παραδοσιακές και μη πηγές ανάπτυξης εγκληματικών δράσεων και πράξεων. Οι εν δυνάμει εγκληματικές πράξεις που θα εξεταστούν είναι η διακίνηση ναρκωτικών, εμπορία ανθρώπων, λαθρεμπόριο προσώπων, έγκλημα στον κυβερνοχώρο, νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και «άλλες δραστηριότητες» με οικονομικά εγκλήματα, φορολογική απάτη. Η εργασία θα βασιστεί στην ανάλυση των παραπάνω δεδομένων ενώ δεν έγινε χρήση ποσοτικών και άλλων εργαλείων όπως η συνεντεύξεις λόγω της ιδιαιτερότητας και την ευρύτερη δυσκολίας και ευαισθησία του παρόντος θέματος να συγκεντρωθούν απαντήσεις σχετικές με το θέμα μέσα από τη συζήτηση με κάποια ή κάποιες συγκεκριμένες ομάδες ανθρώπων. Η εργασία θα ολοκληρωθεί με σχετικά με το παρόν θέμα συμπεράσματα αλλά και με κάποιες προτάσεις οι οποίες θα είναι απόρροια της ευρύτερης μελέτης και ανάλυσης του.

Λέξεις - κλειδιά

Εγκληματικότητα, ανεργία, δείκτες οικονομίας, μετανάστευση οργανωμένο έγκλημα, πανδημία, οικονομικές κρίσεις

«Organized crime: organized crime in Greece, qualitative dimensions
and changes over the last decade based on official data and press
publications»

«Chrysoula Stamelou»

Abstract

The primary aim of this study is to examine criminality and to present measurable data, linking it to phenomena such as the economic crisis, wars, the pandemic, as well as the development of artificial intelligence. It also provides a diachronic analysis of issues such as employment and unemployment, as well as factors related to the structure and functioning of the family in the modern era. The study focuses on the diachronic examination of organized crime over the last decade, emphasizing the presentation of official statistics and reports published in the press.. The study addresses structural elements, with special reference to illegal markets, contemporary trends of expansion, and aspects of social response. Through examples and comparisons, it highlights the concerns expressed by official authorities regarding the design of policies aimed at combating organized and uncontrolled crime.

A literature review was conducted, including references to international organizations that operate with the aim of preventing criminal activity. One of the main organizations examined was the United Nations Office on Drugs and Crime. This body is responsible for providing and analysing data in order to limit organized crime and criminality. Data collection begins in 2015 and is completed in early 2016.

In addition to the general chapter defining organized crime, the study includes a section focusing on the correlation between criminal acts and additional factors such as the economic crisis, the pandemic, wars, and more recently inflation, the rise in youth violence, as well as references to the family and domestic violence. The research highlights the relationship between social characteristics and the increased likelihood of an individual engaging in illegal activities. The social characteristics of both victims and offenders show several common elements.

Special reference is made to ecological theory, developed in the 1930s, which suggests that organized crime is unevenly distributed geographically and links criminal development to the relationship between humans and their environment, as well as broader dysfunctional social conditions. Crime develops in specific areas both within and outside major cities. It is closely associated with economic problems, unemployment, low levels of education, and similar factors.

Furthermore, this study demonstrates that migration constitutes a key factor in the rise of organized crime. Using quantitative data from the Statistical Authority, the researcher seeks to explain how organized crime has intensified over the last decade, referring to both traditional and non-traditional sources of criminal activity.

The criminal activities examined include drug trafficking, human trafficking, smuggling of persons, cybercrime, money laundering, and other activities such as economic crimes and tax fraud. The study is based on the analysis of the above data, while no qualitative tools such as interviews were used due to the particular difficulty and sensitivity of the topic, which makes it challenging to collect reliable responses through direct discussion with specific groups of people.

The paper concludes with relevant findings on the topic as well as proposals resulting from the broader study and analysis.

Keywords: criminality, unemployment, economic indicators, migration, organized crime, pandemic, economic crises

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	5
Abstract	7
Συντομογραφίες & Ακρωνύμια	xii
1. Εισαγωγή	14
1.1 Γενικό πλαίσιο του θέματος	14
1.2 Σκοπός της εργασίας και επιμέρους στόχοι	15
1.3 Αντικείμενο της εργασίας	16
1.4 Ερευνητικά ερωτήματα	17
1.5 Κίνητρα για την επιλογή του συγκεκριμένου θέματος	19
1.6 Δομή εργασίας.....	19
2. Το φαινόμενο της εγκληματικότητας.....	22
2.1 Ορισμός του φαινομένου της εγκληματικότητας.....	22
2.2 Ποια είναι τα αίτια του φαινομένου της εγκληματικότητας	23
2.3 Διεθνείς οργανισμοί και κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες του οργανωμένου εγκλήματος.....	24
2.4 Τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των ατόμων που οδηγούνται στο οργανωμένο έγκλημα	27
2.5 Η οικονομική διάσταση του οργανωμένου εγκλήματος	28
2.5.1 Σχέση οργανωμένου εγκλήματος και τρομοκρατίας.....	30
2.5.2 Οργανωμένο έγκλημα και παράνομες αγορές.....	31
2.6 Ορισμός του οργανωμένου εγκλήματος στη διεθνή σφαίρα.....	32
2.7 Θεωρητικές προσεγγίσεις του οργανωμένου εγκλήματος	32
2.8 Διαδικασίες Εγκληματοποίησης και Μηχανισμοί Κοινωνικού Ελέγχου.....	35
3. Έρευνες σχετικά με την εγκληματικότητα	38

3.1 Μεθοδολογική προσέγγιση και πηγές δεδομένων	38
3.2 Έρευνα για τα ποσοστά εγκληματικότητας	41
3.3 Οικονομικοί παράγοντες και εγκληματικότητα	41
3.4 Η εγκληματικότητα που επικρατεί στην Ευρώπη	45
3.4.1 Οργανωμένο έγκλημα.....	45
3.4.2 Γενικά στοιχεία.....	46
3.4.3 Οργανωμένο έγκλημα στην Ευρώπη.....	46
3.5 Η επίδραση της παγκοσμιοποίησης στο φαινόμενο της εγκληματικότητας.....	52
3.6 Σύγχρονες κοινωνικές και γεωπολιτικές επιδράσεις στο οργανωμένο έγκλημα	53
4. Διεθνές θεσμικό πλαίσιο αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος.....	56
4.1 Ιδιότητες και χαρακτηριστικά οργανωμένης εγκληματικότητας στα πλαίσια της ΕΕ	56
4.2 Η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος από τη Συνθήκη Schengen (N 2514/1997) και τη Σύμβαση Europol (N2605/ 1998).....	57
4.3 Ορισμός του οργανωμένου εγκλήματος από την INTERPOL	58
4.4 Ιδιότητες και χαρακτηριστικά της οργανωμένης εγκληματικότητας από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος (η Σύμβαση του Παλέρμο).....	58
5. Ελληνική «πρόσληψη» της έννοιας του οργανωμένου εγκλήματος.....	61
5.1 Η προσέγγιση της ΕΛ.ΑΣ. πριν και μετά τη Σύμβαση του Παλέρμο	61
5.2 Έννοια και στοιχεία οργανωμένης εγκληματικότητας υπό την οπτική εγκληματολόγων και κοινωνιολόγων	62
5.3 Η Σχέση του οργανωμένου με το οικονομικό έγκλημα, το «ξέπλυμα μαύρου χρήματος» και της διαφθοράς	64
6. Τα ποινικά χαρακτηριστικά του Ο.Ε -τυποποίηση του οργανωμένου εγκλήματος στην ελληνική έννομη τάξη (αρθ.187 §§ 1, 3 Π.Κ, Ε.Ο - Συμμορία)	66
6.1 Νομική έννοια και ερμηνεία της εγκληματικής οργάνωσης.....	66
6.2 Η ισχύς της διάταξης του 187 ΠΚ μετά τον νέο ΠΚ (N 4619/2019) και τα χαρακτηριστικά του Ο.Ε	67
6.3 Το προστατευόμενο έννομο αγαθό ως στοιχείο τυποποίησης του Ο.Ε	72
Διπλωματική εργασία	10

6.4 Διαφορές ΕΟ-Συμμορίας.....	73
6.5 Σωφρονιστικές πολιτικές για την αντιμετώπιση των ΕΟ.....	74
7. Συμπεράσματα και προτάσεις.....	76
Βιβλιογραφία.....	78

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

COVID-19	COVID-19 (Κορωνοϊός SARS-CoV-2)
E.O.	Εγκληματική Οργάνωση
ΕΛ.ΣΤΑΤ.	Ελληνική Στατιστική Αρχή (Statistical Authority αναφορά στο κείμενο)
E.E.	Ευρωπαϊκή Ένωση
O.H.E.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime (Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα)
GIS	Geographic Information Systems (Γεωγραφικά Πληροφοριακά Συστήματα)
RIVAF	Rapid Impact and Vulnerability Analysis Fund (Ταμείο Ταχείας Ανάλυσης Επιπτώσεων και Τρωτότητας)
ICVS	International Crime Victims Survey (Διεθνής Έρευνα για τα Θύματα Εγκλήματος)
ICCS	International Classification of Crime for Statistical Purposes (Διεθνής Ταξινόμηση του Εγκλήματος για Στατιστικούς Σκοπούς)
FBI	Federal Bureau of Investigation (Ομοσπονδιακό Γραφείο Ερευνών – ΗΠΑ)
NCVS	National Crime Victimization Survey (Εθνική Έρευνα Θυματοποίησης από Έγκλημα – ΗΠΑ)
UCR	Uniform Crime Reports (Ενιαίες Αναφορές Εγκλήματος – FBI)
Europol	European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (Ευρωπαϊκή Αστυνομική Υπηρεσία)
FATF	Financial Action Task Force (Ομάδα Χρηματοοικονομικής Δράσης κατά του Ξεπλύματος Χρήματος)
CRS	Congressional Research Service (Υπηρεσία Έρευνας του Κογκρέσου των ΗΠΑ)
INTERPOL	Διεθνής Οργανισμός Εγκληματολογικής Αστυνομίας
ΕΛ.ΑΣ.	Ελληνική Αστυνομία
EUROJUST	Μονάδα Δικαστικής Συνεργασίας της Ε.Ε.

Π.Κ.	Ποινικός Κώδικας
αρθ. 187 Π.Κ.	Άρθρο 187 Ποινικού Κώδικα
Π.Δ.	Προεδρικό Διάταγμα
Σύμβαση Παλέρμιο	Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου
Εγκλήματος	(UNTOC / United Nations Convention against Transnational
	Organized Crime)
Απ.-Πλ.	Απόφαση-Πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔΕΥ	Δικαιοσύνη και Εσωτερικές Υποθέσεις
ΣτΕ	Συμβούλιο Εφετών
Σ	Σύνταγμα

1. Εισαγωγή

1.1 Γενικό πλαίσιο του θέματος

Το οργανωμένο έγκλημα συγκαταλέγεται στα πιο πολύπλοκα και κρίσιμα κοινωνικά ζητήματα της σύγχρονης περιόδου, καθώς επιδρά άμεσα στη συνοχή της κοινωνίας, στην οικονομική πρόοδο, στη λειτουργία των θεσμών και στην αίσθηση ασφάλειας των πολιτών. Η εξέλιξή του συνδέεται στενά με τις μεταβολές που συντελούνται σε πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο τόσο διεθνώς όσο και σε εθνική κλίμακα. Την τελευταία δεκαετία, η Ελλάδα αντιμετώπισε μια σειρά από έντονες προκλήσεις, όπως οικονομική κρίση, υψηλή ανεργία, μεταναστευτικές ροές, την πανδημία COVID-19, καθώς και γεωπολιτικές εντάσεις στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου και της Ευρώπης. Όλοι αυτοί οι παράγοντες διαμόρφωσαν ένα νέο περιβάλλον, επηρεάζοντας τόσο την ένταση όσο και τη μορφολογία της οργανωμένης εγκληματικής δραστηριότητας. Το οργανωμένο έγκλημα δεν περιορίζεται πλέον στις κλασικές παράνομες πρακτικές, όπως η εμπορία ναρκωτικών ή το λαθρεμπόριο. Αντιθέτως, χαρακτηρίζεται από υψηλή ικανότητα προσαρμογής και εκμεταλλεύεται τις τεχνολογικές εξελίξεις, την παγκοσμιοποίηση και τη διεθνοποίηση των αγορών. Η εξάπλωση του διαδικτύου και των ψηφιακών συστημάτων έχει οδηγήσει στην εμφάνιση νέων εγκληματικών μορφών, όπως οι κυβερνοεπιθέσεις, οι ηλεκτρονικές απάτες και η παράνομη διακίνηση ψηφιακών δεδομένων. Παράλληλα, τα διεθνικά εγκληματικά δίκτυα δυσχεραίνουν τον εντοπισμό και την καταστολή τους, καθώς η δράση τους υπερβαίνει τα εθνικά όρια και αποκτά παγκόσμια διάσταση (Kolomiets, et al., 2023, σ 110-118).

Στην ελληνική περίπτωση, το οργανωμένο έγκλημα παρουσιάζει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Η γεωγραφική θέση της χώρας, ως βασική πύλη προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, ευνοεί τη δραστηριότητα δικτύων παράνομης διακίνησης μεταναστών, εμπορίας ανθρώπων και λαθρεμπορίου. Ταυτόχρονα, η οικονομική ύφεση της προηγούμενης περιόδου ενίσχυσε φαινόμενα κοινωνικής ανισότητας, φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, τα οποία συνδέονται με την άνοδο ορισμένων μορφών παραβατικότητας. Η οικονομική αβεβαιότητα, η μείωση των εισοδημάτων και η αύξηση της ανεργίας ενίσχυσαν το αίσθημα ανασφάλειας και συνέβαλαν στην εμφάνιση νέων τύπων αποκλίνουσας συμπεριφοράς. Ιδιαίτερη σημασία έχουν επίσης οι κοινωνικοί θεσμοί, οι οποίοι επηρεάζουν καθοριστικά τη διαδικασία κοινωνικοποίησης. Η οικογένεια, το σχολείο, η εργασία και οι ευρύτερες κοινωνικές δομές διαμορφώνουν τις αξίες και τη στάση των ατόμων απέναντι στο

δίκαιο. Η αποδυνάμωση των κοινωνικών δεσμών, η αύξηση της ενδοοικογενειακής βίας και η κοινωνική αποξένωση αποτελούν παράγοντες που μπορούν να ενισχύσουν την εμφάνιση παραβατικών συμπεριφορών. Η διερεύνηση του οργανωμένου εγκλήματος είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς πρόκειται για ένα πολυπαραγοντικό φαινόμενο με σοβαρές κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές συνέπειες. Η αντιμετώπισή του απαιτεί συνδυασμό προληπτικών και κατασταλτικών στρατηγικών, διεθνή συνεργασία και αξιοποίηση επιστημονικής γνώσης. Μέσα από την ανάλυση στατιστικών δεδομένων, εκθέσεων διεθνών οργανισμών και δημοσιευμάτων, καθίσταται εφικτή η κατανόηση των μεταβολών που έχουν συντελεστεί στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία. Η παρούσα εργασία προσεγγίζει το οργανωμένο έγκλημα όχι μόνο ως νομικό ζήτημα, αλλά και ως κοινωνικό φαινόμενο που επηρεάζεται από τις ευρύτερες κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις της σύγχρονης εποχής (Melnychuk, 2023, σ 11-19).

1.2 Σκοπός της εργασίας και επιμέρους στόχοι

Ο κύριος στόχος της παρούσας μελέτης είναι η εξέταση του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία, με έμφαση στις ποιοτικές μεταβολές του φαινομένου, στους παράγοντες που το επηρεάζουν και στις σύγχρονες εξελίξεις που έχουν διαμορφώσει τη μορφή του. Η εργασία προσεγγίζει το οργανωμένο έγκλημα ως μια διαρκώς εξελισσόμενη κοινωνική διαδικασία και όχι ως ένα στατικό νομικό πλαίσιο, τονίζοντας την επίδραση οικονομικών, κοινωνικών, πολιτικών και τεχνολογικών παραγόντων. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται σε γεγονότα της τελευταίας δεκαετίας, όπως η οικονομική κρίση, η υγειονομική κρίση της COVID-19, οι διεθνείς γεωπολιτικές εντάσεις και η ραγδαία ψηφιοποίηση της καθημερινότητας. Ένας επιμέρους στόχος είναι η χαρτογράφηση των βασικών μορφών οργανωμένης εγκληματικής δραστηριότητας στην Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένων της διακίνησης ναρκωτικών, της εμπορίας ανθρώπων, του λαθρεμπορίου, των κυβερνοεγκλημάτων και της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες πράξεις. Παράλληλα, εξετάζονται οι νέες τάσεις που έχουν αναδυθεί, με έμφαση στη μετατόπιση εγκληματικών πρακτικών στον ψηφιακό χώρο, καθώς και στη σταδιακή διασύνδεση παράνομων δικτύων με νόμιμες οικονομικές δραστηριότητες. Επιπλέον, διερευνώνται οι κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες που ενισχύουν την ανάπτυξη

οργανωμένων εγκληματικών δομών. Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στη σχέση μεταξύ ανεργίας, κοινωνικών ανισοτήτων, μεταναστευτικών ροών και παραβατικότητας, καθώς και στον ρόλο που διαδραματίζουν η κοινωνική αποδιοργάνωση, οι δυσλειτουργικές οικογενειακές συνθήκες και οι αδυναμίες των θεσμών στην ενίσχυση τέτοιων φαινομένων.

Ακόμα αναλύεται το ισχύον νομικό και θεσμικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Εξετάζεται η συμβολή διεθνών οργανισμών και μηχανισμών συνεργασίας στην πρόληψη και καταστολή του φαινομένου, καθώς και ο βαθμός προσαρμογής της ελληνικής νομοθεσίας στις ευρωπαϊκές οδηγίες και διεθνείς συμβάσεις. Γενικότερα η εργασία αποσκοπεί στη διαμόρφωση τεκμηριωμένων συμπερασμάτων και προτάσεων πολιτικής για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος. Η ανάλυση βασίζεται σε επίσημα στατιστικά δεδομένα, επιστημονικές μελέτες και δημοσιευμένες πηγές, με στόχο την ολοκληρωμένη αποτύπωση του φαινομένου. Μέσω της συνδυαστικής αξιολόγησης θεωρητικών και εμπειρικών προσεγγίσεων επιχειρείται η ανάδειξη των βασικών προκλήσεων, αλλά και των δυνατοτήτων περιορισμού της έκτασης και της έντασης του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα.

1.3 Αντικείμενο της εργασίας

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας αποτελεί η συστηματική μελέτη του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία, με έμφαση στις ποιοτικές μεταβολές του φαινομένου, στις μορφές που λαμβάνει, καθώς και στους παράγοντες που επηρεάζουν την εμφάνιση και την εξέλιξή του. Η εργασία επιχειρεί να προσεγγίσει το οργανωμένο έγκλημα ως ένα πολυπαραγοντικό κοινωνικό φαινόμενο, το οποίο δεν μπορεί να ερμηνευθεί αποκλειστικά μέσα από το ποινικό ή νομικό πλαίσιο, αλλά απαιτεί διεπιστημονική ανάλυση που περιλαμβάνει στοιχεία εγκληματολογίας, κοινωνιολογίας, οικονομικής επιστήμης και πολιτικής ανάλυσης.

Στο επίκεντρο του αντικειμένου βρίσκεται η διερεύνηση των βασικών μορφών οργανωμένης εγκληματικότητας που εμφανίζονται στην ελληνική επικράτεια, όπως η διακίνηση ναρκωτικών ουσιών, η εμπορία ανθρώπων, το λαθρεμπόριο προϊόντων, η

οικονομική εγκληματικότητα, η απάτη, η διαφθορά, καθώς και το κυβερνοέγκλημα, το οποίο έχει αναδειχθεί σε μία από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες μορφές εγκληματικής δραστηριότητας. Παράλληλα, εξετάζεται η διασύνδεση των εγκληματικών αυτών δραστηριοτήτων με διεθνικά δίκτυα, τα οποία λειτουργούν πέρα από τα εθνικά σύνορα και αξιοποιούν τις δυνατότητες της παγκοσμιοποίησης. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη μελέτη των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών που συμβάλλουν στη δημιουργία πρόσφορου εδάφους για την ανάπτυξη οργανωμένων εγκληματικών ομάδων. Παράγοντες όπως η οικονομική κρίση, η ανεργία, η κοινωνική ανισότητα, η φτώχεια και η κοινωνική περιθωριοποίηση εξετάζονται ως κρίσιμες μεταβλητές που επηρεάζουν τη συμμετοχή ατόμων σε παράνομες δραστηριότητες. Επιπλέον, αναλύεται ο ρόλος της οικογένειας, της εκπαίδευσης και των κοινωνικών θεσμών στη διαμόρφωση συμπεριφορών που είτε αποτρέπουν είτε ευνοούν την εγκληματική δράση.

Το αντικείμενο της εργασίας περιλαμβάνει επίσης την εξέταση του θεσμικού και νομικού πλαισίου αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος, τόσο στην Ελλάδα όσο και σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Εξετάζεται ο τρόπος με τον οποίο η ελληνική έννομη τάξη έχει προσαρμοστεί σε διεθνείς συμβάσεις και ευρωπαϊκές οδηγίες, καθώς και ο ρόλος των αρμόδιων διωκτικών και αστυνομικών αρχών στην πρόληψη και καταστολή του φαινομένου. Η εργασία εστιάζει στις σύγχρονες εξελίξεις που επηρεάζουν τη μορφή και τη λειτουργία του οργανωμένου εγκλήματος, όπως η ψηφιοποίηση της οικονομίας, η ανάπτυξη των κοινωνικών δικτύων και η αύξηση της χρήσης του διαδικτύου για παράνομες δραστηριότητες. Η ανάλυση αυτή επιτρέπει την κατανόηση της δυναμικής φύσης του φαινομένου και της ικανότητάς του να προσαρμόζεται σε νέες συνθήκες. Το αντικείμενο της εργασίας ολοκληρώνεται με την προσπάθεια αποτύπωσης της συνολικής εικόνας του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα, μέσα από τη σύνθεση θεωρητικών προσεγγίσεων και εμπειρικών δεδομένων, με στόχο την εξαγωγή τεκμηριωμένων συμπερασμάτων και την ανάδειξη πιθανών κατευθύνσεων για μελλοντική έρευνα και πολιτική παρέμβαση.

1.4 Ερευνητικά ερωτήματα

Η εργασία αναλύεται πάνω σε μια σειρά ερευνητικών ζητημάτων, τα οποία αποσκοπούν στην εις βάθος διερεύνηση του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα και στην

αποτύπωση των αλλαγών που έχουν επέλθει την τελευταία δεκαετία. Τα συγκεκριμένα ερωτήματα λειτουργούν ως βασικοί άξονες ανάλυσης και επιτρέπουν μια συστηματική προσέγγιση του φαινομένου, ενσωματώνοντας κοινωνικές, οικονομικές και θεσμικές παραμέτρους. Αρχικά, τίθεται το ζήτημα της εξέλιξης της μορφής και της έντασης του οργανωμένου εγκλήματος στην ελληνική επικράτεια κατά την τελευταία δεκαετία. Η διερεύνηση αυτού του άξονα στοχεύει στην ανάδειξη των ποιοτικών μετασχηματισμών που έχουν συντελεστεί, όπως η σταδιακή μετάβαση από παραδοσιακές μορφές παραβατικότητας σε πιο πολύπλοκες, τεχνολογικά ανεπτυγμένες εκδοχές, καθώς και η ενίσχυση της διακρατικής του διάστασης.

Στη συνέχεια, εξετάζεται ποιες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες ευνοούν την εμφάνιση και ενίσχυση οργανωμένων εγκληματικών δομών. Στο πλαίσιο αυτό αναλύονται παράγοντες όπως η οικονομική αστάθεια, η ανεργία, οι κοινωνικές ανισότητες, τα μεταναστευτικά ρεύματα και η σταδιακή αποδυνάμωση των κοινωνικών θεσμών. Η προσέγγιση αυτή επιδιώκει να φωτίσει τη σχέση μεταξύ κοινωνικού περιβάλλοντος και εμπλοκής σε παράνομες οργανωμένες δραστηριότητες. Ένα ακόμη ερευνητικό ερώτημα αφορά την επίδραση της παγκοσμιοποίησης και της τεχνολογικής προόδου στη διαμόρφωση νέων εγκληματικών μορφών. Εξετάζεται κατά πόσο η αυξημένη διασύνδεση των κρατών και η εκτεταμένη χρήση του διαδικτύου έχουν διευκολύνει τη δράση εγκληματικών δικτύων, ιδιαίτερα σε τομείς όπως το κυβερνοέγκλημα και η παράνομη κυκλοφορία δεδομένων ή προϊόντων.

Παράλληλα, διερευνάται η επάρκεια και η αποτελεσματικότητα του θεσμικού και νομικού πλαισίου που αφορά την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος. Αναλύεται εάν οι υφιστάμενοι νόμοι και οι μηχανισμοί εφαρμογής τους μπορούν να ανταποκριθούν στις σύγχρονες προκλήσεις ή αν απαιτείται περαιτέρω ενίσχυση, αναδιάρθρωση και διεύρυνση της διεθνούς συνεργασίας. Επίσης εξετάζεται ο βαθμός επιρροής κοινωνικών θεσμών, όπως η οικογένεια και το εκπαιδευτικό σύστημα, στην πιθανότητα εμπλοκής ατόμων σε οργανωμένα εγκληματικά σχήματα. Η ανάλυση αυτού του παράγοντα συμβάλλει στην κατανόηση των βαθύτερων αιτιών της παραβατικότητας και στην ανάδειξη πιθανών παρεμβάσεων πρόληψης. Σε γενικές γραμμές τα ερευνητικά ερωτήματα επιτρέπουν μια πολυδιάστατη θεώρηση του φαινομένου, συνδυάζοντας διαφορετικά επίπεδα ανάλυσης και συμβάλλοντας σε μια ολοκληρωμένη κατανόηση της σύγχρονης πραγματικότητας του

οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα.

1.5 Κίνητρα για την επιλογή του συγκεκριμένου θέματος

Η επιλογή του οργανωμένου εγκλήματος ως θέμα της παρούσας διπλωματικής εργασίας δεν έγινε τυχαία, αλλά στηρίζεται στη διαπίστωση ότι πρόκειται για ένα ιδιαίτερα σύνθετο και διαρκώς εξελισσόμενο φαινόμενο, το οποίο αποκτά αυξανόμενη κοινωνική και επιστημονική βαρύτητα τόσο στην ελληνική όσο και στη διεθνή πραγματικότητα. Η τελευταία δεκαετία σηματοδεύτηκε από έντονες αναταράξεις σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο, όπως η παρατεταμένη οικονομική κρίση, η πανδημία COVID-19 και οι γεωπολιτικές εντάσεις, οι οποίες φαίνεται να επηρέασαν σημαντικά τόσο την ένταση όσο και τη μορφολογία της εγκληματικής δραστηριότητας. Η ανάγκη ερμηνείας και κατανόησης αυτών των μεταβολών αποτέλεσε βασικό κίνητρο για την επιλογή του συγκεκριμένου αντικειμένου μελέτης.

Ένας ακόμη καθοριστικός λόγος επιλογής του θέματος σχετίζεται με τη σημασία του για τη λειτουργία του κράτους δικαίου και τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής. Το οργανωμένο έγκλημα δεν εμφανίζεται ως μεμονωμένες παραβατικές πράξεις, αλλά ως οργανωμένα και διασυνδεδεμένα δίκτυα που συνδέονται με φαινόμενα διαφθοράς, οικονομικής εκμετάλλευσης και συστηματικής υπονόμευσης θεσμών. Η μελέτη του συμβάλλει στην κατανόηση των τρόπων με τους οποίους επηρεάζονται κρίσιμες λειτουργίες της κοινωνίας, όπως η δημόσια ασφάλεια, η χάραξη πολιτικής και η οικονομική σταθερότητα. Παράλληλα, το ενδιαφέρον για το συγκεκριμένο ζήτημα ενισχύεται από τη συνεχή εξέλιξη των μορφών εγκληματικής δραστηριότητας, ιδιαίτερα μέσα από την αξιοποίηση της τεχνολογίας και της ψηφιακής μετάβασης. Φαινόμενα όπως το κυβερνοέγκλημα, οι διαδικτυακές απάτες και η παράνομη εμπορία δεδομένων μέσω ψηφιακών δικτύων αναδεικνύουν νέες και πιο σύνθετες προκλήσεις, γεγονός που καθιστά αναγκαία μια σύγχρονη και πολυεπίπεδη επιστημονική προσέγγιση.

1.6 Δομή εργασίας

Η παρούσα διπλωματική μελέτη δομείται σε επτά ενότητες, με σκοπό μια σταδιακή και

οργανωμένη διερεύνηση του οργανωμένου εγκλήματος τόσο σε θεωρητικό όσο και σε

εμπειρικό επίπεδο. Η διάρθρωσή της έχει σχεδιαστεί έτσι ώστε να ξεκινά από τις βασικές εννοιολογικές και θεωρητικές προσεγγίσεις και να προχωρά προοδευτικά προς την ανάλυση δεδομένων, σύγχρονων εξελίξεων και τελικά στη διατύπωση συμπερασμάτων και προτάσεων πολιτικής.

Στο αρχικό κεφάλαιο γίνεται η εισαγωγική τοποθέτηση του θέματος, όπου προσδιορίζεται το πλαίσιο της έρευνας, ο σκοπός, τα ερευνητικά αντικείμενα και τα βασικά ερωτήματα. Παράλληλα, αιτιολογείται η επιλογή του θέματος και παρουσιάζεται συνοπτικά η δομή της εργασίας, ώστε να αποσαφηνιστεί η συνολική ερευνητική πορεία. Το δεύτερο κεφάλαιο επικεντρώνεται στη θεωρητική θεμελίωση της εγκληματικότητας και ειδικότερα του οργανωμένου εγκλήματος. Αναλύονται βασικές έννοιες και καθοριστικοί παράγοντες, παρουσιάζονται διεθνείς φορείς που ασχολούνται με την πρόληψη και την καταστολή του φαινομένου και εξετάζονται κυριότερες επιστημονικές θεωρίες της βιβλιογραφίας. Επιπλέον, διερευνάται η διασύνδεση του οργανωμένου εγκλήματος με την οικονομική δραστηριότητα, την τρομοκρατία και τα συστήματα κοινωνικού ελέγχου.

Στο τρίτο κεφάλαιο πραγματοποιείται ανάλυση ερευνητικών και στατιστικών δεδομένων για την εγκληματικότητα και το οργανωμένο έγκλημα, με χρονικό ορίζοντα από το 2016 έως σήμερα. Παρουσιάζονται συγκριτικά στοιχεία και μελέτες, ενώ εξετάζεται η επίδραση κρίσιμων παραγόντων όπως η οικονομική αστάθεια, η πανδημία, η παγκοσμιοποίηση και οι διεθνείς γεωπολιτικές εξελίξεις. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη σύγχρονη ευρωπαϊκή πραγματικότητα και στις τάσεις που καταγράφονται. Το τέταρτο κεφάλαιο εξετάζει το διεθνές θεσμικό και νομικό πλαίσιο αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος. Αναλύονται οι ρυθμίσεις και οι μηχανισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Συνθήκης Σένγκεν, της Europol, της Interpol, καθώς και της Σύμβασης του Παλέρμο του ΟΗΕ, με στόχο την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο ορίζεται και αντιμετωπίζεται το φαινόμενο σε διεθνές επίπεδο. Στο πέμπτο κεφάλαιο μεταφέρεται η ανάλυση στο ελληνικό πλαίσιο, εξετάζοντας την εξέλιξη της αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος πριν και μετά την υιοθέτηση της Σύμβασης του Παλέρμο. Παρουσιάζεται ο ρόλος των διωκτικών αρχών και αναλύεται η κοινωνιολογική και εγκληματολογική διάσταση του φαινομένου στην Ελλάδα, με έμφαση στη σύνδεσή του με τη διαφθορά και την οικονομική παραβατικότητα. Το έκτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στη νομική αποτύπωση του

οργανωμένου εγκλήματος στο ελληνικό ποινικό σύστημα. Αναλύεται το άρθρο 187 του

Ποινικού Κώδικα, καθώς και συναφείς διατάξεις, ενώ αποσαφηνίζονται οι έννοιες της εγκληματικής οργάνωσης και της συμμορίας και εξετάζονται τα κριτήρια διάκρισής τους, μαζί με τις πρόσφατες νομοθετικές μεταβολές. Στο έβδομο και τελευταίο κεφάλαιο συγκεντρώνονται και αποτιμώνται τα ευρήματα της έρευνας, ενώ διατυπώνονται προτάσεις για πιο αποτελεσματικές στρατηγικές πρόληψης και αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος. Το κεφάλαιο αυτό λειτουργεί ως συνολική σύνοψη της μελέτης και επιχειρεί να αναδείξει πιθανές κατευθύνσεις για μελλοντική έρευνα και βελτίωση των πολιτικών παρεμβάσεων.

2. Το φαινόμενο της εγκληματικότητας

2.1 Ορισμός του φαινομένου της εγκληματικότητας

Το φαινόμενο της εγκληματικότητας έχει αποτελέσει αντικείμενο συστηματικής μελέτης από πλήθος ερευνητών ήδη από τη δεκαετία του 1970. Ως εγκληματικότητα ορίζεται το σύνολο των αξιόποινων συμπεριφορών οι οποίες απορρίπτονται κυρίως από την ποινική νομοθεσία και επισύρουν αντίστοιχες κυρώσεις. Η εγκληματική δραστηριότητα μπορεί να αναλυθεί με βάση τον γεωγραφικό της εντοπισμό (περιοχή ή κράτος), τη χρονική της διάσταση, το εύρος της, τη δομή της ως προς τη φύση και τη σοβαρότητα των πράξεων, καθώς και την πορεία της στο χρόνο (αυξητικές ή μειωτικές τάσεις). Για την αποτύπωση των ανωτέρω χαρακτηριστικών αξιοποιούνται κυρίως δεδομένα που προέρχονται από αστυνομικές καταγραφές, στοιχεία δικαστικών αρχών και άλλων δημόσιων υπηρεσιών. Ωστόσο, η εγκληματικότητα που καταγράφεται μέσα από τέτοιες πηγές αντιπροσωπεύει μόνο τη λεγόμενη «εμφανή εγκληματικότητα», σε αντίθεση με την «κρυφή ή σκοτεινή εγκληματικότητα», η οποία υφίσταται αλλά δεν αποτυπώνεται επίσημα, συχνά λόγω μη καταγγελίας ή άλλων παραγόντων (Melnychuk, 2023).

Το επίπεδο της εγκληματικής δραστηριότητας σε μια χώρα αποτιμάται μέσω του δείκτη εγκληματικότητας. Γενικότερα, ο όρος εγκληματικότητα αναφέρεται σε πράξεις που χαρακτηρίζονται παράνομες και για τις οποίες ο νόμος προβλέπει συγκεκριμένες ποινές. Η εγκληματολογία, ως επιστημονικός κλάδος, εξετάζει το έγκλημα ως κοινωνικό φαινόμενο και επιχειρεί να ερμηνεύσει τους παράγοντες που το προκαλούν, καθώς και να συμβάλει στη διαμόρφωση μέτρων για την πρόληψη και την αντιμετώπισή του. Πρόκειται για ένα

σύνθετο και πολυπαραγοντικό φαινόμενο, στο οποίο εμπλέκονται διαφορετικοί επιστημονικοί κλάδοι με στόχο την εξεύρεση εξειδικευμένων λύσεων ανά περίπτωση. Το έγκλημα αντιμετωπίζεται ως ένα είδος «φυσικού» κοινωνικού φαινομένου, ενώ η εγκληματικότητα περιγράφεται ως μια μορφή κοινωνικής παθολογίας, η οποία επιβαρύνει τη λειτουργία του κοινωνικού συνόλου στο οποίο εμφανίζεται. Σύμφωνα με την ανάλυσή του, όσο το φαινόμενο εντείνεται, τόσο δυσκολότερη καθίσταται η αποτελεσματική αντιμετώπιση ή εξάλειψή του (Nazemipour, et al., 2024).

Για την κατανόηση της συγκεκριμένης έννοιας απαιτείται η συνεκτίμηση του γεγονότος ότι στα μεγάλα αστικά κέντρα, όπου συγκεντρώνεται μεγάλος πληθυσμός, ο φόβος

της εγκληματικότητας λειτουργεί ως ένδειξη πιθανής κλιμάκωσης του φαινομένου, καθώς η αυξημένη πυκνότητα κατοίκων συνδέεται συχνά με μεγαλύτερη αίσθηση κινδύνου και ανησυχίας για πιθανή έξαρση. Αντιθέτως, σε μικρότερης κλίμακας περιοχές, η ανάπτυξη του φαινομένου παρουσιάζει σαφώς πιο περιορισμένη δυναμική σε σχέση με τα μεγάλα αστικά κέντρα που προαναφέρθηκαν. Γι' αυτόν τον λόγο, στις αστικές περιοχές παρατηρείται έντονη αίσθηση φόβου και ανασφάλειας, καθώς στις περισσότερες περιπτώσεις οι διάφορες μορφές εγκληματικών ενεργειών εμφανίζονται κυρίως σε τέτοια περιβάλλοντα. Αντίθετα, στις αγροτικές περιοχές το φαινόμενο εκδηλώνεται σε πιο σπάνια βάση, ωστόσο όταν εμφανίζεται συνοδεύεται από σαφή στοιχεία που επιβεβαιώνουν την ύπαρξή του (Annouar & Kamel 2024).

2.2 Ποια είναι τα αίτια του φαινομένου της εγκληματικότητας

Τα αίτια που οδηγούν στην εμφάνιση του συγκεκριμένου φαινομένου είναι πολυάριθμα και διαφοροποιημένα, περιλαμβάνοντας μεταξύ άλλων ψυχολογικούς και βιολογικούς παράγοντες, αλλά και συνθήκες που συνδέονται με οικονομικές ανάγκες, βιοποριστικές δυσκολίες καθώς και πολιτικές συνθήκες. Το κοινωνικό περιβάλλον της σύγχρονης εποχής, σε συνδυασμό με την αυξημένη επιθετικότητα που μπορεί να χαρακτηρίζει τις ανθρώπινες συμπεριφορές, είναι δυνατό να επηρεάσει σημαντικά την ένταση της εγκληματικότητας. Παράλληλα, σύμφωνα με τους εγκληματολόγους, ορισμένα άτομα ενδέχεται να εμφανίζουν μια προϋπάρχουσα τάση, η οποία με την πάροδο του χρόνου εξελίσσεται σε παραβατική συμπεριφορά. Επιπλέον, οι εμπειρίες της παιδικής ηλικίας και τα πρώιμα βιώματα μπορούν

να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της εγκληματικής συμπεριφοράς, επηρεάζοντας αρνητικά την ψυχοκοινωνική εξέλιξη του ατόμου. Για τον λόγο αυτό, συγκεκριμένες κοινωνικές συνθήκες ενδέχεται να δημιουργούν δυσκολίες στην ερμηνεία του φαινομένου. Κυρίαρχο ρόλο φαίνεται να διαδραματίζουν οι οικονομικοί παράγοντες, καθώς παρατηρούνται έντονες ανισότητες μεταξύ κοινωνικών ομάδων και σημαντικές διακυμάνσεις στο εισόδημα. Το φαινόμενο εμφανίζεται συχνότερα σε περιπτώσεις ατόμων που αδυνατούν να καλύψουν βασικές οικονομικές τους ανάγκες, με αποτέλεσμα να οδηγούνται σε παραβατικές πράξεις ως λύση στις άμεσες πιέσεις που αντιμετωπίζουν (Onyeneke & Karam, 2022).

Ένας ακόμη σημαντικός παράγοντας που συμβάλλει στην εμφάνιση της εγκληματικότητας είναι η φτώχεια και η ανεργία, καθώς και οι δύο λειτουργούν ως καθοριστικοί μηχανισμοί αύξησης του συγκεκριμένου φαινομένου. Ακόμη και στην περίπτωση αποτελεσματικής αντιμετώπισης αυτών των κοινωνικοοικονομικών προβλημάτων, δεν συνεπάγεται ότι η εγκληματικότητα θα εξαλειφθεί πλήρως, καθώς πάντοτε θα υπάρχει ένα ποσοστό ατόμων που θα επιλέγει την παράνομη απόκτηση αγαθών ως μέσο κάλυψης των προσωπικών του αναγκών, ανεξαρτήτως της φύσης ή της βαρύτητάς τους (Simmler, et al., 2023).

2.3 Διεθνείς οργανισμοί και κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες του οργανωμένου εγκλήματος

Στο πλαίσιο των αρχικών εργασιών της πρωτοβουλίας Global Pulse των Ηνωμένων Εθνών, εκδίδονται συνεχώς προειδοποιητικές αναφορές που σχετίζονται με το ιδιαίτερα κρίσιμο ζήτημα των εγκληματικών πράξεων και της κοινωνικής βίας. Οι εν λόγω ενδείξεις θεωρούνται ιδιαίτερης σημασίας, σε βαθμό που αξιοποιούνται από πολιτικούς και οικονομικούς φορείς λήψης αποφάσεων, καθώς και από αρμόδιες αρχές ασφαλείας με στόχο την προστασία των πολιτών. Η επιδείνωση των οικονομικών συνθηκών επηρεάζει δυσμενώς τους πιο ευάλωτους πληθυσμούς σε διεθνές επίπεδο. Η παρατήρηση αυτή στηρίζεται στην αντίληψη ότι τόσο τα θύματα όσο και οι δράστες εγκληματικών ενεργειών προέρχονται συχνά από ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, των οποίων το μέγεθος τείνει να αυξάνεται ιδιαίτερα σε περιόδους οικονομικής ή κοινωνικής κρίσης (Kolomiiets, et al., 2023).

Για την αποτελεσματική διαχείριση τέτοιων κρίσιμων καταστάσεων σε επίπεδο κρατών, αναδεικνύεται η ανάγκη ύπαρξης έγκαιρης και αξιόπιστης διακρατικής πληροφόρησης σχετικά με τα επίπεδα και τις τάσεις της εγκληματικότητας. Με την υποστήριξη οργανισμών όπως το Ταμείο Ταχείας Ανάλυσης Επιπτώσεων και Τρωτότητας (RIVAF), καθώς και του Γραφείου των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (UNODC), παρέχονται τα απαραίτητα δεδομένα και αναλυτικές εκθέσεις που διευκολύνουν την έγκαιρη ανίχνευση πιθανών αυξητικών τάσεων στο πεδίο της εγκληματικής δραστηριότητας. Η συγκεκριμένη πρωτοβουλία δεν αναπτύσσεται σε ένα πεδίο έλλειψης γνώσης, καθώς ήδη υπάρχει σημαντικός όγκος ερευνητικού έργου που εξετάζει τη συσχέτιση

μεταξύ οικονομικών δεικτών, αύξησης της βίας και εγκληματικών συμπεριφορών (NASSAR, 2024).

Ωστόσο, το υπάρχον υλικό προέρχεται κυρίως είτε από εθνικές μελέτες που εκπονούνται από κρατικούς φορείς και επικεντρώνονται σε μία μόνο χώρα, είτε από την ακαδημαϊκή έρευνα. Παρότι η επιστημονική βιβλιογραφία μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να έχει διεθνή προσανατολισμό, συχνά βασίζεται σε ήδη δημοσιευμένα δεδομένα ή πληροφορίες των μέσων ενημέρωσης και δεν περιλαμβάνει άμεση συνεργασία με κυβερνήσεις για τη συστηματική συλλογή και επεξεργασία στοιχείων (Velasco, 2022).

Το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (UNODC) απαρτίζεται από εξειδικευμένο προσωπικό με υψηλό επίπεδο εμπειρίας στον τομέα της πρόληψης και αντιμετώπισης του εγκλήματος, μεταξύ άλλων μέσω της εφαρμογής των κατευθυντήριων γραμμών του ΟΗΕ. Λειτουργεί ουσιαστικά ως κεντρικός κόμβος συλλογής και ανάλυσης στατιστικών δεδομένων για το έγκλημα και τη δικαιοσύνη στο πλαίσιο του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών. Μέσω της «Έρευνας των Ηνωμένων Εθνών για τις Τάσεις του Εγκλήματος και τη Λειτουργία των Συστημάτων Ποινικής Δικαιοσύνης» (UN-CTS), συγκεντρώνονται εκτενή δεδομένα από τα κράτη μέλη ήδη από τη δεκαετία του 1970 έως σήμερα. Τα στοιχεία αυτά προέρχονται από αστυνομικές καταγραφές ανά κατηγορία αδικήματος και περιλαμβάνουν τόσο κοινά εγκλήματα, όπως ανθρωποκτονίες, ληστείες, κλοπές και διαρρήξεις, όσο και πιο σύνθετες μορφές εγκληματικότητας, όπως η διαφθορά και η εμπορία ανθρώπων. Παρότι το προσωπικό του UNODC διαθέτει ισχυρή τεχνογνωσία για την ανάλυση της σχέσης μεταξύ οικονομικών μεταβλητών και εγκληματικότητας, προκειμένου να καλυφθούν οι ανάγκες της πρωτοβουλίας Global Pulse κρίθηκε απαραίτητη

η περαιτέρω διεύρυνση και προσαρμογή των υφιστάμενων συστημάτων συλλογής δεδομένων (Venter, et al., 2022).

Για την αποτελεσματική παρακολούθηση και αντιμετώπιση ταχέως μεταβαλλόμενων κοινωνικοοικονομικών συνθηκών, θεωρείται αναγκαία η ενίσχυση της επικαιρότητας των δεδομένων και η βελτίωση της συνοχής τους, ώστε να είναι δυνατή η ανάλυση χρονικών τάσεων υπό το πρίσμα συναφών οικονομικών μεταβλητών (Jugl, et al., 2023).

Ο δείκτης τιμών καταναλωτή, τα πραγματικά εισοδήματα, το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν, η πορεία των παραγωγικών κλάδων, τα επίπεδα απασχόλησης καθώς και το ισοζύγιο

εισαγωγών-εξαγωγών αποτελούν βασικά εργαλεία για την αποτίμηση της οικονομικής κατάστασης μιας χώρας. Ιδιαίτερα κατά την πρόσφατη οικονομική ύφεση, δόθηκε έντονη έμφαση στην εξέλιξη της ανεργίας αλλά και στην αύξηση των κατασχέσεων κατοικιών, οι οποίες αντιμετωπίστηκαν ως ενδεικτικά στοιχεία της οικονομικής ευρωστίας. Στο πλαίσιο αυτό, η παρούσα μελέτη εστιάζει κυρίως σε δεδομένα που αφορούν την ανεργία και τον κοινωνικό αποκλεισμό, εξετάζοντας παράλληλα τη σχέση τους με την εγκληματική δραστηριότητα και τη γενικότερη οικονομική εικόνα ενός κράτους. Πλήθος ερευνητικών εργασιών έχει εξετάσει το ενδεχόμενο σύνδεσης ανάμεσα στην έλλειψη εργασίας και στα επίπεδα εγκληματικότητας, με ιδιαίτερη αναφορά στα αδικήματα κατά περιουσίας. Συχνά διατυπώνεται η άποψη ότι σε περιόδους οικονομικής πίεσης, ορισμένα άτομα ενδέχεται να καταφύγουν σε παράνομες ή ριψοκίνδυνες μορφές εξασφάλισης εισοδήματος. Δεν υπάρχει κοινή επιστημονική παραδοχή σχετικά με το αν η ανεργία συνδέεται άμεσα με την εγκληματικότητα ιδιοκτησίας. Από την επεξεργασία σχετικών μελετών του ίδιου οργανισμού προκύπτει ότι σε ορισμένα δεδομένα παρατηρείται παράλληλη πορεία μεταξύ ανεργίας και εγκλημάτων ιδιοκτησίας σε συγκεκριμένες χρονικές φάσεις. Αντιθέτως, άλλες έρευνες που βασίζονται σε ευρύτερα χρονικά πλαίσια δεν εντοπίζουν ξεκάθαρη ή άμεση σχέση αιτίου-αποτελέσματος μεταξύ των δύο μεταβλητών. Η αλληλεπίδραση μεταξύ κατασχέσεων και εγκληματικότητας δεν έχει εξεταστεί σε βάθος από επιστημονικά πεδία όπως η κοινωνιολογία, η εγκληματολογία και η ψυχολογία του εγκλήματος (Karpanavicius, et al., 2024).

Το μεγαλύτερο μέρος της υπάρχουσας βιβλιογραφίας στρέφει το ενδιαφέρον του στον βαθμό στον οποίο τα εγκαταλελειμμένα οικιστικά ακίνητα συνδέονται με την άνοδο

της εγκληματικής δραστηριότητας, χωρίς όμως να εξετάζεται συστηματικά ο ιδιαίτερος ρόλος των κατασχέσεων. Με βάση αξιόπιστες επιστημονικές πηγές, διαπιστώνεται μια ορισμένη συσχέτιση ανάμεσα στην ύπαρξη εγκαταλελειμμένων κατοικιών και στα ποσοστά εγκλημάτων κατά της περιουσίας, ενώ η σχέση αυτή δεν φαίνεται να ισχύει για τα βίαια εγκλήματα. Σε ό,τι αφορά τη σύνδεση μεταξύ κατασχέσεων και εγκληματικότητας, ορισμένες μελέτες καταλήγουν ότι οι κατασχέσεις μπορούν να επηρεάσουν τα επίπεδα βίαιων αδικημάτων, χωρίς όμως να παρουσιάζουν αντίστοιχη επίδραση στα εγκλήματα ιδιοκτησίας (Saqib, et al., 2023).

Ωστόσο, ο αριθμός των ερευνών που εξετάζουν τη σχέση μεταξύ κοινωνικού

αποκλεισμού και εγκληματικότητας παραμένει περιορισμένος, γεγονός που καθιστά δύσκολη τη διατύπωση οριστικών και συνολικών συμπερασμάτων. Παράλληλα, μεγάλο μέρος της έρευνας που διερευνά τη σχέση οικονομικών παραγόντων και εγκληματικότητας επικεντρώνεται σε μακροοικονομικά μεγέθη, όπως η ανεργία και οι κατασχέσεις κατοικιών. Παρ' όλα αυτά, ορισμένα ευρήματα δείχνουν ότι άλλες οικονομικές μεταβλητές, όπως το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ), το ακαθάριστο κρατικό προϊόν, αλλά και μη μετρήσιμοι παράγοντες όπως οι καταναλωτικές συμπεριφορές και οι κοινωνικές αξίες κάθε ατόμου, ενδέχεται να παρουσιάζουν ισχυρότερη συσχέτιση με τα ποσοστά εγκληματικότητας και να αποτελούν πιο κατάλληλους δείκτες για την αξιολόγηση της σχέσης οικονομίας και εγκλήματος (Mardanyan, 2023).

2.4 Τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των ατόμων που οδηγούνται στο οργανωμένο έγκλημα

Η ανάλυση των κοινωνικών χαρακτηριστικών τόσο των δραστών όσο και των θυμάτων μπορεί να επεκταθεί, εξετάζοντας κριτικά τον τρόπο με τον οποίο ο γεωγραφικός παράγοντας επηρεάζει την εμφάνιση και την κατανομή της εγκληματικής συμπεριφοράς. Έχουν πραγματοποιηθεί έρευνες που διερευνούν τους κοινωνικοοικονομικούς προσδιοριστές οι οποίοι διαμορφώνουν το επίπεδο αλλά και τη μορφή εγκληματικότητας μέσα σε μια κοινότητα. Τα τελευταία χρόνια, η γεωγραφική προσέγγιση του εγκλήματος, με έμφαση στη χωρική απεικόνιση και ανάλυση δεδομένων, έχει εξελιχθεί σε ένα δυναμικά αναπτυσσόμενο πεδίο επιστημονικής έρευνας. Παρ' όλα αυτά, η λεγόμενη χαρτογραφική

εγκληματολογία δεν αποτελεί νέο αντικείμενο, καθώς έχει βαθιές ιστορικές ρίζες. Ενδεικτικά, ήδη από τον 19ο αιώνα, τοπικοί παράγοντες και κρατικοί φορείς στην Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική είχαν δημιουργήσει χαρτογραφικές απεικονίσεις, προκειμένου να καταδείξουν ότι η εγκληματική δραστηριότητα δεν κατανέμεται ομοιόμορφα, αλλά εμφανίζει σημαντικές χωρικές διαφοροποιήσεις μεταξύ πόλεων και περιοχών (Calderoni, et al., 2022).

Κατά τη δεκαετία του 1920 και του 1930 διαμορφώθηκε η οικολογική προσέγγιση στην εγκληματολογία, γνωστή και ως Σχολή του Σικάγου. Σύμφωνα με αυτή, η εγκληματική συμπεριφορά δεν κατανέμεται ομοιόμορφα στον χώρο, αλλά παρουσιάζει σταθερές γεωγραφικές διαφοροποιήσεις, οι οποίες προκύπτουν από τη σχέση αλληλεπίδρασης ανάμεσα

στα άτομα ή τις κοινωνικές ομάδες και στο περιβάλλον στο οποίο ζουν. Η συγκεκριμένη θεωρητική προσέγγιση δίνει έμφαση σε δημογραφικά και χωρικά χαρακτηριστικά, υποστηρίζοντας ότι η κοινωνική αποδιοργάνωση ορισμένων περιοχών αποτελεί βασική αιτία τόσο της παραβατικότητας όσο και της θυματοποίησης. Με βάση μελέτες που πραγματοποιήθηκαν στο Σικάγο, διαπιστώθηκε ότι η εγκληματική δραστηριότητα συγκεντρωνόταν σε συγκεκριμένες «μεταβατικές ζώνες» γύρω από το κέντρο της πόλης. Στο ίδιο πλαίσιο αναπτύχθηκε και η θεωρία της κοινωνικής αποδιοργάνωσης, μέσα από την έρευνα κοινοτήτων με αυξημένα επίπεδα εγκληματικότητας. Και σε αυτή την περίπτωση, το Σικάγο χρησιμοποιήθηκε ως βασικό παράδειγμα, όπου φάνηκε ότι τα ποσοστά εγκληματικότητας δεν κατανέμονταν τυχαία, αλλά εμφανίζονταν εντονότερα στις περιοχές που βρίσκονταν πιο κοντά στο αστικό κέντρο (Gottschalk, 2025).

Οι συγκεκριμένες περιοχές χαρακτηρίστηκαν ως ζώνες μετάβασης, με χαμηλό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, υψηλή συγκέντρωση εθνοτικών ή φυλετικών μειονοτήτων και αυξημένη κινητικότητα κατοικίας. Τα αυξημένα επίπεδα εγκληματικότητας δεν αποδόθηκαν στα ατομικά χαρακτηριστικά των κατοίκων, αλλά υποστηρίχθηκε ότι προκύπτουν κυρίως από δομικούς παράγοντες, όπως η φτώχεια, η εθνοτική ετερογένεια και η έντονη πληθυσμιακή κινητικότητα, οι οποίοι οδηγούν σε κατάσταση κοινωνικής αποδιάρθρωσης σε επίπεδο κοινότητας, η οποία με τη σειρά της ευνοεί την εμφάνιση εγκληματικής συμπεριφοράς. Έρευνες, κυρίως στις Ηνωμένες Πολιτείες, έχουν δείξει ότι η φτώχεια συχνά συνδυάζεται με επιπλέον κοινωνικούς παράγοντες, όπως η μορφή της

οικογένειας και οι μεταβολές στη συνοχή της κοινότητας, οδηγώντας σε υψηλότερα ποσοστά βίαιων αδικημάτων. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, παρατηρήθηκε αναβίωση των ιδεών των Shaw και McKay μέσω της λεγόμενης «Νέας Σχολής του Σικάγου», η οποία αξιοποίησε σύγχρονες τεχνολογίες, όπως ψηφιακή χαρτογράφηση και χωρική ανάλυση, κυρίως με τη χρήση Γεωγραφικών Πληροφοριακών Συστημάτων (GIS) (Rolla, 2022).

2.5 Η οικονομική διάσταση του οργανωμένου εγκλήματος

Το οικονομικό έγκλημα δεν είναι ένα καινούριο φαινόμενο, όμως τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει έντονη αύξηση τόσο σε έκταση όσο και σε μορφές, καθώς η ταχεία εξέλιξη της τεχνολογίας και η ευρεία χρήση του διαδικτύου το έχουν επεκτείνει σχεδόν σε κάθε τομέα

της ανθρώπινης δραστηριότητας. Συχνά εμφανίζεται με “νόμιμο” προσωπείο, προσαρμόζεται συνεχώς, αλλάζει μορφές και εξελίσσεται διαρκώς ώστε να παραμένει δυσδιάκριτο. Η πρώτη συστηματική επιστημονική προσέγγιση έγινε στις ΗΠΑ από τον Sutherland τη δεκαετία του 1940, ο οποίος, μέσα από τη θεωρία των διαφοροποιημένων συναναστροφών, υποστήριξε ότι τα εγκλήματα αυτού του τύπου διαπράττονται κυρίως από οργανωμένες επιχειρηματικές δομές και άτομα με ισχύ. Στα επόμενα χρόνια και μέχρι περίπου τη δεκαετία του '70, το συγκεκριμένο πεδίο δεν απασχόλησε ιδιαίτερα την έρευνα. Στη σύγχρονη εποχή, όμως, έχει αποκτήσει μεγάλη σημασία για την εγκληματολογία και το δίκαιο, ενώ παραμένει χωρίς έναν ενιαίο και διεθνώς κοινά αποδεκτό ορισμό. Ως οικονομικό έγκλημα μπορεί να χαρακτηριστεί κάθε παράνομη ενέργεια που πραγματοποιείται μέσα στο πλαίσιο της νόμιμης οικονομικής δραστηριότητας, με στόχο την παράνομη αύξηση περιουσίας για τον δράστη ή τρίτους, μέσω εκμετάλλευσης του οικονομικού συστήματος ή των κενών της νομοθεσίας, προκαλώντας ζημία στη δημόσια περιουσία ή στο ευρύτερο χρηματοπιστωτικό σύστημα (Fioroni, et al., 2025).

Το οικονομικό έγκλημα, το κρατικό έγκλημα και το οργανωμένο έγκλημα συχνά αντιμετωπίζονται ως αλληλένδετα φαινόμενα, με αρκετούς μελετητές να υποστηρίζουν ότι στην πράξη δεν υπάρχουν αυστηρά όρια μεταξύ τους. Σύγχρονες προσεγγίσεις θεωρούν πως αποτελούν αλληλοεπικαλυπτόμενες μορφές εγκληματικότητας, όπου το ένα πεδίο τροφοδοτεί ή διασυνδέεται με το άλλο. Στο πλαίσιο αυτό, το οργανωμένο έγκλημα έχει

διαμορφώσει ένα είδος παράλληλης παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας, που περιλαμβάνει παράνομες ροές χρήματος, πρακτικές νομιμοποίησης εσόδων και διάχυτη διαφθορά. Με την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, οι εγκληματικές ομάδες έχουν εξελίξει τις μεθόδους δράσης τους, καθιστώντας δυσκολότερο τον εντοπισμό και την αντιμετώπισή τους (Jakovljević, 2024).

Παρά τις ομοιότητες, το οικονομικό και το οργανωμένο έγκλημα παρουσιάζουν και βασικές διαφοροποιήσεις. Και τα δύο αναπτύσσονται μέσα στο πλαίσιο της οικονομικής δραστηριότητας, στοχεύουν στο οικονομικό όφελος και συχνά στηρίζονται σε δίκτυα που συνδέονται με τη νόμιμη αγορά, ενώ οι πράξεις τους οργανώνονται με ορθολογικό υπολογισμό κόστους και οφέλους και χαρακτηρίζονται από επαγγελματική εξειδίκευση. Ωστόσο, το οικονομικό έγκλημα συνήθως εκδηλώνεται μέσα σε νόμιμους οικονομικούς μηχανισμούς, εκμεταλλευόμενο κενά και αδυναμίες της νομοθεσίας χωρίς απαραίτητα χρήση

βίας, ενώ το οργανωμένο έγκλημα δρα κυρίως σε παράνομες αγορές και συχνά συνδέεται με βίαιες πρακτικές, προωθώντας παράνομα προϊόντα ή υπηρεσίες που στη συνέχεια ενσωματώνονται στη νόμιμη οικονομία μέσω διαδικασιών νομιμοποίησης. Έτσι, το οργανωμένο έγκλημα συνδέεται άμεσα με την παραβίαση του νόμου, κάτι που δεν χαρακτηρίζει πάντα με τον ίδιο τρόπο το οικονομικό έγκλημα (Zabyelina, 2023).

2.5.1 Σχέση οργανωμένου εγκλήματος και τρομοκρατίας

Μέχρι τη δεκαετία του 1990, το ζήτημα της τρομοκρατίας δεν αποτελούσε κεντρική προτεραιότητα στο πεδίο της διεθνούς ασφάλειας. Ωστόσο, προς το τέλος της ίδιας δεκαετίας, μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου, σε συνδυασμό με τις κοινωνικοοικονομικές αλλαγές της περιόδου και την ταχεία εξάπλωση της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, το φαινόμενο της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος άρχισε να λαμβάνει νέες διαστάσεις και να αποκτά αυξημένη πολυπλοκότητα. Ιδιαίτερη καμπή αποτέλεσαν οι επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 στη Νέα Υόρκη, οι οποίες σηματοδότησαν την έναρξη μιας νέας ιστορικής περιόδου. Από τότε, η τρομοκρατία αναδείχθηκε σε αντικείμενο πρωταρχικής σημασίας για την επιστημονική έρευνα και την πολιτική ανάλυση, τόσο σε

εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Ο ορισμός της δεν περιορίζεται μόνο στα ίδια τα γεγονότα, αλλά επηρεάζεται και από το ευρύτερο πλαίσιο στο οποίο εκδηλώνεται,

συμπεριλαμβανομένων κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών παραμέτρων (Woodiwiss 2024). Στη σύγχρονη εποχή, η τρομοκρατία αντιμετωπίζεται ως ένα διαρκές και σχεδόν καθημερινό φαινόμενο, με περιστατικά μικρής ή μεγάλης κλίμακας που έχουν διεθνείς επιπτώσεις. Σε περιοχές όπως η Μέση Ανατολή, η Αφρική αλλά και η Ευρώπη, καταγράφονται απώλειες ανθρώπινων ζωών και σοβαρές επιπτώσεις από ενέργειες που αποδίδονται σε τρομοκρατική δράση. Μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου, αναπτύχθηκε ένα ευρύ πλέγμα νομοθετικών ρυθμίσεων και επιχειρησιακών παρεμβάσεων σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, γεγονός που καταδεικνύει ότι η τρομοκρατία αντιμετωπίζεται πλέον ως σημαντική παγκόσμια απειλή, η οποία συνδέεται στενά με το οργανωμένο έγκλημα. Σε αυτό το πλαίσιο, το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ υιοθέτησε το Ψήφισμα 1373 (2001) και προχώρησε στη σύσταση της Επιτροπής Αντιτρομοκρατίας. Βασικός στόχος του ψηφίσματος ήταν η ενίσχυση των μηχανισμών πρόληψης τρομοκρατικών ενεργειών, παρά η αποκλειστική εστίαση στην καταστολή τους. Παράλληλα, επισημάνθηκε η στενή διασύνδεση της διεθνούς τρομοκρατίας με το διακρατικό οργανωμένο έγκλημα και ζητήθηκε από τα κράτη-μέλη να

ενισχύσουν τη μεταξύ τους συνεργασία τόσο σε προληπτικό όσο και σε κατασταλτικό επίπεδο (Di Nicola 2022).

Τα βασικά γνωρίσματα της τρομοκρατίας περιλαμβάνουν τη χρήση βίαιων μέσων, την πρόκληση έντονου φόβου στον πληθυσμό και, στις περισσότερες περιπτώσεις, την ύπαρξη πολιτικής ή συμβολικής διάστασης στις ενέργειες που πραγματοποιούνται. Παρά τα κοινά αυτά στοιχεία, δεν υφίσταται ένας ενιαίος και καθολικά αποδεκτός ορισμός του φαινομένου, λόγω της πολυπλοκότητας και της διαφοροποίησής του ανάλογα με το κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο (Farrell & Lockwood, 2023).

Κοινό σημείο ανάμεσα στην τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί η δομημένη και οργανωμένη μορφή δράσης, καθώς και η συχνή αξιοποίηση παρόμοιων δικτύων και υποδομών για την υλοποίηση παράνομων δραστηριοτήτων. Ωστόσο, διαφοροποιούνται ως προς τον τελικό τους στόχο: στο οργανωμένο έγκλημα το οικονομικό κέρδος αποτελεί τον κύριο και αυτοτελή σκοπό, ενώ στην τρομοκρατία το οικονομικό στοιχείο λειτουργεί περισσότερο ως μέσο για την επίτευξη ιδεολογικών, πολιτικών ή θρησκευτικών επιδιώξεων (Nicaso & Danesi, 2025).

2.5.2 Οργανωμένο έγκλημα και παράνομες αγορές

Το οργανωμένο έγκλημα δεν μπορεί να θεωρηθεί απλώς ως μια αποτελεσματικά δομημένη εγκληματική επιχείρηση, αλλά προσεγγίζεται περισσότερο ως μορφή μονοπωλιακής δραστηριότητας, καθώς δεν αρκείται στην επιρροή αλλά επιδιώκει τον πλήρη έλεγχο και την αποκλειστικότητα σε συγκεκριμένους τομείς δράσης. Οι οργανωμένες εγκληματικές ομάδες στοχεύουν στη σταθεροποίηση της κυριαρχίας τους στον χώρο όπου δραστηριοποιούνται, ώστε να αποτρέπουν τον ανταγωνισμό από άλλες ομάδες. Για τον λόγο αυτό, σε παράνομες αγορές όπως τα ναρκωτικά, η προστασία ή το λαθρεμπόριο, είναι δύσκολη η ταυτόχρονη παρουσία πολλών οργανώσεων χωρίς συγκρούσεις, καθώς η μία επιχειρεί να περιορίσει ή να εξουδετερώσει την άλλη (Ranjan, 2025).

Στη σχετική βιβλιογραφία επισημαίνεται ότι το οργανωμένο έγκλημα συνδέεται στενά με τη νόμιμη οικονομία, διαθέτει σημαντική οικονομική δύναμη, στηρίζεται σε σχέσεις αλληλεγγύης μεταξύ των μελών του και συχνά λειτουργεί με μονοπωλιακές λογικές. Παράλληλα, άλλες προσεγγίσεις το χαρακτηρίζουν μέσα από βασικά στοιχεία όπως η

ιεραρχική του οργάνωση και η χρήση βίας, αλλά και από δευτερεύοντα χαρακτηριστικά όπως η προσπάθεια μονοπώλησης παράνομων αγορών και η διασύνδεση με πολιτικά ή κρατικά πρόσωπα για την επίτευξη των στόχων του. Το οργανωμένο έγκλημα δεν αποτελεί μόνο μια μορφή σοβαρής παραβατικότητας, αλλά και ένα ιδιαίτερα ανθεκτικό φαινόμενο απέναντι στην καταστολή. Η ισχύς του συνδέεται άμεσα με τη μονοπωλιακή του δομή, η οποία του προσφέρει υψηλά οικονομικά οφέλη και σημαντική κοινωνικοπολιτική επιρροή (Atkinson-Sheppard 2023).

2.6 Ορισμός του οργανωμένου εγκλήματος στη διεθνή σφαίρα

Στη σύγχρονη εποχή, οι καπιταλιστικές οικονομίες, η παγκοσμιοποίηση των αγορών και η άρση των εμποδίων στη μετακίνηση ανθρώπων και προϊόντων, σε συνδυασμό με την ταχεία τεχνολογική εξέλιξη, έχουν συμβάλει καθοριστικά στην αύξηση τόσο της έκτασης όσο και της πολυπλοκότητας του οργανωμένου εγκλήματος. Επιπλέον, ιστορικές εξελίξεις όπως η κατάρρευση των σοσιαλιστικών καθεστώτων, οι πολεμικές συγκρούσεις σε περιοχές της Ανατολής και τα αυξημένα μεταναστευτικά ρεύματα έχουν ενισχύσει τη διεθνοποίηση του φαινομένου. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο έχουν δημιουργηθεί ευνοϊκές συνθήκες για τη

νομιμοποίηση εσόδων που προέρχονται από παράνομες δραστηριότητες, τα οποία στη συνέχεια διοχετεύονται στο νόμιμο οικονομικό σύστημα. Παράλληλα, η έλλειψη σαφούς και ενιαίου ορισμού του οργανωμένου εγκλήματος, καθώς και οι διαφορετικές νομοθετικές προσεγγίσεις μεταξύ των κρατών, δυσχεραίνουν σημαντικά τον συντονισμό και την αποτελεσματική αντιμετώπισή του σε διεθνές επίπεδο (Calderoni, et al., 2022).

2.7 Θεωρητικές προσεγγίσεις του οργανωμένου εγκλήματος

Για την ταξινόμηση, τη δομή και τον τρόπο δράσης του οργανωμένου εγκλήματος έχουν αναπτυχθεί διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις και ερμηνευτικά σχήματα (Schneider, 2024).

Η θεωρία του «συνδικάτου του εγκλήματος» συγκαταλέγεται στις πρώτες απόπειρες επιστημονικής ερμηνείας του οργανωμένου εγκλήματος. Εκπρόσωπός της υπήρξε ο D. Διπλωματική Εργασία

Cressey, ο οποίος τη δεκαετία του 1960 μελέτησε το οργανωμένο έγκλημα στις ΗΠΑ, εστιάζοντας κυρίως στην εγκληματική οργάνωση La Cosa Nostra. Από την ανάλυσή του κατέληξε ότι πρόκειται για ένα σύστημα με αυστηρή ιεραρχία και μονοπωλιακή δράση σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, το οποίο λειτουργεί με άτυπους κανόνες, εσωτερικούς κώδικες και συγκεκριμένη κατανομή ρόλων. Τα μέλη του, κυρίως ιταλικής καταγωγής με σύνδεση στη σικελική μαφία, συμμετείχαν σε ένα οργανωμένο δίκτυο που συνδύαζε εγκληματική δραστηριότητα και εσωτερική συνοχή (Cressey, 1969).

Το οργανωμένο έγκλημα έχει «εισαγόμενη» εθνοτική προέλευση και διαφοροποιείται από το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιείται, ενώ συχνά αντιμετωπίζεται με καχυποψία από την κοινή γνώμη (Wu, et al., 2025). Τέτοιες οργανώσεις λειτουργούν όπως μεγάλες επιχειρηματικές δομές, επιδιώκοντας μονοπώλια, συνεργαζόμενες με νόμιμες δραστηριότητες και αξιοποιώντας τη διαφθορά για να προστατεύουν τα ανώτερα στελέχη τους, τα οποία παραμένουν δύσκολα ανιχνεύσιμα από τον νόμο. Παράλληλα, τα μέλη τους απολαμβάνουν οικονομική ασφάλεια και κοινωνική στήριξη, γεγονός που διευκολύνει τη συνεχή στρατολόγηση νέων ατόμων (Knepper, 2022).

Στο επίπεδο της αντιμετώπισης, αναφέρεται ότι η καταστολή του φαινομένου στις ΗΠΑ προϋποθέτει την εξάλειψη των αρχικών οργανωτικών δομών στη Σικελία, ενώ

θεωρούσε ανεπαρκή τόσο τη σύλληψη μεμονωμένων μελών όσο και την αυστηροποίηση της νομοθεσίας, λόγω της ικανότητας των ηγετικών στελεχών να αποφεύγουν τον εντοπισμό. Επιπλέον, επεσήμανε ότι η ίδια η κοινωνία συμβάλλει στη διατήρηση των οργανώσεων μέσω της ζήτησης παράνομων αγαθών και υπηρεσιών, με αποτέλεσμα να εμπλέκεται έμμεσα στη λειτουργία τους. Παρότι η προσέγγισή του ανέδειξε τη δομή των εγκληματικών οργανώσεων, δεν κατόρθωσε να αποτυπώσει επαρκώς την εσωτερική κατανομή εργασίας σε επίπεδο καθημερινής δράσης ούτε τις εκτεταμένες διασυνδέσεις με εξωτερικούς επαγγελματικούς και θεσμικούς παράγοντες, όπως νομικούς, λογιστές και διεφθαρμένους δημόσιους λειτουργούς (Marino, 2025).

Τη μεταγενέστερη περίοδο, και ιδιαίτερα μετά τα μέσα του εικοστού αιώνα, αναπτύχθηκαν νέες θεωρητικές προσεγγίσεις γύρω από το οργανωμένο έγκλημα. Ο Chambliss (1978) εστίασε στην ιδέα ότι το δίκαιο δεν είναι ουδέτερο, αλλά διαμορφώνεται μέσα από κοινωνικές και πολιτικές σχέσεις ισχύος, ενώ έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στη σύνδεση

ανάμεσα στην εξουσία, την πολιτική και τις εγκληματικές πρακτικές. Παράλληλα, ανέλυσε τον τρόπο με τον οποίο η σύγκρουση κοινωνικών τάξεων επηρεάζει τη λειτουργία των θεσμών απονομής δικαιοσύνης, στο πλαίσιο μιας καπιταλιστικής κοινωνικής οργάνωσης (Chambliss, 1978).

Σύμφωνα με την προσέγγισή του, το οργανωμένο έγκλημα δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως φαινόμενο που προέρχεται εξωτερικά, αλλά ως αποτέλεσμα των ίδιων των κοινωνικών δομών. Οι εγκληματικές οργανώσεις, κατά την ανάλυσή του, αναπτύσσονται μέσα στην κοινωνία και δεν αποτελούν ξενόφερτες κατασκευές. Λειτουργούν μέσω ευέλικτων και ανεπίσημων δικτύων που εκτείνονται σε διαφορετικά κοινωνικά επίπεδα και συχνά εμπλέκουν ή επηρεάζουν δημόσιους λειτουργούς μέσω διαφθοράς. Επιπλέον, υποστήριξε ότι οι οργανωμένες εγκληματικές ομάδες μιμούνται τη λειτουργική λογική των νόμιμων επιχειρήσεων, αλλά δραστηριοποιούνται σε παράνομα πεδία, όπου η ύπαρξη ζήτησης για απαγορευμένα προϊόντα και υπηρεσίες αποτελεί βασικό παράγοντα της δράσης τους. Με αυτόν τον τρόπο, τόνισε ότι η ίδια η οικονομική και κοινωνική δομή, καθώς και οι ανάγκες που δημιουργούνται μέσα σε αυτήν, συμβάλλουν στη διατήρηση του φαινομένου, περισσότερο από χαρακτηριστικά όπως η καταγωγή των μελών ή η εσωτερική ιεραρχική οργάνωση.

Ο Chambliss (1978) υποστήριξε ότι το οργανωμένο έγκλημα μπορεί να ιδωθεί ως αποτέλεσμα των εσωτερικών αντιφάσεων που χαρακτηρίζουν το καπιταλιστικό σύστημα, στο οποίο παράνομες και νόμιμες πρακτικές συνυπάρχουν και αλληλοτροφοδοτούνται. Σε αυτό το πλαίσιο, η διαφθορά λειτουργεί ως βασικός μηχανισμός σύνδεσης ανάμεσα στον παράνομο κόσμο και στους θεσμούς της νόμιμης οικονομίας και του κράτους, συμβάλλοντας στην ενίσχυση και επέκταση των εγκληματικών δικτύων. Παράλληλα, τόνισε ότι η σχέση ανάμεσα στη νομιμότητα και την παρανομία δεν είναι απόλυτα διαχωρισμένη, αλλά ρευστή και μεταβαλλόμενη, καθώς οι δύο έννοιες αλληλεπιδρούν μέσα από κοινωνικές και πολιτικές διεργασίες και προσαρμόζονται στο εκάστοτε ιστορικό και οικονομικό περιβάλλον. Έτσι, μια πράξη μπορεί να θεωρείται παράνομη σε ένα κοινωνικό πλαίσιο, ενώ σε ένα άλλο να είναι αποδεκτή ή και θεσμικά κατοχυρωμένη. Στο ίδιο θεωρητικό πλαίσιο, έχει υποστηριχθεί και από άλλους θεωρητικούς ότι η διαφθορά μπορεί να λειτουργεί ως στοιχείο που διευκολύνει τη λειτουργία του συστήματος, ενώ οι υπηρεσίες που παρέχουν τόσο οι κρατικοί θεσμοί όσο και οι παράνομες οργανώσεις και οι επιχειρηματικοί φορείς συχνά συνυπάρχουν και αλληλοσυμπληρώνονται μέσα στη συνολική κοινωνική δομή.

Οι θεωρητικές προσεγγίσεις της οργάνωσης, των κοινωνικών δικτύων και της λεγόμενης λογιστικής οπτικής επικεντρώνονται κυρίως στον τρόπο με τον οποίο δομούνται και λειτουργούν οι εγκληματικές ομάδες, καθώς και στο ευρύτερο περιβάλλον μέσα στο οποίο αναπτύσσονται (Lebert, 2025).

Α. Η θεωρία της οργάνωσης δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη δομή και την εσωτερική συγκρότηση των εγκληματικών δικτύων. Η εσωτερική τους διάρθρωση, η κατανομή αρμοδιοτήτων, οι κανόνες λειτουργίας, η διάρκεια ύπαρξης, το μέγεθος και ο βαθμός πολυπλοκότητας δεν είναι σταθερά στοιχεία, αλλά μεταβάλλονται και προσαρμόζονται ανάλογα με τις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές συνθήκες, καθώς και με τον τρόπο που εξελίσσεται η παράνομη δραστηριότητα και η αγορά στην οποία δραστηριοποιούνται.

Β. Η θεωρία των κοινωνικών δικτύων προσεγγίζει το οργανωμένο έγκλημα μέσα από τη λογική των σχέσεων και των συνδέσεων μεταξύ ατόμων και ομάδων. Σε αυτή την οπτική, οι εγκληματικές οργανώσεις δεν παρουσιάζονται ως αυστηρά ιεραρχικά συστήματα, αλλά ως ευέλικτα σύνολα που λειτουργούν μέσα από χαλαρές, άτυπες και μεταβαλλόμενες διαπροσωπικές σχέσεις. Οι συνεργασίες τους είναι συχνά περιστασιακές και εξαρτώνται

από τις συνθήκες της αγοράς, χωρίς απαραίτητα να υπάρχει κεντρικός έλεγχος. Ακόμη και όταν μέλη συλλαμβάνονται, τα δίκτυα αυτά συνεχίζουν να λειτουργούν, καθώς ανασυντίθενται διαρκώς μέσω αντικατάστασης προσώπων και αναδιάρθρωσης των σχέσεων, γεγονός που καθιστά ιδιαίτερα δύσκολο τον εντοπισμό και την εξάρθρωσή τους.

Γ. Η λεγόμενη λογιστική προσέγγιση, όπως έχει αναπτυχθεί από συγκεκριμένους θεωρητικούς, αντιμετωπίζει τις εγκληματικές οργανώσεις ως δομές που μοιάζουν σε μεγάλο βαθμό με τις νόμιμες επιχειρήσεις. Υιοθετούν αντίστοιχες οργανωτικές πρακτικές και στρατηγικές, με σκοπό την εδραίωσή τους στην αγορά, τη μεγιστοποίηση του οικονομικού οφέλους και την ταυτόχρονη απόκρυψη της παράνομης δράσης τους. Κεντρικό στοιχείο αποτελεί ο συστηματικός καταμερισμός εργασίας, που συμβάλλει στην αποτελεσματικότητα και τη λειτουργικότητά τους.

2.8 Διαδικασίες Εγκληματοποίησης και Μηχανισμοί Κοινωνικού Ελέγχου

Ο κοινωνικός έλεγχος αποτελεί το σύνολο των θεσμικών μηχανισμών, των κοινωνικών πρακτικών και των κρατικών παρεμβάσεων μέσω των οποίων μια κοινωνία προωθεί την αποδοχή των αξιών της και τη συμμόρφωση των μελών της με τους ισχύοντες κανόνες. Με αυτόν τον τρόπο επιδιώκεται η κοινωνική συνοχή, η ομαλή λειτουργία του κοινωνικού συνόλου και η διαμόρφωση μιας συγκεκριμένης μορφής κοινωνικής τάξης που υπηρετεί το συλλογικό συμφέρον (Campana & Varese 2022).

Η παραβίαση των κοινωνικών κανόνων ορίζεται ως αποκλίνουσα συμπεριφορά, η οποία δεν είναι απόλυτη αλλά μεταβάλλεται ανάλογα με το κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο εμφανίζεται. Για να χαρακτηριστεί μια πράξη ως απόκλιση, δεν αρκεί να είναι απλώς διαφορετική, αλλά πρέπει να παραβιάζει έναν κανόνα και να προκαλεί αρνητική αξιολόγηση και αντίδραση από την κοινωνική ομάδα, συνοδευόμενη συνήθως από την επιβολή κυρώσεων. Η απόκλιση προϋποθέτει λοιπόν τόσο την πράξη όσο και την κοινωνική αντίδραση απέναντί της.

Ιστορικά, ο τρόπος με τον οποίο ασκείται ο κοινωνικός έλεγχος διαφοροποιείται ανάλογα με τις εκάστοτε πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες. Στις σύγχρονες

καπιταλιστικές κοινωνίες, η διατήρηση και αναπαραγωγή των οικονομικών σχέσεων αποτελεί βασικό άξονα του κοινωνικού ελέγχου, ενώ χαρακτηριστική είναι η επιλεκτική εφαρμογή της ποινικής καταστολής, όπου δεν αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο όλες οι επιβλαβείς πράξεις, αλλά παρατηρείται διαφοροποίηση ανάλογα με την κοινωνική θέση των δραστών (Mispanasyah, et al., 2023).

Η εγκληματοποίηση αφορά τη διαδικασία μέσω της οποίας μια πράξη ή παράλειψη ορίζεται ως έγκλημα και εντάσσεται στο ποινικό δίκαιο, αποτελώντας ουσιαστικά μια κοινωνική διαδικασία καθορισμού του εγκλήματος. Διακρίνεται σε δύο επίπεδα: στο πρώτο, το οποίο αφορά τη νομοθετική διαδικασία δημιουργίας ποινικών κανόνων, τυποποιούνται ορισμένες συμπεριφορές ως αξιόποινες, συχνά εστιάζοντας σε πράξεις χαμηλότερων κοινωνικών ομάδων, ενώ άλλες επιβλαβείς πράξεις παραμένουν εκτός ποινικοποίησης. Στο δεύτερο επίπεδο, η εφαρμογή των νόμων από τους θεσμούς ελέγχου, όπως η αστυνομία και η δικαιοσύνη, μπορεί να οδηγήσει σε άνιση μεταχείριση των κοινωνικών ομάδων. Από την οπτική της κριτικής εγκληματολογίας, η διαδικασία αυτή δεν είναι ουδέτερη, καθώς οι

ισχυρότερες κοινωνικές ομάδες επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τον καθορισμό και την εφαρμογή των κανόνων προς όφελός τους (Chriss, 2022).

Σύμφωνα με τον Becker, (1963) η απόκλιση δεν αποτελεί εγγενές χαρακτηριστικό μιας πράξης, αλλά κοινωνική κατασκευή που προκύπτει μέσα από τη θέσπιση κανόνων από κυρίαρχες ομάδες, οι οποίες προσδιορίζουν και στιγματίζουν όσους βρίσκονται στο κοινωνικό περιθώριο. Παράλληλα, η θεωρία της ετικέτας μετατοπίζει το ενδιαφέρον από το ίδιο το άτομο στη διαδικασία χαρακτηρισμού του ως παραβατικού, ενώ οι δημιουργοί κανόνων επιδιώκουν να νομιμοποιήσουν την ανάγκη επιβολής τους μέσω των θεσμών κοινωνικού ελέγχου. Σε αντίστοιχη κατεύθυνση, οι θεωρίες σύγκρουσης υποστηρίζουν ότι ο χαρακτηρισμός μιας συμπεριφοράς ως εγκληματικής προκύπτει από την επικράτηση μιας κοινωνικής ομάδας έναντι άλλης, με αποτέλεσμα η ισχυρότερη ομάδα να καθορίζει ποιες πράξεις θεωρούνται παραβατικές και να επιβάλλει τον ορισμό αυτό στην κοινωνία.

Όπως ανέφερε ο Austin Turk, (1969) ο επίσημος μηχανισμός ποινικού ελέγχου δεν εφαρμόζεται με τον ίδιο τρόπο σε όλες τις κοινωνικές ομάδες, αλλά επηρεάζεται από κοινωνικές διαφοροποιήσεις και χαρακτηριστικά που αποδίδονται στα άτομα από τους φορείς επιβολής του νόμου. Έτσι, η διαδικασία με την οποία κάποιος χαρακτηρίζεται ως εγκληματίας δεν είναι ουδέτερη, αλλά προκύπτει μέσα από αξιολογήσεις που λαμβάνουν

υπόψη την κοινωνική θέση και τη γενικότερη ισορροπία δυνάμεων στο κοινωνικό σύστημα. Με βάση αυτή τη θεώρηση, το οργανωμένο έγκλημα συχνά συνδέεται με ομάδες που βρίσκονται σε κοινωνικά περιθωριακή θέση ή με πληθυσμιακά στρώματα που δεν διαθέτουν ισχυρή πρόσβαση σε θεσμικά μέσα εξουσίας και εκπροσώπησης. Πρόκειται για κοινωνικές κατηγορίες που έχουν περιορισμένη δυνατότητα επιρροής στους μηχανισμούς λήψης αποφάσεων και στον νομοθετικό έλεγχο, ενώ ταυτόχρονα βρίσκονται εκτός των κυρίαρχων κοινωνικών δομών, οι οποίες διατηρούν την ισχύ και την υπεροχή τους στο πλαίσιο του συστήματος (Santos, 2023).

3. Έρευνες σχετικά με την εγκληματικότητα

3.1 Μεθοδολογική προσέγγιση και πηγές δεδομένων

Υπάρχει ένας αριθμός ερευνών που εξετάζουν τη σύνδεση ανάμεσα στην ανεργία και τους δείκτες της παραβατικότητας, οι οποίοι καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι υπάρχει μια μικρή αλλά στατιστικά αξιοπρόσεκτη αλληλεξάρτηση της ανεργίας με τα ποσοστά εγκλημάτων ιδιοκτησίας, κάτι όμως που δεν παρατηρείται στην περίπτωση των βίαιων εγκλημάτων. Κατά τη διάρκεια των συνεδριάσεων του Κογκρέσου για την ανεργία και το έγκλημα που έγιναν το 1979 και το 1981 για αυτό το θέμα, υπήρξαν καταθέσεις που υποστήριζαν ότι η σύνδεση μεταξύ αυτών των δυο μεταβλητών είναι μεν θετική αλλά σε γενικές γραμμές ασήμαντη, με τη συσχέτιση αυτή να εμφανίζεται συχνότερα στα εγκλήματα ιδιοκτησίας παρά στα βίαια περιστατικά. Επιπλέον, μια ανασκόπηση αυτών των μελετών από τους Jawadi et al., (2021) έδειξε ότι υπήρχαν σημαντικές αποκλίσεις στο μέγεθος της συσχέτισης μεταξύ της ανεργίας και του ποσοστού εγκλήματος ιδιοκτησίας.

Ο S. Levitt ανέλυσε εμπειρικές έρευνες αναφορικά με τη σύνδεση της ανεργίας και του ποσοστού εγκλημάτων ιδιοκτησίας το χρονικό διάστημα 1973 - 2001. Συνθέτοντας τα συμπεράσματα πέντε διαφορετικών εργασιών, στις οποίες προστίθεντο και η δική του, ο Levitt διαπίστωσε ότι όταν συμπεριλαμβάνονται και άλλοι παράγοντες, σχεδόν το σύνολο αυτών των αναλύσεων καταγράφει μια στατιστικά αξιόλογη αλλά στην ουσία περιορισμένη σύνδεση μεταξύ των δεικτών ανεργίας και των εγκλημάτων ιδιοκτησίας. Μια αντιπροσωπευτική αποτίμηση φανερώνει ότι η άνοδος της ανεργίας κατά μία ποσοστιαία μονάδα συνεπάγεται μια αύξηση της τάξεως του ενός τοις εκατό στα εγκλήματα ιδιοκτησίας (Bright & Whelan, 2020).

Παράλληλα, ο Levitt υπολόγισε ότι οι οικονομικές μεταβολές και συγκεκριμένα η ανεργία ευθύνονταν μόλις για το 2% περίπου των αυξομειώσεων στους δείκτες των εγκλημάτων ιδιοκτησίας μεταξύ των ετών 1991 και 2001. Ο ίδιος ισχυρίστηκε ότι το μεγαλύτερο κομμάτι της πτώσης που σημειώθηκε στην εγκληματικότητα κατά της ιδιοκτησίας τη δεκαετία του 1990 οφείλεται σε παραμέτρους που δεν σχετίζονται με την οικονομία, όπως είναι η ενίσχυση του αριθμού των αστυνομικών δυνάμεων, η διεύρυνση του πληθυσμού των κρατουμένων στις φυλακές και η αύξηση των αμβλώσεων, και όχι στην υποχώρηση του ποσοστού των ανέργων (Winter, 2019).

Ο υπολογισμός του εγκλήματος χαρακτηρίζεται σύνθετη διαδικασία, καθώς καμία μέθοδος δεν αποτυπώνει πλήρως την αληθινή του έκταση. Πέρα από τα επίσημα στατιστικά

της αστυνομίας, γίνονται κατά καιρούς δημόσιες έρευνες που προσπαθούν να αποτιμήσουν το ποσοστό εγκλημάτων που δεν δηλώνονται στις αρχές. Αυτές οι έρευνες ενώ θεωρούνται πιο έγκυρες για την παρατήρηση των τάσεων, ωστόσο παρουσιάζουν σημαντικούς περιορισμούς, καθώς δεν προσθέτουν χρήσιμα δεδομένα για την πρόληψη του τοπικού εγκλήματος, επειδή παραλείπουν και άλλου τύπου αδικήματα, όπως τα αδικήματα εναντίον παιδιών και δεν συμπεριλαμβάνουν τους παραβάτες που είναι ενταγμένοι σύστημα ποινικής δικαιοσύνης. Έτσι, δυσχεραίνει κατά πολύ την λήψη ολοκληρωμένων στατιστικών στοιχείων για ποικίλους τύπους εγκλημάτων (Bright & Whelan, 2020).

Δύο βασικές μέθοδοι για τη συγκέντρωση δεδομένων εγκλήματος είναι οι αναφορές των υπηρεσιών επιβολής του νόμου καθώς και οι έρευνες θυμάτων. Οι πρώτες κρατούν αρχείο μονάχα για τα εγκλήματα που αναφέρονται και δεν ακυρώνονται στη συνέχεια (Jha, 2021). Οι δεύτερες στηρίζονται στη μνήμη και την ειλικρινή πρόθεση των συμμετεχόντων. Για σοβαρά εγκλήματα όπως είναι η ανθρωποκτονία και η ένοπλη ληστεία, τα αναφερόμενα περιστατικά είναι πιο τεκμηριωμένα αλλά παρουσιάζουν χαμηλή καταγραφή. Στο Ηνωμένο Βασίλειο για παράδειγμα, πάνω από το ένα τρίτο των βίαιων εγκλημάτων που δηλώνονται δεν καταχωρούνται τελικά από την αστυνομία.

Επειδή σε κάθε χώρα εφαρμόζονται ξεχωριστές μέθοδοι καταγραφής καθιστούν δύσκολη τη σύγκριση στατιστικών εγκλημάτων μεταξύ χωρών. Συνήθως μόνον οι ανθρωποκτονίες μπορούν να συγκριθούν αξιόπιστα, λόγω του ξεκάθਾਰου ορισμού και της υψηλής αναφοράς. Στις ΗΠΑ, δύο μεγάλα συστήματα συγκέντρωσης δεδομένων, το Uniform Crime Reports από το FBI και το National Crime Victimization Survey από το Bureau of Justice Statistics προσφέρουν αξιόλογες πληροφορίες, αλλά δεν περιλαμβάνουν μια συγκροτημένη εθνική υποδομή για την παρακολούθηση της εγκληματικότητας (Jha, 2021).

Η έρευνα σε 18 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία υποστηρίζεται υλικά από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, φανέρωσε ότι τα επίπεδα εγκληματικότητας έχουν σημειώσει πτώση φτάνοντας στα επίπεδα που υπήρχαν το 1990. Παρόμοιες τάσεις εντοπίζονται στις ΗΠΑ, τον Καναδά, την Αυστραλία και άλλες βιομηχανικές χώρες (Van Dijk, Nieuwebeerta & Joudo Larsen, 2022). Η δημογραφική αλλαγή θεωρείται ο κύριος παράγοντας αυτής της μείωσης, ενώ η ενδυνάμωση των μέτρων πρόληψης δείχνει να συμβάλλει ιδιαίτερα στη μείωση των εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας.

Με σκοπό την καταγραφή ενός αδικήματος χρειάζεται απαραιτήτως την ύπαρξη

βάσιμης υπόνοιας ότι έχει συμβεί. Ωστόσο, οι δικαιοδοσίες διαφέρουν σχετικά με το πότε ένα

περιστατικό θεωρείται καταγεγραμμένο (Bright & Whelan, 2020). Συγκεκριμένα, άλλες το αποτιμούν με τη σύλληψη, άλλες με την άσκηση δίωξης ή την καταδίκη. Σε περιπτώσεις που προκύπτουν πολλά αδικήματα, συνήθως καταγράφεται μόνο το σοβαρότερο, ενώ όταν υπάρχουν πολλοί δράστες, η πράξη μετρά ως μία, αλλά κάθε δράστης καταχωρείται ξεχωριστά. Επιπλέον, ορισμένες παραβάσεις —όπως η αυτοχειρία ή μικρές τροχαίες παραβάσεις— συχνά δεν προστίθενται στα στατιστικά εγκλήματος, παρότι μπορεί να υπάρχουν ξεχωριστά αρχεία (Jha, 2021).

Η ποσοτική αποτύπωση του πραγματικού εγκλήματος παρουσιάζει σημαντικές προκλήσεις, γι' αυτό και οι ερευνητές αξιοποιούν δύο κύριες προσεγγίσεις για τη συγκέντρωση στατιστικών δεδομένων. Ωστόσο, οι επίσημες καταγραφές διαμορφώνονται με κριτήριο το τι γίνεται αντιληπτό (ένα έγκλημα) από τις αρχές και από το πώς οι ίδιοι οι αξιωματικοί αξιολογούν ως σοβαρό ή όχι ένα περιστατικό. Συχνά, αδικήματα μικρής βαρύτητας δεν καταγράφονται, ενώ σε υποθέσεις όπως η ενδοοικογενειακή βία, η διαδικασία αναφοράς επηρεάζεται από κοινωνικές και οικογενειακές παραμέτρους (Currie, 2021).

Για παράδειγμα, σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας, η καταγραφή στηρίζεται στην προσωπική αντίληψη του συμμετέχοντα για το αν ήταν θύμα εγκληματικής πράξης, γεγονός που δημιουργεί προβλήματα, καθώς δεν ζητούνται αποδεικτικά στοιχεία και έτσι η ετυμηγορία δεν είναι πάντα αντικειμενική (Jha, 2021). Οι ξεχωριστές μεθοδολογίες δυσχεραίνουν την αντιπαραβολή μεταξύ ερευνών, αλλά παρέχουν πολύτιμες πληροφορίες για τους λόγους που τα εγκλήματα αναφέρονται ή παραμένουν αδήλωτα.

Ζητήματα, όπως η ανάγκη υποβολής ασφαλιστικής αξίωσης, η ανάγκη για ιατρική φροντίδα και ο βαθμός σοβαρότητας του αδικήματος αυξάνουν την πιθανότητα αναφοράς. Σε περιπτώσεις πολύ βίαιων περιστατικών, ενός βιασμού ή κακοποίηση παιδιών, η εμπλοκή στενών συγγενικών προσώπων, ο φόβος στιγματισμού και η αμηχανία μειώνουν σημαντικά την επιλογή του θύματος για αναφορά περιστατικών (Bright & Whelan, 2020). Ως εκ τούτου, ορισμένα εγκλήματα —όπως οι κλοπές αυτοκινήτων— καταγράφονται σε σταθερή βάση, ενώ άλλα παραμένουν σε μεγάλο βαθμό άγνωστα. Παλαιότερες προσπάθειες διεθνούς σύγκρισης μέσω ερευνών θυμάτων δεν είχαν μεγάλη επιτυχία, οδηγώντας στην ανάπτυξη του International Crime Victims Survey, το οποίο επιδιώκει πιο τυποποιημένη συγκέντρωση δεδομένων (Van Dijk, Nieuwbeerta & Joudo Larsen, 2022).

Παρά το γεγονός ότι ο ορισμός της δολοφονίας είναι διεθνώς αποδεκτός, η έννοια της ανθρωποκτονίας και των εγκλημάτων κατά της ζωής δεν εκτιμάται με πανομοιότυπα κριτήρια

καθώς παρατηρούνται σημαντικές αποκλίσεις ανάλογα με το νομικό σύστημα που εφαρμόζει κάθε χώρα. Για την αντιμετώπιση αυτών των διαφορών, η Διεθνής Έρευνα για τα Θύματα Εγκλήματος (ICVS) εφαρμόζεται σε πάνω από 70 κράτη, παρέχοντας μια κοινή βάση ορισμών για τα κοινά εγκλήματα (Jha, 2021).

Παράλληλα, το UNODC κοινοποίησε το 2015 τη Διεθνή Ταξινόμηση του Εγκλήματος ειδικά για Στατιστικούς Σκοπούς (ICCS), όπως η καταμέτρηση διακριτών θυμάτων και δραστών, καθώς και τα ποσοστά επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης και υποτροπής. Η επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση αναφέρεται στη συχνότητα με την οποία ο ίδιος άνθρωπος πέφτει θύμα παρόμοιου αδικήματος, συχνά από τον ίδιο θύτη. Παράλληλα, τα ποσοστά υποτροπής αξιοποιούνται για την αποτίμηση της αποδοτικότητας παρεμβάσεων και πολιτικών πρόληψης (Van Dijk, Nieuwbeerta & Joudo Larsen, 2022).

3.2 Έρευνα για τα ποσοστά εγκληματικότητας

Σύμφωνα με το CRS, η εύρεση βιβλιογραφίας που συνδέει άμεσα τις αμερικανικές οικονομικές κρίσεις με την αύξηση της εγκληματικότητας θεωρείται εύκολη στον εντοπισμό της. Ωστόσο, η βιβλιογραφία σε αυτό το κομμάτι δίνει βαρύτητα στις επιπτώσεις που έχουν οι μακροοικονομικές τάσεις στα ποσοστά εγκληματικότητας (Winter, 2019). Καθώς η ύφεση θεωρείται μια ευρεία πτώση της οικονομικής δραστηριότητας, ασκεί σημαντική επιρροή σε ποικίλους δείκτες κάθε φορά. Αυτό πρακτικά σημαίνει πως κάθε κρίση είναι ξεχωριστή, με αποτέλεσμα ορισμένες μεταβλητές να παρουσιάζουν μεγαλύτερη αστάθεια σε μια συγκεκριμένη ύφεση από ό,τι σε κάποια άλλη (Winter, 2019).

Κατά συνέπεια, οι ερευνητές συνηθίζουν να αξιοποιούν μεμονωμένους οικονομικούς δείκτες, όπως το ποσοστό ανεργίας, ως υποκατάστατο της κατάστασης της οικονομίας. Ωστόσο, κάθε δείκτης υπάρχει ενδεχόμενο να μην είναι γενικευμένος για την κατάσταση της οικονομίας ολικά κατά τη διάρκεια μιας ύφεσης ή όταν ξεσπά μια ύφεση (Winter, 2019). Αυτό το γεγονός δυσκολεύει την απομόνωση μιας σταθερής σχέσης μεταξύ ύφεσης και εγκληματικότητας.

3.3 Οικονομικοί παράγοντες και εγκληματικότητα

Η χρηματοπιστωτική κρίση όταν ξεσπά με χαμηλή ή αρνητική οικονομική ανάπτυξη και αυξημένη ανεργία, αυτό ωθεί ένα μεγάλο ποσοστό πληθυσμού σε απότομη συρρίκνωση εισοδήματος. Αυτή η οικονομική στενότητα μπορεί να αυξήσει το κίνητρο για καταφυγή σε

παράνομες πρακτικές, ιδιαίτερα σε εγκλήματα ιδιοκτησίας ως τρόπος αντιμετώπισης προβλημάτων. Ωστόσο, η οικονομική πίεση δεν σχετίζεται μόνο με αυτού του τύπου το έγκλημα, καθώς συχνά αποτελεί παράγοντα για βίαιες συμπεριφορές. Η ανεργία μπορεί να αυξήσει την επιθετικότητα, ειδικά μέσα στην οικογένεια, ενώ η ανασφάλεια για το μέλλον μπορεί να ενδυναμώσει τη βία μεταξύ αγνώστων (Shailja et al., 2022).

Παρά το γεγονός ότι η βία χρησιμοποιούνται συχνά ως βασικός δείκτης για τη μελέτη της σύνδεσης μεταξύ των οικονομικών συνθηκών και της εγκληματικότητας, τα στοιχεία αυτά δεν αποτυπώνουν πλήρως την πραγματική οικονομική πίεση που υφίσταται ο πληθυσμός. Στην ουσία, δεν συνυπολογίζουν τους εργαζομένους στον άτυπο τομέα, τα άτομα με χαμηλό εισόδημα που στηρίζουν πολυμελείς οικογένειες ή εκείνους που επιβιώνουν μέσω εμβασμάτων. Επιπλέον, η κρίση δύναται να εκδηλωθεί μέσω μείωσης κοινωνικών δαπανών, αύξησης των κύριων αγαθών ή περιορισμένη πρόσβαση σε πίστωση δίχως να μεταβληθούν τα επίσημα ποσοστά ανεργίας (Torres-Tellez & Montero Soler, 2023).

Παρά τους περιορισμούς, η ανεργία αξιοποιείται συχνά ως στοιχείο που αποτυπώνει την «οικονομική δραστηριότητα» για την μελέτη της σχέσης οικονομικής ύφεσης και εγκληματικότητας (Schleimer et al, 2022). Όπως ήδη αναφέρθηκε σε προηγούμενη ενότητα του κεφαλαίου, η βιβλιογραφία δείχνει ότι η ανεργία συνδέεται με μικρές αλλά στατιστικά κρίσιμες αυξήσεις στα εγκλήματα ιδιοκτησίας, ενώ η σύνδεση με τα βίαια εγκλήματα παραμένει αδύναμη ή μη σταθερή. Παρ' όλα αυτά, η βιβλιογραφία παρουσιάζει αποκλίσεις καθώς άλλες έρευνες βρίσκουν αδύναμες, άλλες ισχυρές ενώ άλλες καμία συσχέτιση. Αυτό οφείλεται σε ποικίλους παράγοντες. Πρώτον, ακόμη και αν υφίστανται σοβαρή οικονομική πίεση κάποιοι άνθρωποι δεν διαπράττουν έγκλημα (Schleimer et al, 2022), ενώ σε περιόδους κρίσης αυξάνονται και οι αυτοκτονίες. Δεύτερον, η θεωρία των εγκληματικών ευκαιριών διατείνεται ότι η οικονομική ύφεση περιορίζει τις ευκαιρίες για διάπραξη εγκλήματος, λόγω της συρρίκνωσης της κατανάλωσης αγαθών και υπηρεσιών και αυξημένης παρουσίας ανέργων στο σπίτι, περιορίζοντας τους στόχους (Schleimer et al, 2022).

Ταυτόχρονα, η σχέση επηρεάζεται από την τεχνολογική πρόοδο στα συστήματα

ασφαλείας, την αλλαγή από «παραδοσιακά» εγκλήματα ιδιοκτησίας στη στροφή σε ηλεκτρονικές απάτες και τις κρατικές πολιτικές που εφαρμόζει ένα κράτος ως πρόληψη απέναντι σε τέτοιου είδους εγκλήματα (Currie, 2021). Τα ποσοστά εγκληματικότητας διαμορφώνονται επίσης από μακροπρόθεσμες κοινωνικοοικονομικές μεταβολές και εποχικές διακυμάνσεις, όπως οι θερινές αυξήσεις. Έτσι, η ανάλυση των επιπτώσεων μιας

βραχυπρόθεσμης κρίσης θα πρέπει να εισαχθεί σε αυτό το ευρύτερο πλέγμα (Curtie, 2021).

Επιπλέον, θα πρέπει να αναφερθεί ότι τα αστυνομικά στατιστικά αποτελούν συχνά έναν ατελή δείκτη των αληθινών επιπέδων εγκληματικότητας (Bright & Whelan, 2020). Τα καταγεγραμμένα περιστατικά διαμορφώνονται τόσο από το αν το θύμα επιδιώκει να δηλώσει ένα συμβάν όσο και από το αν ο αστυνομικός το αναγνωρίζει και στη συνέχεια το καταγράφει ως «ποινικό αδίκημα». Η διεργασία αυτή περιλαμβάνει την αποτίμηση του περιστατικού, την κατηγοριοποίησή του και κατόπιν την καταχώρησή του σε διοικητικά αρχεία, τα οποία δύναται να ενταχθούν στα συγκεντρωτικά στατιστικά στοιχεία. Επίσης, οι οικονομικοί παράγοντες μπορεί να παίζουν ρόλο στην όλη διαδικασία, είτε άμεσα μέσω της διαθεσιμότητας αστυνομικών πόρων, είτε έμμεσα μέσω της αλλαγής της απόδοσης και των κινήτρων των αστυνομικών (Bright & Whelan, 2020).

Η φαινομενική σύνδεση μεταξύ ανεργίας και εγκληματικότητας δύναται να μεταβάλλεται ανάλογα με τη γεωγραφική περιοχή που εξετάζεται (πόλη, περιφέρεια, χώρα), τη χρονική στιγμή που εξετάζεται, τη μέθοδο ελέγχου μακροχρόνιων τάσεων και τον βαθμό ενσωμάτωσης άλλων παραγόντων, όπως δημογραφικά χαρακτηριστικά (Jha, 2021). Το αναλυτικό μοντέλο που αξιοποιείται για αυτό το σκοπό επηρεάζει καθοριστικά τα αποτελέσματα της έρευνας για τη σύνδεση οικονομίας και εγκληματικότητας. Συγκεκριμένα, δύο μεταβλητές παρουσιάζονται συσχετισμένες όχι όμως επειδή σχετίζονται αιτιωδώς αλλά γιατί επηρεάζονται από έναν τρίτο παράγοντα ή κινούνται μαζί συμπτωματικά (Jha, 2021).

Τέλος, η σύνδεση μεταξύ εγκλήματος και οικονομίας δεν είναι αναγκαστικά αμφίδρομη. Ενώ θεωρητικά οι οικονομικές συνθήκες μπορεί να ασκήσουν επιρροή στα επίπεδα εγκληματικότητας, η ίδια η εγκληματική πράξη μπορεί να έχει αρνητικό αντίκτυπο στην οικονομία μιας χώρας, όπως υψηλά επίπεδα βίαιων εγκλημάτων για παράδειγμα, δύναται να αποκαρδιώσουν την προσπάθεια για επιχειρηματικές επενδύσεις (Schleimer et al, 2022). Παρά το γεγονός ότι οι στατιστικές μέθοδοι μπορούν να βρουν συσχετίσεις, δεν μπορούν ωστόσο να προσδιορίσουν με σιγουριά την κατεύθυνση της αιτιότητας.

Τα στατιστικά μοντέλα δεν έχουν αναπτυχθεί για να ερμηνεύουν πλήρως τις βαθύτερες αιτίες της εγκληματικότητας. Αντίθετα, παρέχουν μια γενική εικόνα των πιέσεων που μεταβάλλουν τις τάσεις της εγκληματικότητας διευκολύνοντας την αποτίμηση πιθανών αλλαγών υπό συγκεκριμένες οικονομικές συνθήκες. Θα πρέπει ωστόσο να γίνει αντιληπτό ότι αυτά τα μοντέλα δεν δύναται να προβλέψουν τον ακριβή αριθμό των μελλοντικών εγκλημάτων, αλλά εκτιμούν τη διακύμανση ορισμένων τύπων αδικημάτων, εφόσον δεν

υπάρξουν παρεμβάσεις, όπως στοχευμένες πρακτικές αστυνόμευσης (Schleimer et al, 2022).

Όσο σοβαρός και αν είναι ο αντίκτυπος της οικονομικής κρίσης για μια χώρα σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο, οι περισσότερες έρευνες επιβεβαιώνουν ότι δεν υπάρχει σταθερή συσχέτιση μεταξύ οικονομικής ύφεσης και εγκληματικότητας. Από το 1960 μέχρι και το 1990, τα βίαια εγκλήματα και τα εγκλήματα ιδιοκτησίας είχαν ανοδική πορεία, ενώ έκτοτε μειώνονται σταθερά. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια συγκεκριμένων περιόδων ύφεσης, τα ποσοστά αυτά άλλοτε είχαν σημειώσει αύξηση (όπως τη δεκαετία του 1970) και άλλοτε παρέμειναν σταθερά ή μειώθηκαν (Currie, 2021).

Το ποσοστό ανεργίας θεωρείται ένας κρίσιμος δείκτης (τόσο για το κράτος όσο και για οικονομολόγους) για την αποτύπωση της οικονομικής κατάστασης μιας χώρας και συνήθως αξιοποιείται στη μελέτη της σύνδεσης μεταξύ οικονομίας και εγκληματικότητας (Shailja et al., 2022). Ήδη από τη δεκαετία του 1970, το Κογκρέσο είχε εκδηλώσει το ενδιαφέρον να διερευνήσει με ποιον τρόπο η ανεργία συνδέεται με τα αυξημένα επίπεδα εγκλήματος, ιδιαίτερα σε δύσκολες περιόδους. Κατά την οικονομική κρίση του 2007–2009, η ανεργία στις ΗΠΑ εκτοξεύτηκε από 5% σε πάνω από 10%, γεγονός που έδωσε την αφορμή για νέες διαβουλεύσεις σχετικά με το αν η οικονομική δυσχέρεια ωθεί τους ανθρώπους διαπράξουν εγκλήματα (Shailja et al., 2022).

Πολλοί μελετητές ασχολήθηκαν με τις κλασικές θεωρίες για να εξηγήσουν αυτό το φαινόμενο. Μια από αυτές τις προσεγγίσεις ήταν η οικονομική θεωρία του εγκλήματος, η οποία επισημαίνει ότι τα άτομα αξιολογούν και υπολογίζουν τα οφέλη και τους κινδύνους ως προς τη νόμιμη εργασία και την παράνομη δραστηριότητα (Currie, 2021). Όταν οι ευκαιρίες απασχόλησης περιορίζονται, η παραβατικότητα –κυρίως τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας– μπορεί να αυξηθεί, καθώς η παράνομη δράση θεωρείται ότι θα επιφέρει κάποιο οικονομικό όφελος (Currie, 2021).

Η δεύτερη προσέγγιση, δηλαδή η θεωρία κινήτρων και ευκαιριών, διατείνεται ότι η

ανεργία διαμορφώνει τόσο τα κίνητρα όσο και τις ευκαιρίες για διάπραξη εγκλήματος. Ωστόσο, η θεωρία αυτή εμπεριέχει δυο σύντομες υποθέσεις: α) η μείωση της οικονομικής δραστηριότητας συνήθως δεν αφήνει περιθώρια για διάπραξη εγκλήματος. Για παράδειγμα, τα άνεργα άτομα θα περνούν περισσότερο χρόνο στο σπίτι όπου η γειτονιά έχει δημιουργήσει στενούς δεσμούς μεταξύ των ανθρώπων ή β) τα βίαια εγκλήματα συνήθως περιλαμβάνουν περιστασιακές γνωριμίες ή αγνώστους και όχι ανθρώπους που γνωρίζονται μεταξύ τους και

Διπλωματική Εργασία

έχουν στενό σύνδεσμο. Έτσι, η ανεργία δύναται να συνδέεται είτε θετικά είτε αρνητικά με το ποσοστό εγκλημάτων ιδιοκτησίας, ανάλογα με το ποια από τις δύο επιδράσεις επικρατεί. Συνολικά, η βιβλιογραφία δείχνει ότι η σχέση ανεργίας–εγκλήματος δεν είναι μονοδιάστατη και εξαρτάται από το είδος του εγκλήματος, τις κοινωνικές συνθήκες και τους μηχανισμούς που ενεργοποιούνται σε περιόδους οικονομικής κρίσης (Currie, 2021).

3.4 Η εγκληματικότητα που επικρατεί στην Ευρώπη

3.4.1 Οργανωμένο έγκλημα

Οι αναλύσεις που αφορούν το οργανωμένο έγκλημα, είτε πρόκειται για μια χώρα είτε για ευρύτερη περιοχή όπως ο ευρωπαϊκός χώρος, στρέφει όλο το ενδιαφέρον σε "εγκληματικές ομάδες" και σε "παράνομες δραστηριότητες". Ωστόσο, αυτές οι γενικές κατηγορίες δρουν συχνά ως επιφανειακοί κοινοί παρονομαστές, δίχως να καταγράφουν τις σημαντικές διαφορές που υπάρχουν ούτε δίνουν βαρύτητα στην συνθετότητα των φαινομένων (Jha, 2021).

Ωστόσο, το έγκλημα δεν είναι πάντα οργανωμένο, αλλά δύναται να έχει ποικίλες μορφές. Υπάρχουν εγκλήματα που γίνονται εν βρασμώ ψυχής, οδηγώντας τον δράστη ενώπιον δικαστηρίου (Caulfield & Hill, 2025). Άλλες φορές το έγκλημα διαπράττεται επειδή το άτομο δεν έχει άλλη λύση όταν πιέζεται πολύ καιρό οικονομικά. Τέτοιου είδους παραδείγματα αφορούν ενδοοικογενειακές συγκρούσεις ή διαφορές σχετικές με περιουσιακά θέματα. Συχνό φαινόμενο επίσης είναι το έγκλημα πάθους, που διαπράττεται ανάμεσα σε ερωτικούς συντρόφους, όπου η πάσης φύσεως βία (λεκτική, σωματική) εκδηλώνεται μέσα στις σχέσεις (Caulfield & Hill, 2025).

Αντιθέτως, το οργανωμένο έγκλημα διέπεται από σχεδιασμό, ιεραρχία και συστηματική δράση. Επίσης, οι εκτελεστές δεν ενεργούν λόγω κάποιας ψυχικής

διαταραχής, αλλά καθαρά για οικονομικό όφελος λειτουργώντας συνειδητά και στοχευμένα. Στην ουσία παρακολουθούν καιρό τα υποψήφια θύματά τους πριν επιτεθούν, ενώ οι θύτες έχουν κοινωνική ισχύ και οικονομική άνεση (Caulfield & Hill, 2025).

Η σύγχυση που υπάρχει συχνά γύρω από τον όρο «οργανωμένο έγκλημα» οφείλεται στο ότι υπάρχουν ποικίλες θεωρητικές προσεγγίσεις, οι οποίες οδηγούν σε διαφορετικές εκτιμήσεις του τι είναι τελικά το οργανωμένο έγκλημα. Οι ορισμοί συνήθως δίνουν έμφαση σε συγκεκριμένες παραμέτρους, όπως η χρήση βίας ή η διαφθορά, παραβλέποντας τη ρευστότητα και την ποικιλομορφία των μορφών που μπορεί να λάβει το οργανωμένο έγκλημα

3.4.2 Γενικά στοιχεία

Οι εκθέσεις που εξετάζουν λεπτομερώς το οργανωμένο έγκλημα, συνήθως ταξινομούν τις εγκληματικές δραστηριότητες με κριτήριο τη βαρύτητα ενός αδικήματος. Ως «οργανωμένες» χαρακτηρίζονται αυτές οι μορφές εγκληματικότητας που είναι πιο συνηθισμένες και επικίνδυνες επειδή παρέχουν σημαντικά οικονομικά οφέλη για τους δράστες επιφέροντας σοβαρή ζημιά για τα θύματα (Van Dijk, Nieuwbeerta & Joudo Larsen, 2022). Ωστόσο, στην Ευρώπη το "οργανωμένο έγκλημα", δεν σχετίζεται πάντα με τις επιθετικές ενέργειες ή δεν συνδέεται με βασικές πράξεις όπως η απάτη, οι κλοπές, οι διαρρήξεις, αλλά ένα μίγμα από τις προαναφερόμενες πράξεις, οι οποίες τις πιο πολλές φορές αφήνουν πίσω τους θύματα και παρουσιάζουν αυξημένα ποσοστά.

Σύμφωνα με τις σύγχρονες αναλύσεις των ευρωπαϊκών στρατηγικών για την ασφάλεια (Oliievska, Troitiño & Kerikmäe, 2020), οι βασικότερες και σοβαρότερες εγκληματικές ενέργειες ήταν: η διακίνηση ναρκωτικών, το εμπόριο ανθρώπων, η εκμετάλλευση των γυναικών και των μεταναστών, το ηλεκτρονικό έγκλημα και η φορολογική απάτη. Τα ευρήματα της Europol δίνουν βαρύτητα σε πέντε (5) θέματα: την παραποίηση εγγράφων και ταυτότητας, το ηλεκτρονικό έγκλημα, την κατάχρηση του τομέα των μεταφορών, την εκμετάλλευση των χρηματοπιστωτικών συστημάτων καθώς και ζητήματα που προκύπτουν από την παγκοσμιοποίηση και τα σύνορα (Oliievska, Troitiño & Kerikmäe, 2020).

3.4.3 Οργανωμένο έγκλημα στην Ευρώπη

Ένα ακόμη κρίσιμο γνώρισμα του οργανωμένου εγκλήματος στην Ευρώπη είναι η γεωγραφική ανομοιογένεια των παράνομων αγορών. Οι μη νόμιμες δραστηριότητες δεν εντοπίζονται με την ίδια ένταση σε όλα τα κράτη, ενώ η διακίνηση ναρκωτικών έχει την ίδια εικόνα παγκοσμίως (Bright & Whelan, 2020). Όπως αναφέρει η Παγκόσμια Έκθεση του ΟΗΕ για τα ναρκωτικά το 2017, η κάνναβη αποτελεί η ουσία με την μεγαλύτερη ζήτηση στη Γηραιά Ήπειρο, συνολικά ήταν η κάνναβη (ετήσιος επιπολασμός μεταξύ των ετών 15-64 ετών (5,6 %), με δεύτερη την κοκαΐνη (0,75 %), ενώ τελευταία βρίσκεται η ηρωίνη (0,6 %), η έκσταση (0,6 %) και οι αμφεταμίνες (0,5 %).

Πρόσφατες αναφορές του Ευρωπαϊκού Κέντρου Παρακολούθησης Ναρκωτικών και

Τοξικομανίας (ΕΚΠΙΝΤ), καταγράφουν μεγάλες διακυμάνσεις στη χρήση ανάλογα με την ουσία όπου η κάνναβη κυμαίνεται μεταξύ 0,8 % και 11,3 %, η κοκαΐνη από 0,1 μέχρι 2,7 %, ενώ η έκσταση από 0,0 μέχρι 3,5 % (Bright & Whelan, 2020). Αυτό φανερώνει ότι ορισμένες ουσίες μπορεί να μην είναι διαθέσιμες από κάποιες εθνικές αγορές ναρκωτικών, ενώ άλλες να κυριαρχούν. Λόγου χάριν, η παραγωγή μεθαμφεταμίνης στην Ευρώπη κυριαρχούσε για δεκαετίες στην Τσεχία, όπου το "pervitin" που προοριζόταν για τοπική κατανάλωση υπήρχε ήδη από το 1980. Σε άλλες περιπτώσεις, οι διαφορές γίνονται κατανοητές λόγω γεωγραφικής απόστασης από τα κέντρα παραγωγής. Επίσης, εφαρμόζονται άλλες μέθοδοι συλλογής στατιστικών στοιχείων γεγονός που οδηγεί σε σημαντικές διαφορές ως προς τα αποτελέσματα (Bright & Whelan, 2020).

Η Ισπανία, ως κύριο σημείο μεταφόρτωσης μαροκινής κάνναβης, παρουσιάζει τα πιο υψηλά ποσοστά χρήσης ρητίνης κάνναβης (11,3 %). Παρόμοια σχέση μεταξύ των διεθνών διαδρομών διακίνησης και τοπικής κατανάλωσης παρατηρείται στην Ιταλία, όπου η αύξηση των εισαγωγών κοκαΐνης από τη Βενεζουέλα (2014–2015) συνοδεύτηκε από άνοδο της χρήσης, με εμπλοκή ομάδων της Camorra (Bright & Whelan, 2020).

Ωστόσο, περιφερειακές διακυμάνσεις παρατηρούνται και σε άλλες χώρες, όπως στη μαύρη αγορά τσιγάρων στο Ηνωμένο Βασίλειο, όπου χαρακτηρίζεται ως η μεγαλύτερη λιανική αγορά στον ευρωπαϊκό χώρο για τα λαθραία τσιγάρα, όπου η πιο υψηλή συγκέντρωση παρατηρείται στα βόρεια της χώρας. Αυτές οι διαφορές οφείλονται στις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και τις ξεχωριστές ευκαιρίες πρόσβασης στα δίκτυα διανομής (Van Dijk, Nieuwbeerta & Joudo Larsen, 2022).

Με βάση την προαναφερόμενη μελέτη γίνεται αντιληπτό ότι οι παράνομες αγορές δεν αναπτύχθηκαν αυτόματα, αλλά είναι αποτέλεσμα μιας σύνθετης ύπαρξης παραγόντων

όπως οι ιστορικές σχέσεις, ο γεωγραφικός τόπος και τα εγκληματικά δίκτυα (Van Dijk, Nieuwbeerta & Joudo Larsen, 2022).

Ένα ακόμη αξιοπρόσεκτο γνώρισμα του ευρωπαϊκού εγκλήματος είναι η ύπαρξη εγκληματικών δραστηριοτήτων που συνδέουν άρρηκτα συγκεκριμένες περιοχές της Ευρώπης μεταξύ τους και με άλλες ηπείρους. Η διάσταση Ανατολής-Δύσης θεωρείται ενδεικτική, συσχετίζοντας χώρες του πρώην Σοβιετικού Μπλοκ και των Βαλκανίων με παλαιότερα κράτη μέλη της Ε.Ε. (Babanoski & Ilijevski, 2025). Αυτοί οι στενοί δεσμοί παρατηρούνται εγκληματικές δραστηριότητες όπως η εμπορία κλεμμένων αυτοκινήτων, το λαθρεμπόριο τσιγάρων και ναρκωτικών, οι διαρρήξεις από οργανωμένες ομάδες και οι πειρατικές επιθέσεις

(Babanoski & Ilijevski, 2025). Παρότι κάποιες περιοχές έχουν πιο εντονότερη εγκληματική δράση, αυτό δεν συνεπάγεται ότι άλλες περιοχές μένουν ανεπηρέαστες.

Στην ουσία, η πτώση του Σιδηρού Παραπετάσματος δεν είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της εγκληματικότητας από την Ανατολή προς τη Δύση αλλά και το αντίθετο (Golubovskii, Kostyuk & Kunts, 2020). Η Δυτική Ευρώπη συνιστά βασικό κέντρο παραγωγής και διακίνησης συνθετικών ναρκωτικών. Παράλληλα, αποτελεί κύρια πηγή για μια σειρά σοβαρά εγκλήματα όπως η παιδική πορνογραφία, η εμπορία ανθρώπων, η εμπορία οργάνων, η εμπορία αρχαιοτήτων, η εμπορία απειλούμενων ειδών και διάθεση αποβλήτων. Αρκετές από αυτές τις εγκληματικές δράσεις προκαλούν σοβαρή θυματοποίηση σε μεταβατικές και αναπτυσσόμενες χώρες, συχνά με τη συμμετοχή δυτικοευρωπαίων δραστών που συνεργάζονται με τοπικά εγκληματικά δίκτυα (Wyatt, van Uhm & Nurse, 2020).

Οι παράνομες αγορές ακολουθούν συγκεκριμένες εμπορικές διαδρομές για τα παράνομα προϊόντα, όπως η οι χώρες των Βαλκανίων ως βασικά κανάλια διακίνησης ηρωίνης (Currie, 2021). Ωστόσο, αυτό συχνά μεταβάλλεται λόγω των μεταναστευτικών ροών, των παραδοσιακών δεσμών μεταξύ ορισμένων καθώς και των πιο συστηματικών ελέγχων που γίνονται. Αυτό αφορά κυρίως το εμπόριο ναρκωτικών όπου συγκεκριμένα όπου αλλάζουν κατευθύνσεις (Currie, 2021). Συγκεκριμένα, η ηρωίνη κινείται περισσότερο προς τη Δυτική Ευρώπη, ενώ η έκταση δραστηριοποιείται σε χώρες που βρίσκονται ανατολικά. Ωστόσο, για άλλες ουσίες η κατεύθυνση αλλάζει (όπως τα συνθετικά ναρκωτικά) όπου στέλνονται και προς τις δύο κατευθύνσεις, δηλαδή μεταξύ Βελγίου και Κάτω Χωρών. Αντίστοιχα, στην εμπορία ανθρώπων μερικές χώρες της Νοτιοανατολικής

Ευρώπης δρουν ταυτόχρονα ως κέντρο προέλευσης, διέλευσης και προορισμού (Currie, 2021).

Μέχρι σήμερα, η διερεύνηση των παράνομων δραστηριοτήτων στην Ευρώπη έδινε έμφαση στο οργανωμένο έγκλημα. Ωστόσο, οι διωκτικές αρχές έχουν εντοπίσει μια διαφορετική πραγματικότητα καθώς οι δράστες συνδέονται και με άλλους παραβάτες (Currie, 2021). Με σκοπό να μην δημιουργηθεί σύγχυση μεταξύ ξεχωριστών εννοιών, είναι αναγκαίο να γίνει διαχωρισμός μεταξύ διαφορετικών τύπων εγκληματικών δομών. Οι οικονομικές δομές επιδιώκουν το υλικό κέρδος και περιλαμβάνουν κυκλώματα διακίνησης ναρκωτικών ή συμμορίες διαρρηκτών (που συχνά διαπράττουν και δολοφονίες), των οποίων τα μέλη συμπράττουν για την επίτευξη οικονομικού κέρδους (Currie, 2021). Άλλες δομές εξυπηρετούν κοινωνικές λειτουργίες, όπως η ενδυνάμωση κύρους, η ενίσχυση αποκλινουσών

αξιών και η διευκόλυνση επαφών. Αυτή η κατηγορία περιλαμβάνει οργανώσεις όπως η σικελική μαφία, το Vory v Zakone, οι κινεζικές τριάδες και οι συμμορίες μοτοσυκλετιστών (Currie, 2021).

Τέλος, μια ακόμη κατηγορία εγκληματικών ενεργειών δομών εξυπηρετεί παράνομες οικονομικές δραστηριότητες εισάγοντας κανόνες συμπεριφοράς όπου κινούνται σε ορισμένο πλαίσιο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ξανά η σικελική μαφία, όπου η δραστηριότητα των δραστών δεν αφορά τυχαία θύματα αλλά άτομα της υψηλής κοινωνίας και ανθρώπους που κινούνται στον ίδιο εγκληματικό χώρο (Bright & Whelan, 2020).

Ωστόσο, η διάκριση μεταξύ οικονομικών και κοινωνικών δομών θεωρείται σημαντική για να γίνει αντιληπτός ο τρόπος κατανόησης δράσης του οργανωμένου εγκλήματος στην Ευρώπη, καθώς κάθε τύπος εξυπηρετεί διαφορετικούς σκοπούς και συμφέροντα (Van Dijk, Nieuwbeerta & Joudo Larsen, 2022). Αυτό συμβαίνει επειδή οι παράνομες επιχειρήσεις απαιτείται να λειτουργούν ευέλικτα και έξυπνα σε ένα ασταθές περιβάλλον και παράλληλα να μην είναι εύκολο να γίνουν αντιληπτές, ενώ οι δομές που λειτουργούν ως «κυβερνητικές» απαιτούν σταθερότητα και κεντρικό έλεγχο για να αποφεύγουν τις εσωτερικές συγκρούσεις. Επίσης, αυτές οι λειτουργίες (οικονομικές, κοινωνικές και οιωνεί κυβερνητικές) δεν υλοποιούνται απαραίτητα από μόνιμες, ή αυστηρά οργανωμένες δομές (Van Dijk, Nieuwbeerta & Joudo Larsen, 2022).

Οι ιεραρχικές εγκληματικές οργανώσεις θεωρούνται μια εξαίρεση και όχι κανόνας, καθώς δρουν σε χώρες με άτονη εφαρμογή του νόμου, όπως συμβαίνει σε κάποιες συμμορίες διαρρήξεων από την Ανατολική Ευρώπη (Bright & Whelan, 2020). Οι

εγκληματικές ιεραρχίες εντοπίζονται όταν παράνομες και νόμιμες δομές των επιχειρήσεων αλληλεπικαλύπτονται, γεγονός όπως λόγου χάριν σε απάτες ΦΠΑ, επενδυτικές απάτες, παράνομες εισπράξεις χρεών ή καζίνο όπου λειτουργούν με τη δικαιολογία ότι είναι ένα νόμιμο καζίνο ενώ στην πραγματικότητα κινούνται υπογείως και παράνομα. Παρά το γεγονός ότι υπάρχουν συχνές εκθέσεις της αστυνομίας στα ΜΜΕ για «κάθετα ολοκληρωμένες» εγκληματικές οργανώσεις (όπως στη διακίνηση ναρκωτικών ή κλεμμένων αυτοκινήτων, ή στο λαθρεμπόριο τσιγάρων) η πραγματικότητα είναι πιο περίπλοκη, καθώς η ευρεία χρήση του διαδικτύου και η αυξημένη έκθεση των θυμάτων περιορίζουν τη βιωσιμότητα τέτοιων δομών (Bright & Whelan, 2020).

Στην ουσία, η συνεργασία μεταξύ των παραβατών στην Ευρώπη δείχνει να υλοποιείται σε ευέλικτες μορφές (πχ. προμηθευτή-καταναλωτή ή εφήμερου εργοδότη-

εργαζομένου) ή μικρές ομάδες που δρουν με περιορισμένη οριζόντια ή κάθετη οργάνωση, αλλά στηρίζονται σε δίκτυα εμπιστοσύνης (Bright & Whelan, 2020).

Παρά την δημιουργία αναφορών που επισημαίνουν τη μετατόπιση από ιεραρχίες σε «δίκτυα», η έρευνα φανερώνει ότι πολλές φορές δίνεται εσφαλμένη ερμηνεία σε αυτά τα γεγονότα. Οι εγκληματικές ομάδες τροποποιούν τη δομή τους με κριτήριο το περιβάλλον και τις ανάγκες που έχουν κάθε φορά, ενώ η πραγματική συνέχεια έγκειται στα υποκείμενα δίκτυα σχέσεων, τα οποία επίσης μεταβάλλονται με τον χρόνο (Van Dijk, Nieuwebeerta & Joudo Larsen, 2022).

Μέσα από την αναλυτική διερεύνηση των εγκληματικών δομών προκύπτουν τρεις υποθέσεις. Πρώτον, η μορφή του ομίλου που εμφανίζει μια ομάδα σε κάποια δεδομένη στιγμή θεωρείται ένα απλό στιγμιότυπο. Δεύτερον, η αποδοτικότητα αυτής της δομής δεν δύναται να αποτιμηθεί αφηρημένα, καθώς απαιτείται η μελέτη σε συνάρτηση με το περιβάλλον και τις ιδιόμορφες συνθήκες μέσα στις οποίες κινείται. Τρίτον, για την κατανόηση του οργανωμένου εγκλήματος είναι πιο σωστό να αξιολογείται η ανθεκτικότητα, η ευελιξία και το εύρος των δικτύων σχέσεων που αξιοποιούν οι παραβάτες, καθώς και το δυναμικό των ατόμων που λαμβάνουν μέρος σε αυτό (Van Dijk, Nieuwebeerta & Joudo Larsen, 2022).

Οι παρατηρήσεις αυτές ισχύουν όχι μόνο για τις οικονομικές αλλά και τις κοινωνικές λειτουργίες όπου παρέχουν καθεστώς και συνοχή μεταξύ των εγκληματιών. Παρά το γεγονός ότι το ενδιαφέρον επικεντρώνεται σε αναγνωρίσιμες οργανώσεις με επίσημη διάρθρωση, ωστόσο ο παραδοσιακός υπόκοσμος δεν αποτελεί μια εύκολα αντιληπτή

συλλογικότητα, όπως είναι τα τοπικά εγκληματικά περιβάλλοντα ή οι κλίκες με ίδιες αποκλίνουσες αξίες που μπορούν να δράσουν εξίσου αποτελεσματικά ως δίκτυα υποστήριξης. Στην Ευρώπη, τέσσερις τύποι τέτοιων δομών δείχνει να παρουσιάζουν ιδιαίτερη σημασία: οι μαφιόζικες οργανώσεις με εδαφική βάση, οι αδελφικές ενώσεις χωρίς εδαφικό έλεγχο, οι οικογενειακές φυλές και οι παράνομες συμμορίες μοτοσυκλετιστών (Jha, 2021).

Πιο αναλυτικά, η σικελική μαφία (ή Cosa Nostra) και η Ndrangheta της Καλαβρίας ακολουθούν αυστηρή ιεραρχία και επίσημη διεργασία ένταξης, με τις οικογενειακές σχέσεις να θεωρούνται δυνατός μοχλός ανάπτυξης (Van Dijk, Nieuwebeerta & Joudo Larsen, 2022). Οι αδελφικές ενώσεις δίχως εδαφική βάση, όπως το Vory κατά Zakone, δρουν διαφορετικά καθώς δεν έχουν τόσο ισχυρή ιεραρχία, η εξουσία στηρίζεται στο κύρος των παλαιότερων μελών και η χρήση βίας δεν αποτελεί ο κεντρικός κώδικας συμπεριφοράς του Vory (Jha, 2021).

Ένας τρίτος τύπος δομής κοινωνικής στήριξης για τους "οργανωμένους" εγκληματίες είναι οι οικογενειακές ομάδες που στηρίζουν τη συμμετοχή τους σε δεσμούς αίματος και γάμου (Bright & Whelan, 2020). Οι οικογένειες αυτές δεν βασίζονται μονάχα στην αμοιβαία εμπιστοσύνη αλλά και σε εκτεταμένες οικογένειες που εξασφαλίζουν προστασία, καθεστώς και συντονισμό. Αυτού του τύπου οι δομές υπάρχουν κυρίως στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και τη Μέση Ανατολή, όπως στην Αλβανία, την Τουρκία κλπ, καθώς και σε ορισμένες αυτόχθονες οικογένειες της Δυτικής Ευρώπης (Bright & Whelan, 2020).

Μια ακόμη κατηγορία είναι οι παράνομες συμμορίες μοτοσικλετών, οι οποίες χαρακτηρίζονται αδελφικές ενώσεις που έχουν επίσημη δομή, ιεραρχία και διεργασία ένταξης. Ωστόσο, σε σύγκριση με τις προηγούμενες εγκληματικές οργανώσεις, η συγκεκριμένη λειτουργεί με το πρόσχημα του νομικού καθεστώτος λεσχών αναψυχής που κατέχουν συνήθως, προβάλλοντας δημόσια την ταυτότητά διακριτικά (Van Dijk, Nieuwbeerta & Joudo Larsen, 2022). Παρά το γεγονός και δεν αποτελούν όλες οι λέσχες μοτοσικλετιστών εγκληματικές οργανώσεις, ορισμένα μέλη συμμετέχουν σε σοβαρά αδικήματα, όπως διακίνηση ναρκωτικών και εκβιασμούς. Η ένταξη σε τέτοιες ομάδες παρέχει προστασία και πρόσβαση σε δίκτυα επαφών που μπορούν χρησιμοποιηθούν για εγκληματικούς σκοπούς (Van Dijk, Nieuwbeerta & Joudo Larsen, 2022).

Όπως έχει ήδη επισημανθεί, οι ποικίλες μορφές εγκληματικών οργανώσεων δεν

υπάρχουν ομοιόμορφα στην Ευρώπη. Οι μαφιόζικες οργανώσεις προέρχονται από τη Νότια Ιταλία, ενώ το Vory v Zakone δρα κυρίως στη Ρωσία και τη Γεωργία (Jha, 2021). Οι οικογενειακές φυλές εντοπίζονται στη Δυτική Ευρώπη. Επίσης, οι παράνομες συμμορίες μοτοσικλετιστών δρουν κυρίως στη βορειοδυτική Ευρώπη (Γερμανία και Σκανδιναβία).

Ωστόσο, παρά τις τοπικές ρίζες τους όλες αυτές οι εγκληματικές δομές παίζουν ρόλο στη σύνδεση των παραβατών σε μεγάλες αποστάσεις: είτε μέσω διεθνών αδελφοτήτων, είτε γεωγραφικά διαμοιρασμένων οικογενειακών δικτύων, είτε μέσω παραρτημάτων λεσχών των μοτοσικλετιστών σε διαφορετικές περιοχές μιας χώρας (Jha, 2021).

Πέρα από τα οικονομικά και κοινωνικά συμφέροντα, τα δίκτυα αυτά συμβάλλουν στη διατήρηση και την άσκηση της εξουσίας. Σε κάποιες περιπτώσεις, οι μαφιόζικες ενώσεις «υποκαθιστούν» κατά κάποιον τρόπο το κράτος (εν γνώσει των κυβερνήσεων) ασκώντας μια μορφή «παράλληλης διοίκησης», θέτοντας κανόνες, διευθετώντας παράνομες αγορές και επιλύοντας διαφορές. Ο έλεγχος αυτός μπορεί να κυμαίνεται από απλό εκβιασμό έως πιο σύνθετους μηχανισμούς διαιτησίας. Οι δομές αυτές δεν είναι πάντα επίσημες· συχνά

λειτουργούν άτυπα μέσα σε αποκλίνουσα υποκουλτούρα (Jha, 2021).

Οι οiwονεί κυβερνητικός έλεγχος μπορεί να υλοποιηθεί με διάφορες μορφές. Συγκεκριμένα, υπάρχει φορολόγηση των παράνομων δράσεων με σκοπό οι παραβάτες να υποχρεωθούν να μοιραστούν τα εγκληματικά τους έσοδα (Bright & Whelan, 2020). Επίσης, η είσοδος σε μια παράνομη αγορά ελέγχεται, προκειμένου να επικρατεί μικρό ποσοστό παραβατών που συμμετέχουν σε συγκεκριμένη εγκληματική δράση. Η σικελική μαφία, για παράδειγμα εφαρμόζε τιμωρίες σε όσους έκλεβαν από προστατευόμενες επιχειρήσεις, καθώς η επίλυση διαφορών από τέτοιες οiwονεί κυβερνητικές δομές περιορίζει τη βία και την ανεπιθύμητη προσοχή στις παράνομες δραστηριότητες (Bright & Whelan, 2020). Ενώ στη Νότια Ιταλία αυτές οι δομές είναι ισχυρές εδώ και δεκαετίες, στην υπόλοιπη Ευρώπη εμφανίζονται πρόσφατα ή περιστασιακά χωρίς να είναι γνωστό το μέλλον ως προς τη διατήρηση του μονοπωλίου βίας (Jha, 2021). Τέλος, σε κάποιες περιπτώσεις ο εδαφικός έλεγχος των εγκληματικών ομάδων διευρύνεται και σε νόμιμες επιχειρήσεις, προσφέροντας υπηρεσίες όπως είσπραξη χρεών, εκτέλεση συμβάσεων, ρύθμιση αγορών και προστασία (Jha, 2021).

Οι πιο πολλές υπηρεσίες που προσφέρουν οι εγκληματικές ομάδες αποτελούν κανονικά αρμοδιότητες του κράτους, μέσω της νομοθεσίας, των δικαστηρίων και της αστυνομίας. Γι' αυτό, τέτοιες «οiwονεί κυβερνητικές» δομές παρατηρούνται συχνότερα σε

αδύναμα κράτη, όπου η κρατική εξουσία είναι ανάξια, ανέντιμη και κινείται δίχως νομιμότητα (Van Dijk, Nieuwbeerta & Joudo Larsen, 2022).

Ένα άλλο γνώρισμα της εικόνας του οργανωμένου εγκλήματος είναι η στενή συσχέτιση μεταξύ παράνομου και νόμιμου κόσμου. Αυτή η ιδιόμορφη σχέση δύναται να λάβει πολλές μορφές: από την εκμετάλλευση και τον εκφοβισμό νόμιμων επιχειρήσεων, μέχρι την ένταξη εγκληματικών ομάδων στην πολιτική ή τη δημιουργία αμοιβαία επωφελών συμπράξεων μεταξύ νόμιμων και παράνομων παραγόντων, όπως αποδεικνύεται στην περίπτωση της μετασοβιετικής Ρωσίας. Τέλος, εγκληματικές συμπεριφορές και δράσεις μπορεί να ακολουθήσουν και νόμιμες επιχειρήσεις ή πολιτικοί δίχως να υπάρχει άμεση σύνδεση με τον υπόκοσμο (Van Dijk, Nieuwbeerta & Joudo Larsen, 2022).

3.5 Η επίδραση της παγκοσμιοποίησης στο φαινόμενο της εγκληματικότητας

Η παγκοσμιοποίηση έχει μετασχηματίσει σημαντικά τη σύγχρονη εγκληματικότητα, διευκολύνοντας τη δράση οργανωμένων δικτύων σε διεθνές επίπεδο. Η αυξημένη κινητικότητα αγαθών, ανθρώπων και δεδομένων επιτρέπει στις εγκληματικές οργανώσεις να λειτουργούν πιο εύελικτα και να αξιοποιούν τα κενά ελέγχου μεταξύ κρατών (UNODC, 2022). Στην Ελλάδα, η γεωγραφική θέση ως πύλη προς την Ευρώπη ενισχύει φαινόμενα όπως η παράνομη μετανάστευση, η εμπορία ανθρώπων και το λαθρεμπόριο, τα οποία εντάσσονται σε διεθνικά εγκληματικά δίκτυα (Europol, 2024). Παράλληλα, οι εγκληματικές ομάδες υιοθετούν πιο “επιχειρησιακές” μορφές οργάνωσης, αντίστοιχες με νόμιμες διεθνείς επιχειρήσεις. Η οικονομική παγκοσμιοποίηση έχει επίσης δημιουργήσει σύνθετα χρηματοπιστωτικά συστήματα που διευκολύνουν τη νομιμοποίηση παράνομων εσόδων μέσω offshore σχημάτων και εικονικών συναλλαγών (FATF, 2022). Επιπλέον, η ψηφιακή διάσταση της παγκοσμιοποίησης έχει ενισχύσει το κυβερνοέγκλημα, με επιθέσεις, απάτες και διακίνηση δεδομένων χωρίς γεωγραφικούς περιορισμούς (Interpol, 2023). Συνολικά, η παγκοσμιοποίηση λειτουργεί διττά: από τη μία ενισχύει τη διεθνή συνεργασία κατά του εγκλήματος, ενώ από την άλλη προσφέρει νέες δυνατότητες δράσης στις εγκληματικές οργανώσεις, καθιστώντας απαραίτητο τον διαρκή διεθνή συντονισμό.

3.6 Σύγχρονες κοινωνικές και γεωπολιτικές επιδράσεις στο οργανωμένο έγκλημα

Η πανδημία COVID-19 υπήρξε καθοριστικός παράγοντας μεταβολής τόσο της κοινωνικής όσο και της εγκληματικής δραστηριότητας, επηρεάζοντας σημαντικά τη μορφή και τη δυναμική του εγκλήματος. Τα περιοριστικά μέτρα και ο κατ’ οίκον περιορισμός οδήγησαν σε πτώση ορισμένων συμβατικών μορφών παραβατικότητας, όπως οι διαρρήξεις και οι κλοπές, λόγω της αυξημένης παρουσίας των πολιτών στις κατοικίες τους (UNODC, 2021). Ωστόσο, η συνολική εγκληματικότητα δεν μειώθηκε, αλλά μετασχηματίστηκε. Παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση στο οργανωμένο έγκλημα και κυρίως στο κυβερνοέγκλημα, καθώς οι εγκληματικές ομάδες προσαρμόστηκαν γρήγορα στο νέο ψηφιακό και κοινωνικό περιβάλλον. Σύμφωνα με την Europol, εντάθηκαν φαινόμενα όπως ηλεκτρονικές απάτες, διακίνηση ψευδεπίγραφων ιατρικών προϊόντων και εκμετάλλευση εύάλωτων κοινωνικών ομάδων (Europol, 2022). Στην ελληνική πραγματικότητα, οι υγειονομικοί περιορισμοί επηρέασαν και τη λειτουργία των διωκτικών μηχανισμών, ενώ καταγράφηκε αύξηση της ενδοοικογενειακής βίας λόγω εγκλεισμού και κοινωνικής πίεσης. Παράλληλα, το οργανωμένο έγκλημα

αξιοποίησε τις συνθήκες κρίσης για επέκταση σε παράνομες αγορές, με αύξηση σε λαθρεμπόριο, απάτες και κυβερνοεγκληματικές δραστηριότητες, ιδιαίτερα μέσω phishing και ψηφιακής εξαπάτησης (Interpol, 2022). Η πανδημία δεν περιόρισε την εγκληματικότητα, αλλά την αναδιάρθρωσε, ενισχύοντας τη μετάβαση προς τον ψηφιακό χώρο και αναδεικνύοντας την ανάγκη για ισχυρότερη διεθνή συνεργασία και ψηφιακή ασφάλεια.

Οι συγκρούσεις στην Ουκρανία και στη Μέση Ανατολή έχουν αποσταθεροποιήσει έντονα το διεθνές περιβάλλον, δημιουργώντας συνθήκες που ευνοούν την εξάπλωση του οργανωμένου εγκλήματος. Η αποδυνάμωση κρατικών μηχανισμών σε εμπόλεμες ζώνες οδηγεί σε «κενά εξουσίας» που αξιοποιούνται από εγκληματικά δίκτυα. Στην Ουκρανία, η σύγκρουση έχει ενισχύσει την παράνομη διακίνηση όπλων, την εμπορία ανθρώπων και την εκμετάλλευση προσφύγων, ενώ έχουν αυξηθεί και οι ροές παράνομου οπλισμού προς την Ευρώπη (Europol, 2024). Στη Μέση Ανατολή, οι παρατεταμένες συγκρούσεις έχουν ενισχύσει δίκτυα λαθρεμπορίου (όπλα, ναρκωτικά, καύσιμα), με συχνή σύμπλευση εγκληματικών οργανώσεων και ένοπλων ομάδων, θολώνοντας τα όρια μεταξύ πολέμου και οργανωμένου εγκλήματος (UNODC, 2024). Για την Ευρώπη και την Ελλάδα, οι επιπτώσεις σχετίζονται με αυξημένες μεταναστευτικές ροές, ενίσχυση κυκλωμάτων διακίνησης και

αναδιάρθρωση παράνομων δικτύων. Συνολικά, οι γεωπολιτικές κρίσεις λειτουργούν ως παράγοντας ενίσχυσης της διεθνούς εγκληματικότητας, απαιτώντας στενότερη διεθνή συνεργασία και ενισχυμένους ελέγχους (UNODC, 2024; Europol, 2024).

Η εγκληματική συμπεριφορά δεν εμφανίζεται ανεξάρτητα από το κοινωνικό περιβάλλον, αλλά διαμορφώνεται σε μεγάλο βαθμό μέσα από τις επιδράσεις της οικογένειας και των ευρύτερων κοινωνικών δομών. Η οικογένεια λειτουργεί ως πρωταρχικός φορέας κοινωνικοποίησης, επηρεάζοντας τις αξίες και τη στάση του ατόμου απέναντι στους κανόνες. Όταν υπάρχουν σοβαρές δυσλειτουργίες, όπως συγκρούσεις, παραμέληση ή έκθεση σε βία, αυξάνεται ο κίνδυνος ανάπτυξης αποκλινουσών συμπεριφορών που ενδέχεται να εξελιχθούν σε παραβατικότητα (World Health Organization, 2020). Η ενδοοικογενειακή βία αποτελεί ιδιαίτερα κρίσιμο παράγοντα, καθώς επηρεάζει όχι μόνο τα θύματα αλλά και τη μελλοντική ψυχοκοινωνική εξέλιξη των παιδιών, τα οποία μπορεί να αναπαράγουν βίαια πρότυπα στην ενήλικη ζωή. Παράλληλα, σχολείο, γειτονιά και εργασιακό περιβάλλον συμβάλλουν επίσης στη διαμόρφωση συμπεριφορών, ειδικά όταν χαρακτηρίζονται από κοινωνική αποδιοργάνωση και έλλειψη ευκαιριών. Σε τέτοια πλαίσια, η θεωρία της κοινωνικής

αποδιοργάνωσης συνδέει φτώχεια, ανεργία και χαμηλή συνοχή με αυξημένα ποσοστά εγκληματικότητας (UNODC, 2022). Επιπλέον, η ψηφιακή εποχή και η έντονη χρήση κοινωνικών δικτύων δημιουργούν νέες μορφές κοινωνικής επιρροής, όπου ορισμένες διαδικτυακές κοινότητες μπορούν να συμβάλουν στην εξοικείωση ή και κανονικοποίηση παραβατικών συμπεριφορών, ιδιαίτερα στους νέους. Η εγκληματικότητα προκύπτει από τη συνδυαστική επίδραση οικογενειακών, κοινωνικών και θεσμικών παραγόντων, γεγονός που καθιστά αναγκαίες παρεμβάσεις πρόληψης μέσω ενίσχυσης της οικογένειας, της εκπαίδευσης και των μηχανισμών κοινωνικής ένταξης.

4. Διεθνές θεσμικό πλαίσιο αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος

4.1 Ιδιότητες και χαρακτηριστικά οργανωμένης εγκληματικότητας στα πλαίσια της ΕΕ

Η απουσία ενός σαφούς και καθολικά αποδεκτού ορισμού του οργανωμένου εγκλήματος οδήγησε, στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην ανάγκη χρήσης δεικτών που προσδιορίζουν τα βασικά του χαρακτηριστικά. Έτσι, αντί ενός ενιαίου ορισμού, καθορίστηκαν έντεκα συνολικά κριτήρια μέσω του Παραρτήματος Γ του εγγράφου 12247/1/94 REV 1 ENFOPOL 161 του Συμβουλίου της Ε.Ε., από τα οποία η ύπαρξη έξι επαρκεί για τον χαρακτηρισμό μιας εγκληματικής πράξης ως οργανωμένης. Σύμφωνα με το πλαίσιο αυτό, απαιτείται να συντρέχουν: συνεργασία μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων, παράνομη δραστηριότητα με σημαντική ή αόριστη διάρκεια και όχι ευκαιριακού χαρακτήρα, ενδείξεις τέλεσης σοβαρών ποινικών αδικημάτων και επιδίωξη οικονομικού οφέλους ως βασικού σκοπού. Τα τέσσερα αυτά βασικά στοιχεία, τα οποία αντιστοιχούν στα κριτήρια 1, 3, 5 και 11 του καταλόγου, υπερίσχυσαν έναντι των υπολοίπων, όπως ο καταμερισμός ρόλων, η ύπαρξη πειθαρχίας, η διασυννοριακή δράση σε περισσότερα κράτη, η χρήση βίας ή εκφοβισμού, η αξιοποίηση επιχειρηματικών δομών, η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και η συστηματική επιρροή στην πολιτική, στα μέσα ενημέρωσης, στη δημόσια διοίκηση, στη δικαιοσύνη και στην οικονομία. Παρότι τα κριτήρια αυτά, λόγω της γενικότητάς τους, δεν διαμορφώνουν έναν αυστηρά επιστημονικό ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος, συμβάλλουν ωστόσο στην περιγραφή της συνολικής του εικόνας. Στο θεωρητικό επίπεδο, για τον προσδιορισμό της έννοιας του οργανωμένου εγκλήματος υιοθετείται η πραγματοπαγής προσέγγιση, με κύριο εκπρόσωπο τον Jay Albanese, ο οποίος δίνει έμφαση στην ιεραρχική δομή, στους τοπικούς, εθνοτικούς και πολιτισμικούς δεσμούς, καθώς και στον οικονομικό χαρακτήρα της εγκληματικής δραστηριότητας. Παράλληλα, στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2001 περιγράφει τις σύγχρονες εγκληματικές ομάδες ως «χαλαρά δίκτυα» που αντικαθιστούν τις παραδοσιακές αυστηρά ιεραρχικές δομές, προσδίδοντάς τους μεγαλύτερη ευελιξία, ποικιλία, συνεχή και δυσχερώς ανιχνεύσιμη δράση μεγάλης διάρκειας (The Council of Europe, 2001).

4.2 Η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος από τη Συνθήκη Schengen (N 2514/1997) και τη Σύμβαση Europol (N2605/ 1998)

Με σκοπό να καλυφθεί εννοιολογικά το σύνολο του φαινομένου της οργανωμένης εγκληματικότητας, οι σχετικές συμβάσεις που ενσωματώθηκαν στην ελληνική έννομη τάξη περίπου δώδεκα έτη μετά την υπογραφή τους το 1985, και συγκεκριμένα η πρώτη Σύμβαση Σένγκεν στα άρθρα 40§7 και 41§4, προσδιόρισαν το οργανωμένο έγκλημα μέσω ενός καταλόγου που περιγράφει τις βασικές μορφές εκδήλωσής του. Με βάση αυτή την προσέγγιση, στη βαριά οργανωμένη εγκληματικότητα περιλαμβάνονται, σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα, εγκλήματα όπως η ανθρωποκτονία με επιβαρυντικές περιστάσεις, ο βιασμός, ο εμπρησμός με πρόθεση, η παραχάραξη, η διακεκριμένη κλοπή, καθώς και η επιβαρυντική αποδοχή και διάθεση προϊόντων εγκλήματος, η εκβίαση, η απαγωγή και η ομηρία, η σωματεμπορία, η παράνομη διακίνηση ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών, οι παραβάσεις της νομοθεσίας περί όπλων και εκρηκτικών, η έκρηξη, η διακεκριμένη φθορά με χρήση εκρηκτικών υλών και η παράνομη μεταφορά τοξικών και επιβλαβών αποβλήτων. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσονται επίσης η λαθρεμπορία γενικά, καθώς και ειδικότερα η λαθρεμπορία όπλων, πυρομαχικών και εκρηκτικών, η παροχή «προστασίας» έναντι αμοιβής (εκβίαση), τα παράνομα τυχερά παιχνίδια, η παραχάραξη και η νοθεία μέσων πληρωμής, η διαφθορά, καθώς και εγκλήματα που στρέφονται κατά των οικονομικών συμφερόντων του Δημοσίου και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Λίβος 2015).

Αντίστοιχη λογική ακολούθησε και το Π.Δ. 28/1998, το οποίο, για τη σύσταση ειδικών αστυνομικών υπηρεσιών στην Κρήτη, όρισε έναν εκτενή κατάλογο εγκλημάτων με στόχο την πρόληψη και καταστολή του οργανωμένου και κοινού εγκλήματος, ενισχύοντας παράλληλα το αίσθημα ασφάλειας, όπου περιλαμβάνονται και εγκλήματα με έντονο τοπικό χαρακτήρα. Η προσπάθεια ορισμού του οργανωμένου εγκλήματος μέσω απαρίθμησης επιμέρους αξιόποινων πράξεων που τελούνται από οργανωμένες ομάδες δεν απέδωσε ένα θεωρητικά συνεκτικό και επαρκές εννοιολογικό εργαλείο, καθώς δεν επιτρέπει σαφή διάκριση μεταξύ του οργανωμένου εγκλήματος, των εγκληματικών οργανώσεων τύπου συμμορίας, των εγκλημάτων λευκού κολάρου και γενικότερα των οικονομικών εγκλημάτων (Λίβος 2000).

Επιπλέον, σημαντική δυσχέρεια δημιουργεί το γεγονός ότι σε διαφορετικά κανονιστικά κείμενα αποτυπώνονται αποκλίνουσες προσεγγίσεις σχετικά με το περιεχόμενο και τα όρια της έννοιας του οργανωμένου εγκλήματος (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 2012).

4.3 Ορισμός του οργανωμένου εγκλήματος από την INTERPOL

Η INTERPOL, με απόφασή της το 1998 στο πλαίσιο του πρώτου συμποσίου της για το οργανωμένο έγκλημα, διατύπωσε τον εξής ορισμό: «Οργανωμένο έγκλημα είναι κάθε επιχείρηση ή ομάδα ατόμων που εμπλέκεται σε συνεχή παράνομη δραστηριότητα, η οποία αποσκοπεί πρωτίστως στην επίτευξη κέρδους, ανεξαρτήτως εθνικών συνόρων». Ωστόσο, ο συγκεκριμένος ορισμός θεωρείται περιοριστικός, καθώς παραλείπει βασικά δομικά στοιχεία της έννοιας, όπως αυτά έχουν αναδειχθεί από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Διεθνικό Οργανωμένο Έγκλημα, και επικεντρώνεται κυρίως στην εγκληματική δράση πέρα από τα εθνικά και τοπικά όρια. Η προσέγγιση αυτή δίνει ιδιαίτερη έμφαση στο υπερεθνικό στοιχείο του φαινομένου, το οποίο αποτελεί και κεντρικό άξονα της δράσης της διεθνούς εγκληματολογικής αστυνομίας, ενώ ταυτόχρονα αντανακλά τη στοχοθεσία της, που σχετίζεται με την αντιμετώπιση διασυνοριακών μορφών εγκληματικότητας (Λίβος, 1996)

4.4 Ιδιότητες και χαρακτηριστικά της οργανωμένης εγκληματικότητας από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος (η Σύμβαση του Παλέρμο)

Συμβολικό χαρακτήρα είχε η υπογραφή από 121 εκ των 148 συνολικά κρατών-μελών του ΟΗΕ της Σύμβασης κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος τον Δεκέμβριο του 2000, στο Παλέρμο της Σικελίας, περιοχή που είχε συνδεθεί ιστορικά με τη Μαφία, γεγονός που λειτούργησε ως ισχυρό μήνυμα προς τις εγκληματικές οργανώσεις. Στο πλαίσιο αυτό, η σχετική θεωρητική και νομική προβληματική για τον ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος συνδέθηκε με την άποψη ότι η αποτελεσματικότητα της Σύμβασης εξαρτάται κυρίως από την ανάδειξη των δομικών χαρακτηριστικών του φαινομένου και λιγότερο από την απαρίθμηση των επιμέρους δραστηριοτήτων που το συγκροτούν (Χλούπης, 2020).

Παράλληλα, ως κριτήριο αξιολόγησης της σοβαρότητας της αξιόποινης συμπεριφοράς ορίστηκε η απειλούμενη ποινή που προβλέπεται από τη νομοθεσία κάθε κράτους-μέλους, ενώ για να χαρακτηριστεί μια εγκληματική δράση ως οργανωμένη και διεθνική απαιτείται να φέρει στοιχεία υπερεθνικής διάστασης (Σύμβαση Σένγκεν 1990).

Στο ίδιο πλαίσιο, το άρθρο 2 της Σύμβασης προσδιορίζει την έννοια του οργανωμένου εγκλήματος μέσω του ορισμού της «οργανωμένης εγκληματικής ομάδας» ως δομημένης μορφής συνεργασίας, ενώ η αξιολόγηση της σοβαρότητας της εγκληματικής πράξης βασίζεται εκ νέου στην προβλεπόμενη ποινή από τη νομοθεσία κάθε κράτους-μέλους και στην ύπαρξη διεθνικών χαρακτηριστικών (Χλούπης, 2020).

Στο άρθρο 2 της Σύμβασης, η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος αποδίδεται μέσω του ορισμού της «οργανωμένης εγκληματικής ομάδας» ως δομημένου συνόλου που αποτελείται από τρία ή περισσότερα άτομα, το οποίο υπάρχει για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και δρα από κοινού με σκοπό τη διάπραξη ενός ή περισσότερων σοβαρών εγκλημάτων, όπως αυτά ορίζονται στη Σύμβαση, με στόχο την άμεση ή έμμεση απόκτηση οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους. Ως «σοβαρό έγκλημα» νοείται η αξιόποινη πράξη που επισύρει στερητική της ελευθερίας ποινή τουλάχιστον τεσσάρων ετών. Παράλληλα, η «δομημένη ομάδα» ορίζεται ως σύνολο προσώπων που δεν σχηματίζεται τυχαία ή ευκαιριακά για την άμεση τέλεση ενός αδικήματος, αλλά χαρακτηρίζεται από διάρκεια στη δομή και στη σύνθεσή του, χωρίς να είναι απαραίτητη η τυπική κατανομή ρόλων μεταξύ των μελών. Επιπλέον, στο άρθρο 3 της Σύμβασης καθορίζεται η διεθνική διάσταση του οργανωμένου εγκλήματος ως ρυθμιστικός παράγοντας για τον προσδιορισμό της έννοιας του «σοβαρού» αδικήματος. Η Σύμβαση προβλέπει επίσης την ποινικοποίηση της διαφθοράς των δημοσίων λειτουργών και των συνεργών τους, καθώς και της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, ενώ εισάγει μέτρα δέουσας επιμέλειας για τα τραπεζικά και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και ρυθμίσεις για την αποτροπή παρεμπόδισης της δικαιοσύνης. Η Σύμβαση λειτουργεί ως νομικό εργαλείο για τα κράτη-μέλη και όχι ως επιχειρησιακή συμφωνία, καθώς τα υποχρεώνει να θεσπίσουν νομοθετικά μέτρα για την ποινικοποίηση της συμμετοχής σε οργανωμένες εγκληματικές ομάδες, της διαφθοράς με έμφαση στους δημόσιους λειτουργούς, της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της παρεμπόδισης της δικαιοσύνης μέσω πράξεων όπως η βία, οι απειλές, ο εκφοβισμός ή η παροχή και υπόσχεση παράνομων ανταλλαγμάτων. Η Σύμβαση,

μαζί με τα τρία Πρωτόκολλά της που αφορούν την εμπορία ανθρώπων, τη διακίνηση μεταναστών και την παράνομη κατασκευή και διακίνηση πυροβόλων όπλων και πυρομαχικών, θεωρείται σημαντικό εργαλείο για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος, αν και σε περιορισμένο βαθμό, καθώς από το 2000 έως σήμερα έχουν επέλθει σημαντικές μεταβολές στον τρόπο δράσης των οργανωμένων εγκληματικών δικτύων και στα μέσα που χρησιμοποιούν (Βιδάλη 2017).

5. Ελληνική «πρόσληψη» της έννοιας του οργανωμένου εγκλήματος

5.1 Η προσέγγιση της ΕΛ.ΑΣ. πριν και μετά τη Σύμβαση του Παλέρμο

Η οργανωμένη εγκληματικότητα στην Ελλάδα συνδέεται στενά με τις ίδιες τις κοινωνικές και θεσμικές της δομές και δεν αποτελεί απλώς εξωτερικό φαινόμενο (Βιδάλη, 2022). Η επιστημονική συζήτηση αρχικά επικεντρώθηκε περισσότερο στην τρομοκρατία και το πολιτικό έγκλημα, με έντονες ιδεολογικές αποκλίσεις έως τη δεκαετία του 1970 (Ξενάκη, 2011), ενώ ο όρος «οργανωμένο έγκλημα» εδραιώνεται στον δημόσιο λόγο κυρίως από τη δεκαετία του 1990 μέσω των ΜΜΕ (Αντωνόπουλος & Παπανικολάου 2016).

Την ίδια περίοδο, η κατανόηση του φαινομένου επηρεάζεται από διαφθορά, πελατειακές σχέσεις και οικονομικά εγκλήματα ισχυρών, δημιουργώντας ασάφεια ως προς την οριοθέτησή του (Σταμούλη, 2021). Παράλληλα, αναπτύσσεται στερεοτυπική σύνδεση εγκληματικότητας και μετανάστευσης, που ενισχύεται από τον δημόσιο λόγο και τα ΜΜΕ (Καρύδης, 2010), μετατοπίζοντας την προσοχή από εγχώριες μορφές οικονομικού και οργανωμένου εγκλήματος (Ξενάκη, 2011).

Η δημόσια συζήτηση παραμένει για χρόνια επικεντρωμένη στην «εγκληματικότητα του δρόμου», ενώ σοβαρότερες μορφές οργανωμένου και οικονομικού εγκλήματος υποτιμώνται, επηρεάζοντας και την αντεγκληματική πολιτική. Παρότι υπήρξαν προσπάθειες ισόρροπης αντιμετώπισης, η εφαρμογή τους υπήρξε περιορισμένη, αναδεικνύοντας τη σύνδεση οργανωμένου εγκλήματος και διαφθοράς. Οι πρώτες καταγραφές της ΕΛ.ΑΣ. (τέλη 1990) παρουσιάζουν το φαινόμενο ως αρχικά αδόμητο, με σταδιακή αναγνώριση της πολυπλοκότητάς του. Παράλληλα, καταγράφονται βασικές μορφές όπως ναρκωτικά, λαθρεμπόριο και εμπορία ανθρώπων, ενώ η ερμηνεία τους συχνά επηρεάζεται από κοινωνικές αντιλήψεις και αποδίδει δυσανάλογα βάρος σε εθνοτικές ομάδες (Καρύδης, 2010). Σταδιακά αναγνωρίζεται η αύξηση και εξέλιξη του φαινομένου, αν και η ανάλυση παραμένει για μεγάλο διάστημα μερική και κοινωνικά επηρεασμένη.

Η εξέλιξη της οργανωμένης εγκληματικότητας στην Ελλάδα στη «μετά Παλέρμο εποχή» (2004-2023) αποτυπώνεται μέσα από τις ετήσιες εκθέσεις της ΕΛ.ΑΣ., οι οποίες δείχνουν μια σταδιακή διαφοροποίηση μορφών και μεθόδων δράσης. Το 2004 καταγράφονται 178 υποθέσεις με χαρακτηριστικά οργανωμένου εγκλήματος, με έμφαση σε κλοπές οχημάτων που συνδέονται με έργα των Ολυμπιακών Αγώνων, καθώς και σε

πλαστογραφίες και διακίνηση ναρκωτικών και ανθρώπων, ενώ το φαινόμενο συνδέεται σχεδόν μονοδιάστατα με γεωγραφικούς παράγοντες και τη θέση της Ελλάδας ως χώρας συνόρων. Την ίδια περίοδο ξεκινά και η λειτουργία του Τμήματος Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος, σηματοδοτώντας τη στροφή προς νέες μορφές εγκληματικότητας.

Το 2009, η υπόθεση Παναγόπουλου αναδεικνύει τη δυναμική του οργανωμένου εγκλήματος σε υποθέσεις εκβίασης υψηλής αξίας, όμως η σχετική έκθεση δεν είναι δημόσια διαθέσιμη, καθώς χαρακτηρίζεται απόρρητη (Σταμούλη, 2016). Το 2012 εισάγεται πιο συστηματικά ο όρος «σοβαρό έγκλημα», σε εναρμόνιση με διεθνή πρότυπα, με βασικές μορφές την παράνομη διακίνηση μεταναστών και τα ναρκωτικά, ενώ ενισχύεται η χρήση βίας και τεχνολογικών μεθόδων. Στην έκθεση του 2019, το οργανωμένο έγκλημα προσεγγίζεται θεσμικά και με βάση ορισμούς διεθνών πλαισίων, με μικρές και κυρίως τοπικές εγκληματικές ομάδες, όπου κυριαρχεί το εγχώριο στοιχείο ακόμη και σε μικτές μορφές. Παράλληλα, παρατηρείται περιορισμένη αναφορά σε οικονομικά εγκλήματα και διαφθορά, παρά τη θεσμική έμφαση στη διαφάνεια. Το 2020, λόγω της πανδημίας, καταγράφεται μείωση της δράσης των οργανωμένων ομάδων, κυρίως εξαιτίας περιορισμών μετακίνησης, με τη διαφθορά να εμφανίζεται σε χαμηλά ποσοστά. Το 2023, η ανάλυση γίνεται με διεθνή εργαλεία αξιολόγησης (OHE, EUROPOL, EUROJUST), εστιάζοντας σε δομή, συνεργασίες και επιχειρησιακή ευελιξία των ομάδων. Κυρίαρχη μορφή εγκλήματος παραμένει η παράνομη διακίνηση μεταναστών, ενώ παράλληλα η Ελλάδα παρουσιάζεται ως χώρα-στόχος και transit για οργανωμένα δίκτυα. Επισημαίνονται επίσης θεσμικά και νομικά κενά, όπως η πολυνομία, οι ευνοϊκές ρυθμίσεις ποινικής μεταχείρισης και η περιορισμένη αποτελεσματικότητα των διωκτικών μηχανισμών, που διευκολύνουν τη διατήρηση του φαινομένου. Τα δημοσκοπικά δεδομένα δείχνουν ότι, ενώ ιστορικά οι Έλληνες εμφανίζονταν ιδιαίτερα ανήσυχοι για το οργανωμένο έγκλημα (1995-2003 και 2009), τα πιο πρόσφατα στοιχεία (2023-2024) καταγράφουν μετατόπιση της ανησυχίας προς οικονομικά και κοινωνικά ζητήματα, με την εγκληματικότητα να υποχωρεί σημαντικά στις προτεραιότητες των πολιτών (Σταμούλη, 2016).

5.2 Έννοια και στοιχεία οργανωμένης εγκληματικότητας υπό την οπτική εγκληματολόγων και κοινωνιολόγων

Το οργανωμένο έγκλημα ως κοινωνικό φαινόμενο συνδέεται στενά με τις δομές της ελληνικής κοινωνίας και δεν μπορεί να θεωρηθεί απλώς «εισαγόμενο» (Βιδάλη, 2022). Η

μελέτη του στην Ελλάδα υπήρξε για μεγάλο διάστημα αποσπασματική και επηρεασμένη από πολιτικές και ιδεολογικές αντιπαραθέσεις, ενώ έως τις αρχές του 21ου αιώνα το ενδιαφέρον εστιαζόταν κυρίως στην τρομοκρατία και το πολιτικό έγκλημα (Ξενάκη, 2011). Η ευρεία χρήση του όρου από τα ΜΜΕ εμφανίζεται τη δεκαετία του 1990, διαμορφώνοντας τη δημόσια εικόνα του φαινομένου (Αντωνόπουλος & Παπανικολάου 2016).

Η κατανόηση του Ο.Ε. επηρεάζεται έντονα από πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες, όπως η διαφθορά και οι πελατειακές σχέσεις, που δυσχεραίνουν τόσο την αντιμετώπισή του όσο και την επιστημονική του οριοθέτηση. Παράλληλα, κατά τη δεκαετία του 1990 ενισχύθηκαν στερεοτυπικές αντιλήψεις που συνέδεσαν την εγκληματικότητα με τη μετανάστευση, κυρίως μέσω της δημόσιας και μιντιακής ρητορικής (Καρύδης, 2010). Έτσι, καλλιεργήθηκε η εικόνα ότι το οργανωμένο έγκλημα ταυτίζεται κυρίως με αλλοδαπές ομάδες, ενώ η εγχώρια συμμετοχή σε οικονομικά εγκλήματα και διαφθορά συχνά υποβαθμιζόταν (Ξενάκη, 2011). Η προσέγγιση αυτή εξυπηρέτησε εν μέρει και την αποστασιοποίηση από σκάνδαλα της εγχώριας ελίτ (Σταμούλη, 2021).

Παράλληλα, στον δημόσιο λόγο κυριάρχησαν τα λεγόμενα «εγκλήματα του δρόμου», ενώ υποεκτιμήθηκαν σοβαρότερες μορφές οργανωμένου και οικονομικού εγκλήματος. Παρότι υπήρχαν πολιτικές εξαγγελίες για ισόρροπη αντιμετώπιση, η εφαρμογή τους παρέμεινε περιορισμένη, αναδεικνύοντας τη στενή σχέση διαφθοράς και οργανωμένου εγκλήματος. Οι πρώτες συστηματικές κρατικές καταγραφές στην Ελλάδα (από τα τέλη της δεκαετίας του 1990) δείχνουν αρχικά αμφισημία ως προς τον ορισμό και την έκταση του φαινομένου, ενώ συχνά οι ομάδες περιγράφονται ως χαλαρές και μη σταθερές δομές. Ταυτόχρονα, στατιστικά δεδομένα συνδέθηκαν κατά περιόδους με οικονομική κρίση και μεταναστευτικές ροές, χωρίς πάντα επαρκή επιστημονική τεκμηρίωση. Σε θεωρητικό επίπεδο, η επιστήμη προσεγγίζει το Ο.Ε. ως πολυπαραγοντικό φαινόμενο που σχετίζεται με οικονομία, πολιτική και κοινωνικές ανισότητες. Η διαφθορά λειτουργεί ως βασικός μηχανισμός αναπαραγωγής του (Βιδάλη), ενώ το οργανωμένο έγκλημα αντιμετωπίζεται συχνά ως «επιχειρηματικού τύπου» δραστηριότητα με δομές που μιμούνται τη νόμιμη αγορά. Χαρακτηρίζεται από ιεραρχία, καταμερισμό ρόλων, χρήση βίας και επιδίωξη κέρδους, στοιχεία που το διαφοροποιούν από την απλή εγκληματικότητα (Κουράκης, 1999).

Οι εγκληματικές οργανώσεις διαθέτουν εσωτερική συγκέντρωση εξουσίας, κατανομή εργασιών και βαθμό τυποποίησης που εξασφαλίζει λειτουργική συνέχεια και προστασία από τον εντοπισμό. Παράλληλα, δρουν ευέλικτα, προσαρμοζόμενες σε κοινωνικές και οικονομικές μεταβολές. Συνολικά, το οργανωμένο έγκλημα, η οικονομική εγκληματικότητα και η εγκληματικότητα των ισχυρών εμφανίζουν κοινές δομικές βάσεις και δεν μπορούν να ερμηνευθούν ως μεμονωμένα ή «ατομικά» φαινόμενα. Αντίθετα, αποτελούν προϊόν σύνθετων κοινωνικών σχέσεων, όπου η αορατότητα, η κοινωνική ανοχή και η θεσμική αδυναμία συμβάλλουν καθοριστικά στην αναπαραγωγή τους (Σταμούλη, 2016). Το Ο.Ε. δεν είναι στατικό φαινόμενο αλλά μεταβάλλεται διαρκώς ανάλογα με τις οικονομικές και πολιτικές συνθήκες. Η κατανόησή του απαιτεί συνδυαστική προσέγγιση που υπερβαίνει τη στενά νομική θεώρηση και εντάσσει το φαινόμενο στο ευρύτερο κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο.

5.3 Η Σχέση του οργανωμένου με το οικονομικό έγκλημα, το «ξέπλυμα μαύρου χρήματος» και της διαφθοράς

Η διάκριση οργανωμένου και οικονομικού εγκλήματος παραμένει θολή λόγω έλλειψης ενιαίου ορισμού, καθώς και οι δύο μορφές στοχεύουν στο οικονομικό όφελος και χρησιμοποιούν υψηλό βαθμό οργάνωσης. Ωστόσο, το οργανωμένο έγκλημα μπορεί να περιλαμβάνει και χρήση βίας, στοιχείο που δεν χαρακτηρίζει τα οικονομικά εγκλήματα (Κωστάρας, 2000).

Και στις δύο περιπτώσεις συναντώνται κοινά στοιχεία όπως σχεδιασμός, εξειδίκευση, ανάλυση κινδύνου και διαφθορά, όμως το Ο.Ε. διαφοροποιείται λόγω της συλλογικής και ιεραρχικής του δομής, σε αντίθεση με την ατομική ή ευκαιριακή δράση των οικονομικών εγκλημάτων (Λίβος, 2007).

Επιπλέον, το οικονομικό έγκλημα δρα κυρίως εντός της νόμιμης αγοράς εκμεταλλευόμενο θεσμικά κενά, ενώ το οργανωμένο έγκλημα αναπτύσσεται πρωτίστως στην παράνομη οικονομία, εισερχόμενο στη νόμιμη αγορά κυρίως για νομιμοποίηση εσόδων. Διαφοροποιούνται επίσης ως προς τα μέσα: τα οικονομικά εγκλήματα βασίζονται σε απάτη και δωροδοκία, ενώ το Ο.Ε. στη βία, με τη διαφθορά να λειτουργεί ως υποστηρικτικός μηχανισμός (Ράϊκος, 2006).

Παρά τις διαφορές, υπάρχει ισχυρή σύγκλιση στη χρήση διαφθοράς και μηχανισμών εξουσίας, καθώς και στην επιδίωξη κέρδους μέσω παράκαμψης της νομιμότητας (Κωστάρας, 2000). Τέλος, το οργανωμένο έγκλημα διακρίνεται από ευρύτερο πεδίο δράσης, δομική σταθερότητα και συστηματική νομιμοποίηση παράνομων εσόδων μέσω δικτύων και «σκιάδους οικονομίας», σε αντίθεση με τον πιο περιορισμένο και κατά περίπτωση χαρακτήρα των οικονομικών εγκλημάτων (Λίβος, 2007).

6. Τα ποινικά χαρακτηριστικά του Ο.Ε -τυποποίηση του οργανωμένου εγκλήματος στην ελληνική έννομη τάξη (αρθ.187 §§ 1, 3 Π.Κ, Ε.Ο - Συμμορία)

6.1 Νομική έννοια και ερμηνεία της εγκληματικής οργάνωσης

Η έννοια του Ο.Ε. μπορεί να ερμηνευθεί με δύο βασικούς τρόπους. Η πρώτη προσέγγιση το ταυτίζει με τη παραδοσιακή μαφία, όπου κυριαρχούν δεμένοι πυρήνες με κοινή καταγωγή, ισχυρούς δεσμούς σιωπής και στενές σχέσεις με πολιτικά, οικονομικά και κρατικά κέντρα εξουσίας. Η δεύτερη το αντιμετωπίζει ως δίκτυο παραοικονομίας και διεθνών εγκληματικών κυκλωμάτων, που αναπτύσσονται μέσω παράνομων δραστηριοτήτων και διαφθοράς κρατικών αξιωματούχων. Στη μορφή αυτή, η εγκληματική δράση χαρακτηρίζεται από οργάνωση, ιεραρχία, εξειδίκευση και σαφή κατανομή ρόλων. Η ανάγκη αντιμετώπισης της σοβαρής εγκληματικότητας οδήγησε στη νομική τυποποίηση της εγκληματικής οργάνωσης ως δομημένου και γραφειοκρατικά οργανωμένου σχήματος με συγκεκριμένη λειτουργία και μεθοδολογία δράσης (Ν. 4619/2019)

Το Ο.Ε., αν και στη θεωρία συνδέεται με τα εγκλήματα ισχυρών και «λευκού κολάρου», στο ποινικό δίκαιο αντιμετωπίζεται ως αυτοτελής μορφή εγκληματικότητας, γεγονός που συχνά ενισχύει την επιλεκτική εφαρμογή του νόμου. Σε διεθνές επίπεδο, ο ορισμός του βασίστηκε κυρίως στα δομικά χαρακτηριστικά της εγκληματικής οργάνωσης και στη διακρατική της δράση. Ως διεθνικό θεωρείται το έγκλημα που εκτείνεται σε περισσότερα κράτη, είτε κατά την προπαρασκευή είτε κατά την εκτέλεση και τα αποτελέσματά του. Με βάση αυτά, η Σύμβαση του Παλέρμο και μεταγενέστερα η Απόφαση-Πλαίσιο της ΕΕ διαμόρφωσαν τον βασικό ορισμό της Ε.Ο (europa.eu, 2012).

Η Ε.Ο ορίζεται ως δομημένη ομάδα τριών ή περισσότερων ατόμων με διαρκή δράση και σκοπό τη διάπραξη σοβαρών εγκλημάτων για οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος. Παρότι δεν απαιτείται αυστηρός καταμερισμός ρόλων, προϋποτίθεται σταθερή και οργανωμένη εγκληματική δραστηριότητα, καθώς και γνώση και αποδοχή των σκοπών της οργάνωσης από τα μέλη της.

Στην ελληνική έννομη τάξη, το Ο.Ε αφορά κυρίως κακουργηματικές πράξεις που τελούνται οργανωμένα, εξαιρουμένων των τρομοκρατικών οργανώσεων, οι οποίες ρυθμίζονται αυτοτελώς στο άρθρο 187Α ΠΚ μετά τον Ν. 4619/2019. Οι νόμοι 2928/2001 και 3251/2004 τροποποίησαν ουσιαστικά το άρθρο 187 ΠΚ, επιχειρώντας να οριοθετήσουν το φαινόμενο και να το διακρίνουν από τη συμμορία και την τρομοκρατία. Ακολούθησαν συνεχείς

τροποποιήσεις (Ν. 3064/2002, 3386/2005, 3536/2007, 3658/2008, 3849/2010, 4637/2019, 4908/2022, 5090/2024, 5172/2025), οι οποίες ανέδειξαν τη δυσκολία σταθερής νομοθετικής προσέγγισης του φαινομένου. Σήμερα, σύμφωνα με το άρθρο 187 §1 ΠΚ, βασικά στοιχεία της Ε.Ο αποτελούν η αυστηρή δομή, η διαρκής δράση και η συμμετοχή τουλάχιστον τριών προσώπων (Ορφανός, 2021).

Στα βασικά γνωρίσματα της Ε.Ο προστίθεται και το υποκειμενικό στοιχείο της κοινής πρόθεσης για τέλεση περισσότερων κακουργημάτων, μέσα από έναν ενιαίο και διαρκή εγκληματικό σχεδιασμό. Για τη στοιχειοθέτησή της απαιτείται συνεργασία τουλάχιστον τριών προσώπων με σταθερό δεσμό και κοινό σκοπό, όπου η ατομική βούληση εντάσσεται στη συλλογική λειτουργία της ομάδας. Ωστόσο, δεν είναι αναγκαίος ο τυπικός καθορισμός ρόλων ή μια ιδιαίτερα ανεπτυγμένη οργανωτική δομή. Κρίσιμα στοιχεία θεωρούνται η ύπαρξη διοίκησης, η πειθαρχία των μελών και η οργανωμένη λειτουργία της ομάδας. Στην πραγματοπαγή θεώρηση της Ε.Ο, η δράση καθορίζεται από τη συλλογική βούληση της οργάνωσης, ανεξάρτητα από τον τρόπο λήψης αποφάσεων. Τα μέλη δεν απαιτείται να συμμετέχουν άμεσα στον σχεδιασμό ή να επικοινωνούν συνεχώς μεταξύ τους, αρκεί να γνωρίζουν τον εγκληματικό σκοπό της οργάνωσης. Ως προς τη διάρκεια, το άρθρο 187 §1 ΠΚ δεν προβλέπει συγκεκριμένο χρονικό όριο ύπαρξης της Ε.Ο, σε αντίθεση με τη Σύμβαση του Παλέρμο που αναφέρεται σε δράση «για ορισμένη χρονική διάρκεια». Αρκεί η εγκληματική δραστηριότητα να παρουσιάζει συνέχεια και σταθερότητα στον χρόνο. Το στοιχείο αυτό διαφοροποιεί την Ε.Ο από περιστασιακές ομάδες που συγκροτούνται αποκλειστικά για τη διάπραξη ενός συγκεκριμένου εγκλήματος, ακόμη και αν η προετοιμασία του διαρκεί μεγάλο χρονικό διάστημα (Ορφανός, 2021).

Παρά την υιοθέτηση της πραγματοπαγούς αντίληψης, η νομολογία συχνά προσέγγιζε την Ε.Ο με στενό τρόπο, χωρίς να λαμβάνει επαρκώς υπόψη τα δίκτυα και τις διασυνδέσεις πέρα από τον άμεσο κύκλο των μελών της.

6.2 Η ισχύς της διάταξης του 187 ΠΚ μετά τον νέο ΠΚ (Ν 4619/2019) και τα χαρακτηριστικά του Ο.Ε

Η διάταξη του άρθρου 187 §1 ΠΚ, όπως ισχύει από την 1η.07.2019 με την εφαρμογή του Νέου Ποινικού Κώδικα, θεωρείται αυστηρότερη σε σχέση με την προηγούμενη, καθώς προβλέπει όχι μόνο κάθειρξη έως δέκα έτη αλλά και επιβολή χρηματικής ποινής.

Παράλληλα, διευρύνει το πεδίο εφαρμογής της, αφού αρκεί πλέον η επιδίωξη τέλεσης οποιουδήποτε κακούργηματος και όχι μόνο συγκεκριμένων πράξεων που απαριθμούνταν στον προϊσχύσαντα ΠΚ. Ωστόσο, η νέα ρύθμιση εμφανίζεται και εν μέρει ευμενέστερη, επειδή για τη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος δεν αρκεί απλώς η συμμετοχή σε δομημένη ομάδα, αλλά απαιτείται η ύπαρξη «επιχειρησιακά δομημένης ομάδας» με διαρκή εγκληματική δράση. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν. 4619/2019, ως επιχειρησιακή νοείται η οργάνωση στην οποία τα μέλη αναλαμβάνουν διακριτούς ή αλληλοσυμπληρούμενους ρόλους με σκοπό την αποτελεσματικότερη δράση της ομάδας, ακόμη και αν δεν γνωρίζουν όλοι τα καθήκοντα ή τους στόχους των υπολοίπων μελών.

Τα στοιχεία αυτά προκαλούν προβληματισμούς σχετικά με την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας κατά τη θεμελίωση της ποινικής ευθύνης. Η έννοια της «επιχειρησιακής δομής» λειτουργεί ως βασικό κριτήριο διάκρισης της Ε.Ο από απλές συμμορίες, αναδεικνύοντας τον πραγματοπαγή χαρακτήρα της. Η οργάνωση θεωρείται ότι λειτουργεί με σταθερή εγκληματική προοπτική, διάρκεια στον χρόνο και υπεροχή της συλλογικής βούλησης έναντι της ατομικής. Κεντρικό στοιχείο αποτελεί ο τρόπος λειτουργίας της και όχι τα πρόσωπα που συμμετέχουν, καθώς τα μέλη θεωρούνται ευχερώς αντικαταστάσιμα. Η επιδίωξη οικονομικού οφέλους δεν αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για το αξιόποινο της πράξης (Ορφανός, 2021).

Από τη σύγκριση της Σύμβασης του Παλέρμο και του άρθρου 187 §1 ΠΚ προκύπτει ότι, σε αντίθεση με το διεθνές πρότυπο, το ελληνικό δίκαιο δεν περιλαμβάνει ως βασικό στοιχείο της εγκληματικής οργάνωσης τον σκοπό αποκόμισης παράνομου οικονομικού οφέλους. Η διαφοροποίηση αυτή έχει προκαλέσει έντονο επιστημονικό διάλογο και αμφισβητήσεις, καθώς έρχεται σε αντίθεση με τη Σύμβαση, την Απόφαση-Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ του Συμβουλίου της ΕΕ και το σχετικό ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (25.10.2011/210/2309). Η εξέλιξη αυτή οδήγησε στη διαμόρφωση διαφορετικών θεωρητικών και νομολογιακών προσεγγίσεων, των οποίων η τελική αποτίμηση παραμένει ανοιχτή. Ενδεικτικά, με το υπ' αριθ. 215/2015 αμετάκλητο βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών, υιοθετήθηκε η άποψη ότι για τον προσδιορισμό της αντικειμενικής υπόστασης της Ε.Ο πρέπει να ληφθεί υπόψη η Σύμβαση του Παλέρμο, η οποία έχει ενσωματωθεί στο εσωτερικό δίκαιο μέσω του Ν. 3875/2010 (άρθρο 28 παρ. 1 Σ). Ως προς το υποκειμενικό στοιχείο, και ειδικά τον σκοπό οικονομικού οφέλους, κρίθηκε ότι η απουσία του από το άρθρο 187 ΠΚ είναι συνειδητή νομοθετική επιλογή και ότι η σύμβαση δεν επιβάλλει πλήρη και άμεση ταύτιση του εθνικού δικαίου με το διεθνές

πρότυπο. Παράλληλα, έγινε δεκτό ότι η προσαρμογή μπορεί να συνεπάγεται και αυστηρότερη εθνική ρύθμιση, χωρίς αυτό να παραβιάζει τις διεθνείς υποχρεώσεις. Συνεπώς, κατά την κρίση του Συμβουλίου, ο σκοπός οικονομικού ή άλλου οφέλους δεν αποτελεί αναγκαίο στοιχείο της υποκειμενικής υπόστασης της Ε.Ο, αλλά μπορεί να συνεκτιμάται μόνο στο στάδιο της επιμέτρησης της ποινής. Με βάση αυτή την ερμηνεία και το σχετικό εισαγγελικό πόρισμα, ασκήθηκαν διώξεις και εκδόθηκαν καταδικαστικές αποφάσεις σε πρώτο βαθμό στην υπόθεση του κόμματος «Λαϊκός Σύνδεσμος – Χρυσή Αυγή», με την εκδίκαση σε δεύτερο βαθμό να εκκρεμεί. Για την πληρότητα της ανάλυσης, κρίνεται αναγκαία και η παράθεση της αντίθετης μειοψηφικής άποψης του Συμβουλίου Εφετών σχετικά με τη στοιχειοθέτηση της Ε.Ο. (Orlovskyi, et al., 2022).

Ειδικότερα, ένας εκ των δικαστών διατύπωσε την άποψη ότι η ύπαρξη του στοιχείου της παράνομης αποκόμισης οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους από την εγκληματική οργάνωση συνιστά ένα από τα πιο θεμελιώδη χαρακτηριστικά της έννοιας της οργανωμένης εγκληματικής δραστηριότητας, σύμφωνα με τη Διεθνή Σύμβαση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Επιπλέον, υποστήριξε ότι το συγκεκριμένο στοιχείο πρέπει να ενσωματώνεται αναγκαία στη νομοθετική τυποποίηση του αδικήματος στις εθνικές έννομες τάξεις των κρατών που έχουν προσχωρήσει στη Σύμβαση, καθώς αποτελεί το βασικό διακριτικό γνώρισμα της εγκληματικής οργάνωσης σε σύγκριση με άλλες μορφές συλλογικοτήτων ή σχηματισμών, των οποίων τα μέλη δρουν υπό την επίδραση ακραίων ιδεολογικών αντιλήψεων, ακόμη και παραμορφωμένων ή αποκλινουσών (όπως τρομοκρατικές ομάδες κ.λπ.). Περαιτέρω, από τα διεθνή νομοθετικά κείμενα που αφορούν τους νομικούς ορισμούς της οργανωμένης εγκληματικότητας, όπως η Απόφαση-Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 25.10.2011/210/2309, καθώς και η Σύμβαση του Παλέρμο, προκύπτει με σαφήνεια ότι γίνεται αναφορά σε εγκληματικές οργανώσεις τύπου μαφίας ή σε συναφή εγκληματικά δίκτυα, τα οποία καθοδηγούνται από σκοπούς κέρδους και επιδιώκουν την απόκτηση οικονομικών ωφελημάτων (Orlovskyi, et al., 2022).

Η θέση αυτή διατυπώνεται παρά το γεγονός ότι οι κοινοτικές οδηγίες δεν παράγουν άμεση έννομη ενέργεια πριν από τη μεταφορά τους στην εσωτερική έννομη τάξη κάθε κράτους-μέλους, το οποίο υποχρεούται να ενσωματώσει με νομοθετική ρύθμιση το έγκλημα της εγκληματικής οργάνωσης, λαμβάνοντας ως βάση το περιεχόμενο της Σύμβασης του Παλέρμο και της προαναφερθείσας Απόφασης-Πλαίσιο. Σε περίπτωση, μάλιστα, που το

κράτος-μέλος έχει ήδη προβεί σε νομοθετική τυποποίηση του εγκλήματος με διαφορετικά χαρακτηριστικά, είτε λιγότερα είτε περισσότερα, αλλά με ουσιώδεις ποιοτικές αποκλίσεις, οφείλει να προσαρμόσει τη σχετική διάταξη ώστε να επιτευχθεί εναρμόνιση με τα διεθνικά δεδομένα. Σε αντίθετη περίπτωση, τα εθνικά δικαστήρια υποχρεούνται να εφαρμόζουν τις θεμελιώδεις αρχές του ποινικού δικαίου, ιδίως την αρχή της νομιμότητας και την αρχή της αναλογικότητας, προβαίνοντας σε συμπλήρωση των ελλειπόντων στοιχείων του νομοθετικού ορισμού σε εθνικό επίπεδο. Επιπλέον, η αυστηροποίηση της ποινής για το τελούμενο έγκλημα στο πλαίσιο της εγκληματικής οργάνωσης, βάσει του σχετικού νόμου-πλαισίου, δεν συνιστά κάλυψη μιας πρόσθετης αξιολογικής απαξίας, αλλά οδηγεί σε διπλή αξιολόγηση των ίδιων στοιχείων, κατά παράβαση της αρχής της αναλογικότητας (Καϊάφα-Γκμπάντι, 2005).

Ακολούθως, η ερμηνευτική προσέγγιση του άρθρου 187 ΠΚ με αποκλειστική προσφυγή στη γραμματική του διατύπωση, κατά τρόπο που να αποκλείει την ένταξη της επιδίωξης οικονομικού σκοπού στα συστατικά στοιχεία του εγκλήματος, κρίνεται ότι δεν συνάδει με τις απαιτήσεις του υπερεθνικού νομοθέτη και ταυτόχρονα αποκλίνει από τον επιδιωκόμενο σκοπό του εθνικού νομοθέτη (Ορφανός, 2021).

Προς ενίσχυση της θέσης αυτής, έχει υποστηριχθεί ότι, αφενός, η Σύμβαση του Παλέρμο κυρώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με τον Ν. 3875/2010 και, συνεπώς, απέκτησε την υπερνομοθετική ισχύ που προβλέπει το άρθρο 28 §1 του Συντάγματος, και αφετέρου, ότι η πραγματική βούληση του Έλληνα νομοθέτη δεν ήταν να εντάξει στην ίδια διάταξη και τις πράξεις τρομοκρατικών οργανώσεων ή ακραίων πολιτικών σχηματισμών, οι οποίες πλέον υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 187Α ΠΚ (Orlovskiy, et al., 2022).

Επιπλέον, επισημαίνεται ότι η Σύμβαση του Παλέρμο δεν περιορίζει το πεδίο εφαρμογής της αποκλειστικά στο φαινόμενο της διεθνικής οργανωμένης εγκληματικότητας, αλλά το επεκτείνει και σε συναφή αδικήματα, όπως η συμμετοχή σε οργανωμένη εγκληματική ομάδα, το ξέπλυμα χρήματος, η διαφθορά και η παρεμπόδιση της απονομής δικαιοσύνης. Τα αδικήματα αυτά, τα οποία η Ελλάδα υποχρεούται να ποινικοποιήσει στο πλαίσιο της προσχώρησής της στη Σύμβαση, εντάσσονται σε ένα ευρύτερο πλέγμα διεθνών δεσμεύσεων. Υπό τα δεδομένα αυτά, ο δικαστής φέρει την υποχρέωση αυτεπάγγελτου ελέγχου της συμβατότητας της εθνικής νομοθεσίας με τις διεθνείς συμβάσεις, ιδίως όταν τίθενται ζητήματα που άπτονται των υπερασπιστικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου. Κατά τον έλεγχο της ουσιαστικής βασιμότητας της κατηγορίας περί συγκρότησης και

ένταξης σε εγκληματική οργάνωση, οφείλει, κατ' εφαρμογή των αρχών της νομιμότητας, να συνεκτιμά τον ορισμό της κυρωθείσας Σύμβασης του Παλέρμο και τον σκοπό της, ο οποίος συνίσταται στην επιδίωξη άμεσου ή έμμεσου πορισμού οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους. Περαιτέρω, σύμφωνα με μέρος της θεωρίας, η σύνδεση της δραστηριότητας της εγκληματικής οργάνωσης με οικονομικό σκοπό δεν δύναται να συναχθεί ούτε έμμεσα, καθώς στη γενική κατηγορία των εγκλημάτων που μπορεί να τελούνται από τέτοιες οργανώσεις περιλαμβάνονται αδικήματα όπως εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας, κατά της ασφάλειας των συγκοινωνιών, καθώς και πράξεις όπως εμπρησμός ή πρόκληση πλημμύρας. Τα εγκλήματα αυτά δεν στρέφονται κατ' ανάγκην, άμεσα ή έμμεσα, κατά περιουσιακών εννόμων αγαθών, με αποτέλεσμα η τέλεσή τους από εγκληματική οργάνωση να μην συνδέεται αναγκαία με σκοπό παράνομου οικονομικού οφέλους των μελών της (Vitvitskyi, et al., 2022).

Η απουσία του οικονομικού σκοπού, ωστόσο, εδράζεται στην προσπάθεια του Έλληνα νομοθέτη να εντάξει στον ορισμό της οργανωμένης εγκληματικότητας και το φαινόμενο της τρομοκρατίας, όπου τα κίνητρα της αξιοποίησης δράσης είναι κυρίως πολιτικά. Για τον λόγο αυτόν αφαιρέθηκε σκοπίμως το περιοριστικό κριτήριο της επιδίωξης κέρδους, με αποτέλεσμα να διευρυνθεί το πεδίο εφαρμογής της διάταξης και να καταλαμβάνει και τρομοκρατικές οργανώσεις. Παρά ταύτα, η απουσία της ειδικής υποκειμενικής προϋπόθεσης του οικονομικού σκοπού εμφανίζεται ως προβληματική επιλογή, καθώς αφενός αποκλίνει από το πρότυπο της Σύμβασης του ΟΗΕ για το διεθνικό οργανωμένο έγκλημα, όπως αυτό έχει ενσωματωθεί στην ελληνική έννομη τάξη και απολαμβάνει υπερνομοθετική ισχύ σύμφωνα με το άρθρο 28 του Συντάγματος από το 2010, και αφετέρου έρχεται σε αντίθεση με την αιτιολογική έκθεση του νόμου, η οποία προσδιορίζει την οργανωμένη εγκληματικότητα ως μορφή «κερδοφόρας επιχείρησης». (Ορφανός, 2021).

Κατά την αρχική θέσπιση του άρθρου 187 ΠΚ, η νομοθετική στόχευση φαίνεται να επικεντρωνόταν κυρίως στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, με αποτέλεσμα να υποβαθμίζεται ο οικονομικός σκοπός ως βασικό χαρακτηριστικό της εγκληματικής οργάνωσης και να αποδυναμώνεται η νομική βαρύτητα των πολιτικών κινήτρων που ενδέχεται να επικαλεστεί ο δράστης. Επιπλέον, η μη ένταξη του οικονομικού σκοπού στα στοιχεία της οργανωμένης εγκληματικότητας οδηγεί σε διεύρυνση της έννοιας της ΕΟ και απομακρύνεται από την προσέγγιση της ως μορφής εγκληματικής «επιχειρηματικής»

δραστηριότητας που δραστηριοποιείται στην παράνομη αγορά με κερδοσκοπικό προσανατολισμό. Εντούτοις, θεωρείται δεδομένο ότι η οργανωμένη εγκληματικότητα

Διπλωματική Εργασία 71

λειτουργεί μέσα από δομές τύπου «εγκληματικής επιχείρησης», με βασικό μηχανισμό ένα σύστημα διανομής παράνομων αγαθών και υπηρεσιών. Στο πλαίσιο της σχέσης μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας, οι εγκληματικές αυτές δομές κινούνται με επιχειρηματική λογική, επιδιώκοντας τη μεγιστοποίηση του κέρδους, χρησιμοποιώντας οικονομικά μέσα για τη διαφθορά προσώπων και τη διάβρωση κρατικών θεσμών. Στόχος των σύγχρονων νομοθετικών παρεμβάσεων είναι, κατά συνέπεια, η αποτύπωση της λειτουργικής δομής της οργανωμένης εγκληματικότητας, ώστε να τυποποιούνται όχι μόνο οι επιμέρους πράξεις, αλλά και οι οικονομικές ροές που συγκροτούν την υποδομή της, χωρίς ωστόσο να παραγνωρίζονται οι πολιτισμικοί και κοινωνικοί παράγοντες που τη συνοδεύουν (Buonanno, et al., 2024).

6.3 Το προστατευόμενο έννομο αγαθό ως στοιχείο τυποποίησης του Ο.Ε

Το έννομο αγαθό αποτελεί μία από τις θεμελιώδεις έννοιες για την ποινική τυποποίηση του εγκλήματος. Σύμφωνα με τη σχετική θεωρητική προσέγγιση, ως έγκλημα νοείται η προσβολή των «βιοτικών αγαθών», τα οποία το δίκαιο αναγνωρίζει και προστατεύει (Χωραφάς). Η προσβολή αυτή οφείλει να είναι προσδιορίσιμη ως προς το είδος, την ένταση και την κοινωνικοηθική της απαξία, και να επισύρει την αντίστοιχη ποινική αποδοκιμασία. Τα έννομα αγαθά νοούνται ως υλικά ή άυλα στοιχεία του εξωτερικού κόσμου, αντιληπτά μέσω των αισθήσεων ή προσδιοριζόμενα από κοινωνικές και φυσικές ιδιότητες, τα οποία εξυπηρετούν βασικές βιοτικές ανάγκες και συμφέροντα των μελών της κοινωνίας, αποτελώντας ουσιώδη συστατικά της κοινωνικής συμβίωσης. Κατά συνέπεια, το αντικείμενο του εγκλήματος πρέπει να διαθέτει συγκεκριμένη κοινωνική υπόσταση, ώστε η προσβολή του να είναι σαφώς διαγνώσιμη και αξιολογήσιμη από την κοινωνία.

Ειδικότερα, το έγκλημα της εγκληματικής οργάνωσης (Ε.Ο.), είτε υπό τη μορφή της συγκρότησης ως αρχικής οργανωτικής πρωτοβουλίας είτε υπό τη μορφή της ένταξης ως ενεργού συμμετοχής, και το οποίο τιμωρείται αυτοτελώς ως μορφή εγκληματικής σύμπραξης, θεωρείται κατά την κρατούσα άποψη ότι αντιστρατεύεται το υπερατομικό έννομο αγαθό της δημόσιας τάξης. Η δημόσια τάξη νοείται ως κατάσταση κοινωνικής γαλήνης, ειρήνης, ασφάλειας και ευταξίας εντός του κράτους, η οποία διαταράσσεται από

τη δράση τέτοιων σχηματισμών, καθώς αυτοί δημιουργούν εστίες κινδύνου και προκαλούν μια μορφή «παθητικής αναταραχής» στον κοινωνικό ιστό, με αποτέλεσμα να πλήττεται η

ομαλή κοινωνική λειτουργία και η ειρηνική συμβίωση των πολιτών. Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή, η ύπαρξη και μόνο εγκληματικών οργανώσεων αρκεί για να τεθεί σε διακινδύνευση η δημόσια τάξη, χωρίς να απαιτείται η επέλευση επιπλέον ενεργειών από τα μέλη τους, ώστε να θεωρηθεί το έγκλημα τετελεσμένο. Η ίδια η πραγματοπαγής φύση της εγκληματικής οργάνωσης και η λειτουργία της κατά πρότυπα «επιχειρηματικής» δομής αντιμετωπίζονται από τον νομοθέτη ως παράγοντας σοβαρής απειλής, ικανός να κλονίσει την κοινωνική ασφάλεια και την αίσθηση ευταξίας. Η θέση αυτή προκύπτει και από τη συστηματική ένταξη του άρθρου 187 ΠΚ στο ΣΤ' Κεφάλαιο του Ειδικού Μέρους του Ποινικού Κώδικα, υπό τον τίτλο «Επιβουλή της Δημόσιας Τάξης». Με βάση τον υπερατομικό χαρακτήρα του προστατευόμενου εννόμου αγαθού, φορέας του θεωρείται το κοινωνικό σύνολο στο σύνολό του. Παράλληλα, η διάταξη λειτουργεί ως μηχανισμός προστασίας ενός απροσδιόριστου αριθμού εννόμων αγαθών, τα οποία βρίσκονται υπό διαρκή απειλή όχι μόνο από τις επιμέρους εγκληματικές πράξεις της οργάνωσης, αλλά και από την ίδια της την ύπαρξη, η οποία προκαλεί κοινωνική αναταραχή και δυσχεραίνει τη διατήρηση της ευταξίας. Υπό την έννοια ότι το έγκλημα θεωρείται τετελεσμένο ήδη πριν από την επέλευση συγκεκριμένου κινδύνου, δεδομένου ότι ο κίνδυνος δεν ενσωματώνεται ως ρητό στοιχείο της νομοτυπικής μορφής της διάταξης, συνάγεται ότι πρόκειται για έγκλημα αφηρημένης διακινδύνευσης, τόσο ως προς τη δημόσια τάξη όσο και ως προς τα επιμέρους έννομα αγαθά που προσβάλλονται από τα κακουργήματα που τελούνται στο πλαίσιο της οργάνωσης, και όχι για έγκλημα δυνητικής διακινδύνευσης (Καϊάφα-Γκμπάντι, 2005).

6.4 Διαφορές ΕΟ-Συμμορίας

Οι περιστασιακές εγκληματικές οργανώσεις, ανεξάρτητα από τον αριθμό των μελών τους, συγκροτούνται είτε αυθόρμητα είτε κατόπιν κάποιας στοιχειώδους προετοιμασίας, για ποικίλους λόγους όπως οικονομικό όφελος, πολιτικές επιδιώξεις, απόκτηση ισχύος, ακόμη και για λόγους ψυχαγωγίας ή άλλες ευκαιριακές αιτίες. Χαρακτηριστικό τους είναι ότι δεν διαθέτουν αυστηρά δομημένη ιεραρχία ούτε σταθερό και επιβεβλημένο σύστημα πειθαρχίας με απόλυτη υποταγή σε έναν αρχηγό, στοιχεία που τις διαφοροποιούν από πιο οργανωμένες μορφές εγκληματικών δομών και συνθέτουν την έννοια της «συμμορίας». Στις ομάδες

αυτές, η κοινή βούληση των μελών για την τέλεση εγκληματικών πράξεων προκύπτει απλώς από σύμπτωση σκοπών και επιδιώξεων, χωρίς να υπάρχει θεσμοθετημένη ή οργανωτικά επιβεβλημένη συμφωνία που να δεσμεύει τα μέλη μέσω κανόνων λειτουργίας της οργάνωσης.

Κλασικά παραδείγματα τέτοιων προσωποπαγών και ευκαιριακών ομάδων, που εμφανίζονται διαχρονικά και σε διαφορετικές κοινωνίες, αποτελούν οι συμμορίες ανηλίκων ή νεαρών ατόμων με αποκλίνουσες κοινωνικές συμπεριφορές, όπως ομάδες hooligans, punks, skinheads κ.ά.

Το έννομο αγαθό που προστατεύεται μέσω της σχετικής ποινικής ρύθμισης είναι η δημόσια τάξη, όπως ακριβώς συμβαίνει και στην πρώτη παράγραφο της συγκεκριμένης διάταξης, η οποία λειτουργεί ως διακεκριμένη μορφή του βασικού εγκλήματος. Στο πλαίσιο του εγκλήματος της συμμορίας, η συγκρότηση της ομάδας βασίζεται σε προσωποπαγή κριτήρια, δηλαδή προσδιορίζεται από τα ατομικά χαρακτηριστικά, τις ιδιότητες και τα γνωρίσματα κάθε συμμετέχοντος, ενώ τα μέλη συνδέονται μεταξύ τους μέσω στενών και άμεσων διαπροσωπικών σχέσεων. Στην προγενέστερη νομοθετική μορφή της διάταξης, το ρυθμιστικό πλαίσιο ήταν σαφώς αυστηρότερο, καθώς αρκούσε η απλή ένωση με άλλο πρόσωπο για τη διάπραξη κακουργήματος. Αντίθετα, στη σύγχρονη διατύπωση, έχει εισαχθεί ως αναγκαίο στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του αδικήματος η οργανωμένη συνεργασία με άλλο άτομο με σκοπό την τέλεση κακουργήματος ή πλημμελήματος. Η προβλεπόμενη ποινική κύρωση έχει πλέον πλημμεληματικό χαρακτήρα, γεγονός που οδηγεί σε ηπιότερη και ευμενέστερη ποινική μεταχείριση του κατηγορουμένου. Με τον τρόπο που έχει τυποποιηθεί σήμερα το έγκλημα, αυτό θεωρείται ότι προσβάλλει έννομο αγαθό μικρότερης αξιακής βαρύτητας σε σύγκριση με την εγκληματική οργάνωση (ΕΟ), κάτι που αντανακλάται και στο επίπεδο της απειλούμενης ποινής (Orlovskyi, et al., 2022).

6.5 Σωφρονιστικές πολιτικές για την αντιμετώπιση των ΕΟ

Έχουν περάσει πολλοί αιώνες από την περίοδο κατά την οποία η ποινική καταστολή επικεντρωνόταν στο ίδιο το σώμα του καταδικασμένου, το οποίο αποτελούσε αντικείμενο δημόσιας έκθεσης και εξευτελισμού. Ο καταδικασθείς οδηγούνταν σε πομπή μέσα από δημόσιους χώρους, συχνά δεμένος και βαριά περιορισμένος, ενώ γινόταν αποδέκτης προσβολών, ειρωνειών και πράξεων επιθετικότητας από το συγκεντρωμένο πλήθος, πριν

καταλήξει στην τελική και δημόσια εκτέλεση, σε ένα περιβάλλον που έμοιαζε περισσότερο με θεατρική αναπαράσταση βίας παρά με απονομή δικαιοσύνης. Η τιμωρία λειτουργούσε ως δημόσιο θέαμα, χωρίς ένδειξη μεταμέλειας από την πλευρά του κοινωνικού συνόλου, το

οποίο θεωρούσε ότι μέσα από αυτή τη διαδικασία αποκαθίσταται η έννομη τάξη και η κοινωνική ισορροπία (Yefimov & Sanakoyev, 2022).

Στη σημερινή εποχή, η μορφή της ποινής έχει αλλάξει ριζικά και δεν εκδηλώνεται πλέον ως δημόσια πράξη, αλλά μεταφέρεται σε κλειστές και θεσμοθετημένες διαδικασίες. Η φυλακή αποτελεί βασικό εργαλείο του ποινικού συστήματος, ενώ η έμφαση δίνεται θεωρητικά στον σωφρονισμό και την κοινωνική επανένταξη του παραβάτη, παρά στη σωματική ή δημόσια εξόντωσή του. Η αξιολόγηση του πολιτισμικού επιπέδου μιας κοινωνίας συνδέεται συχνά με τον τρόπο που αυτή επιβάλλει και αντιλαμβάνεται τις ποινές. Με βάση αυτή τη θέση, τίθεται το ερώτημα κατά πόσο οι σύγχρονες κοινωνίες ανταποκρίνονται πράγματι σε ένα υψηλό επίπεδο ανθρωπισμού. Η παλαιότερη μορφή τιμωρητικής πολιτικής, που στόχευε στη φυσική και ηθική εξουδετέρωση του δράστη, μπορεί να θεωρηθεί απλώς ιστορικό φαινόμενο ή μήπως παραμένει, με διαφορετική μορφή, παρούσα σήμερα; Στη σύγχρονη πραγματικότητα, παρατηρούνται τάσεις αυστηροποίησης της ποινικής πολιτικής μέσα από αυξημένες ποινές, πρακτικές μηδενικής ανοχής και συνθήκες κράτησης που ενίοτε επιβαρύνουν περαιτέρω τη θέση των κρατουμένων, λειτουργώντας σχεδόν ως ανεπίσημη επιπρόσθετη ποινή. Οι προβληματισμοί αυτοί αποκτούν ιδιαίτερη σημασία και στο πλαίσιο της αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος, ειδικά στο εσωτερικό της εθνικής έννομης τάξης. Παράλληλα, σε διεθνές επίπεδο, οι ποινικές πολιτικές κινούνται διαρκώς μεταξύ αυστηρών και πιο επιεικών προσεγγίσεων: από τη μαζική φυλάκιση και τις υπερπλήρεις φυλακές υψίστης ασφαλείας, έως την υιοθέτηση εναλλακτικών μορφών έκτισης ποινής και μέτρων αποσυμφόρησης του σωφρονιστικού συστήματος. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, παραμένει ζητούμενο ποια κατεύθυνση ακολουθεί τελικά η εθνική νομοθεσία, ιδίως ως προς την επιβολή ποινών για τις εγκληματικές οργανώσεις στο νέο Ποινικό Κώδικα (Khobbi et al., 2022).

7. Συμπεράσματα και προτάσεις

Η παρούσα εργασία ανέδειξε ότι το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία συνιστά ένα ιδιαίτερα πολύπλοκο και διαρκώς μεταβαλλόμενο κοινωνικό φαινόμενο. Η εξέλιξή του συνδέεται άμεσα με ευρύτερες κοινωνικές και οικονομικές ανακατατάξεις, καθώς και με πολιτικές και τεχνολογικές αλλαγές. Περίοδοι κρίσεων, όπως η οικονομική ύφεση, η πανδημία COVID-19 και οι γεωπολιτικές εντάσεις, λειτούργησαν ως παράγοντες ενίσχυσης και αναπροσαρμογής των εγκληματικών δομών.

Παρατηρείται σαφής μετατόπιση από παραδοσιακές μορφές εγκληματικότητας προς πιο ευέλικτες και τεχνολογικά εξελιγμένες πρακτικές. Αν και δραστηριότητες όπως τα ναρκωτικά, η εμπορία ανθρώπων και το λαθρεμπόριο παραμένουν βασικές, έχει αυξηθεί σημαντικά η βαρύτητα του κυβερνοεγκλήματος και των οικονομικών εγκλημάτων, τα οποία αξιοποιούν την ψηφιακή τεχνολογία και την παγκοσμιοποιημένη οικονομία, καθιστώντας τον εντοπισμό τους ιδιαίτερα δύσκολο. Παράλληλα, επιβεβαιώνεται η ισχυρή σύνδεση ανάμεσα στις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και την εγκληματική δραστηριότητα. Ανεργία, φτώχεια, ανισότητες και κοινωνικός αποκλεισμός ενισχύουν την ευαλωτότητα ομάδων που ενδέχεται να ενταχθούν σε εγκληματικά δίκτυα, με την οικονομική κρίση στην Ελλάδα να έχει επιτείνει αυτές τις συνθήκες. Εξίσου καθοριστικός είναι ο ρόλος της οικογένειας, της εκπαίδευσης και του κοινωνικού περιβάλλοντος, τα οποία λειτουργούν είτε προστατευτικά είτε επιβαρυντικά στη διαμόρφωση συμπεριφορών. Όταν οι θεσμοί αυτοί αποδυναμώνονται, αυξάνεται η πιθανότητα εμφάνισης παραβατικότητας.

Επιπλέον, το φαινόμενο έχει πλέον ξεκάθαρη διεθνική διάσταση, καθώς η παγκοσμιοποίηση και η ελεύθερη ροή κεφαλαίων, ανθρώπων και πληροφοριών επιτρέπουν στις εγκληματικές οργανώσεις να δρουν διασυνοριακά, αξιοποιώντας θεσμικά κενά. Αυτό καθιστά αναγκαίο τον διεθνή συντονισμό. Απαιτείται συνδυασμός προληπτικών και κατασταλτικών πολιτικών. Η κοινωνική πολιτική οφείλει να μειώνει τις ανισότητες και να ενισχύει την κοινωνική ένταξη, ενώ οι διωκτικοί μηχανισμοί χρειάζονται συνεχή εκσυγχρονισμό και τεχνολογική αναβάθμιση.

Ιδιαίτερη προτεραιότητα πρέπει να δοθεί στην ψηφιακή ασφάλεια, καθώς το κυβερνοέγκλημα εξελίσσεται ραγδαία. Η προστασία πληροφοριακών συστημάτων και η ενημέρωση των πολιτών αποτελούν κρίσιμους άξονες πρόληψης. Το οργανωμένο έγκλημα

αποτελεί δομικό και πολυπαραγοντικό κοινωνικό ζήτημα που δεν αντιμετωπίζεται αποσπασματικά, αλλά απαιτεί ολιστική στρατηγική πρόληψης και καταστολής σε κοινωνικό, θεσμικό και τεχνολογικό επίπεδο.

- Annouar, K., & Kamel, A. (2024). APPROACHES TO UNDERSTANDING THE CRIMINAL PHENOMENON. *Russian Law Journal*, 12(1), 1866-1871.
- Atkinson-Sheppard, S. (2023). A 'Lens of Labor': Re-conceptualizing young people's involvement in organized crime. *Critical Criminology*, 31(2), 467-487.
- Babanoski, K., & Ilijevski, I. (2025). COUNTERING TRANSNATIONAL CRIME ON THE BALKAN ROUTE: THE ROLE OF INFORMATION SHARING AND CROSS-BORDER INVESTIGATIONS. *Archibald Reiss Days*, 15.
- Becker Howard, S. (1963). Outsiders. *Studies in the Sociology of Deviance*.
- Bright, D., & Whelan, C. (2020). Organised crime and law enforcement: A network perspective. Routledge.
- Buonanno, P., Ferrari, I., & Saia, A. (2024). All is not lost: Organized crime and social capital formation. *Journal of Public Economics*, 240, 105257.
- Calderoni, F., Comunale, T., Campedelli, G. M., Marchesi, M., Manzi, D., & Frualdo, N. (2022). Organized crime groups: A systematic review of individual-level risk factors related to recruitment. *Campbell systematic reviews*, 18(1), e1218.
- Campana, P., & Varese, F. (2022). Studying organized crime networks: Data sources, boundaries and the limits of structural measures. *Social networks*, 69, 149-159.
- Caulfield, L., & Hill, J. (2025). *Criminological skills and research for beginners: a student's guide*. Routledge.
- Chambliss, W. J. (1978). *On the take: From petty crooks to presidents*. Indiana University Press.
- Chriss, J. J. (2022). *Social control: An introduction*. John Wiley & Sons.
- Currie, R. J. (2021). *Research Handbook on Transnational Crime*.

- Di Nicola, A. (2022). Towards digital organized crime and digital sociology of organized crime. *Trends in organized crime*, 1-20.
- Europol. (2022). *How COVID-19-related crime evolved in the EU*. Ανάκτηση από: <https://www.europol.europa.eu> [19-5-2026]
- Europol. (2024). *European Union serious and organised crime threat assessment (SOCTA 2024)*. Ανάκτηση από: <https://www.europol.europa.eu> [19-5-2026]
- Europol. (2024). *Serious and organised crime and the impact of geopolitical instability*. Ανάκτηση από: <https://www.europol.europa.eu> [19-5-2026]
- Farrell, A., & Lockwood, S. (2023). Addressing hate crime in the 21st century: Trends, threats, and opportunities for intervention. *Annual Review of Criminology*, 6(1), 107-130.
- Financial Action Task Force (FATF). (2022). *Money laundering and terrorist financing trends and typologies report*. Ανάκτηση από: <https://www.fatf-gafi.org> [19-5-2026]
- Fioroni, T., Lavezzi, A. M., & Trovato, G. (2025). Organized crime, corruption, and economic growth. *Journal of Regional Science*, 65(2), 535-560.
- Golubovskii, V., Kostyuk, M., & Kunts, E. (2020). The current state of transnational organized crime. *International Journal of Criminology and Sociology*, 9, 797-802.
- Gottschalk, P. (2025). Trusted chief executives in convenient white-collar crime. *Crime & Delinquency*, 71(8), 2845-2873.
- Interpol. (2022). *COVID-19 impact on cybercrime and fraud*. Ανάκτηση από: <https://www.interpol.int> [19-5-2026]
- Interpol. (2023). *Global cybercrime report 2023*. Ανάκτηση από: <https://www.interpol.int> [19-5-2026]
- Jakovljević, M. (2024). Relationship between economic and organized crime in modern society. *Pravo teorija i praksa*, 41(1), 70-81.
- Jawadi, F., Mallick, S. K., Cheffou, A. I., & Augustine, A. (2021). Does higher

unemployment lead to greater criminality? Revisiting the debate over the business cycle. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 182, 448-471.

Jha, B. (2021). Drug Trafficking: A Critical Analysis. *Indian JL & Legal Rsch.*, 3, 1.

Jugl, I., Bender, D., & Lösel, F. (2023). Do sports programs prevent crime and reduce reoffending? A systematic review and meta-analysis on the effectiveness of sports programs. *Journal of Quantitative Criminology*, 39(2), 333-384.

Karpavicius, T., Stavytsky, A., Giedraitis, V. R., Ulvidienė, E., Kharlamova, G., & Kavaliauskaite, B. (2024). What determines the crime rate? A macroeconomic case study. *Economies*, 12(9), 250.

Khobbi, Y., Storozhuk, I., Svoboda, I., Kuzmenko, S., & Tymchyshyn, A. (2022). Reforming Techniques to Combat Organized Crime in the Context in View of Securing Human Rights and Freedoms. *Cuestiones Políticas*, 40(73).

Knepper, P. (2022). August Vollmer, traffic in women, and the theory of organized crime. *Social Sciences*, 11(7), 283.

Kolomiiets, N., Senchenko, N., Petryk, O., Ivankov, I., Ovsianikova, O., & Geperidze, D. (2023). International legal standards in crime prevention. *WSEAS Transactions on Environment and Development*, 19, 110-118.

Koulouris, N. (2009). *Επι-φυλακή: Κατάστημα Κράτησης Κορυδαλλού – Λειτουργία, κατάσταση και μεταχείριση των κρατουμένων*. Αθήνα–Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας.

Lebert, D. (2025). Using Social Network Analysis to Combat Organized Crime. *International journal on criminology*, 12(1).

Mardanyan, H. (2023). Modelling Dynamics in the Macroeconomy Involving the Relationship between Economic Growth and Crime Rates.

Marino, D. (2025). Dynamics of corruption: Theoretical explanatory model and empirical results. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*, 658, 130288.

Melnychuk, T. (2023). Basic Approaches to Organized Crime Conceptualization. In

Organized Crime as Institutional Cluster: Transition from Traditional to Informational Model in Ukraine (pp. 11-19). Cham: Springer Nature Switzerland.

Mispansyah, M., Nurunnisa, N., & Erniyati, T. (2023). Criminalization of Freedom of Assembly in Indonesia. *Jurnal Kajian Peradaban Islam*, 6(2), 93-103.

NASSAR, M. T. I. (2024). The role of the International Criminal Police Organization as a mechanism in combating organized crime. *Journal of International Crisis and Risk Communication Research*, 7(S12), 1078.

Nazemipour, M., Asli, M. R., Janaki, F. M., & Manesh, M. R. E. (2024). Criminological conceptualization of state crime. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 12(23), 187-230.

Nicaso, A., & Danesi, M. (2025). *Organized crime: A cultural introduction*. Routledge.

Oliievska, N., Troitiño, D. R., & Kerikmäe, T. (2020). Internal security: Terrorism and criminality fostering integration in the EU. In *The EU in the 21st century: Challenges and opportunities for the European integration process* (pp. 85-100). Cham: Springer International Publishing.

Onyeneke, C. C., & Karam, A. H. (2022). An exploratory study of crime: Examining lived experiences of crime through socioeconomic, demographic, and physical characteristics. *Urban Science*, 6(3), 43.

Orlovskiy, R., Us, O., & Shevchuk, V. (2022). Committing a Criminal Offence by an Organized Criminal Group. *Pakistan Journal of Criminology*, 14(2).

Ranjan, R. (2025). *Political Economy of Organized Crime*. Orange Books Publication.

Rolla, P. (2022). *The social consequences of organized crime groups* (Doctoral dissertation, University of Sussex).

Santos, H. L. R. (2023). Coloniality and structural violence in the criminalization of black and indigenous populations in Brazil. *Decolonizing the Criminal Question: Colonial Legacies, Contemporary Problems*, 201.

Saqib, A., Yasmin, F., & Hussain, I. (2023). Does the crime rate respond symmetrically or

- asymmetrically to changes in governance quality and macroeconomic variables? The application of linear and non-linear ARDL. *International Journal of Social Economics*, 50(12), 1756-1776.
- Schleimer, J. P., Pear, V. A., McCort, C. D., Shev, A. B., De Biasi, A., Tomsich, E., ... & Wintemute, G. J. (2022). Unemployment and crime in US cities during the coronavirus pandemic. *Journal of urban health: bulletin of the New York Academy of Medicine*, 99(1), 82.
- Schneider, S. (2024). *An Ontology of Organized Crime: A Meta-analytical Framework and Enforcement Implications*. Routledge.
- Shailja, D., Tiwari, G., Dubey, S. K., & Verma, A. K. (2022). Socio-economic and family factors attributing enhanced juvenile delinquency: A review. *Journal of Community Mobilization and Sustainable Development*, 17(4), 1065-1069.
- Simmler, M., Brunner, S., Canova, G., & Schedler, K. (2023). Smart criminal justice: exploring the use of algorithms in the Swiss criminal justice system. *Artificial Intelligence and Law*, 31(2), 213-237.
- The Council of Europe, (2001) Organised crime situation report 2001 pp. 76-116 Ανάκτηση από: <https://www.coe.int/en/web/portal/home> [18-5-2026]
- Torres-Tellez, J., & Montero Soler, A. (2023). After the economic crisis of 2008: Economic conditions and crime in the last decade for the case of Spain. *American Journal of Economics and Sociology*, 82(3), 223-239.
- Turk, A. T. (1969). *Criminality and legal order*. Rand McNally.
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2021). *COVID-19 and crime: A global overview*. Ανάκτηση από: <https://www.unodc.org> [19-5-2026]
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2022). *Crime prevention and social development report*. Ανάκτηση από: <https://www.unodc.org> [19-5-2026]

- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2024). *Global trends in trafficking and illicit markets in conflict settings*. Ανάκτηση από: <https://www.unodc.org> [19-5-2026]
- Van Dijk, J., Nieuwebeerta, P., & Joudo Larsen, J. (2022). Global crime patterns: An analysis of survey data from 166 countries around the world, 2006–2019. *Journal of quantitative criminology*, 38(4), 793-827.
- Velasco, C. (2022, May). Cybercrime and Artificial Intelligence. An overview of the work of international organizations on criminal justice and the international applicable instruments. In *ERA Forum* (Vol. 23, No. 1, pp. 109-126). Berlin/Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg.
- Venter, Z. S., Shackleton, C., Faull, A., Lancaster, L., Breetzke, G., & Edelstein, I. (2022). Is green space associated with reduced crime? A national-scale study from the Global South. *Science of the total environment*, 825, 154005.
- Vitvitskyi, S., Syzonenko, A., & Titochka, T. (2022). Definition of criminal and illegal activities in the economic sphere. *Baltic Journal of Economic Studies*, 8(4), 34-39.
- Winter, H. (2019). *The economics of crime: an introduction to rational crime analysis*. Routledge.
- Woodiwiss, M. (2024). *Organized crime and American power: A history*. University of Toronto Press.
- World Health Organization (WHO). (2020). *Violence against children and adolescents: Global status report*. Ανάκτηση από: <https://www.who.int> [19-5-2026]
- Wu, W., Lan, H., Ma, Y., & Lin, X. (2025). The dark hand of the underworld: measuring the economic impact of organized crime. *Crime, Law and Social Change*, 83(1), 25.
- Wyatt, T., van Uhm, D., & Nurse, A. (2020). Differentiating criminal networks in the illegal wildlife trade: organized, corporate and disorganized crime. *Trends in Organized Crime*, 23(4), 350-366.

Yefimov, V., & Sanakoyev, D. (2022). Theoretical approaches to the research of combating criminal offenses committed by organized groups and criminal organizations.

Zabyelina, Y. (2023). Revisiting the concept of organized crime through the disciplinary lens of economic criminology. *Journal of Economic Criminology*, 1, 100017.

Αντωνόπουλος, Γ., & Παπανικολάου, Γ. (2016). Καπιταλισμός χωρίς άδεια: Η ελληνική περίπτωση. Στο *Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης – Τιμητικός τόμος για τον Νέστορα Κουράκη*. Ανακτήθηκε από <https://crime-in-crisis.com/wp-content/uploads/2017/06/courakis-ellinikos-tomos.pdf> [19-5-2026]

ΑΠ 597/2022 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ και Λίβος, Ν., (2000) Οργανωμένο έγκλημα: Έννοια και δίκονομικοί τρόποι αντιμετώπισής του, στο: Το Οργανωμένο Έγκλημα από τη Σκοπιά του Ποινικού Δικαίου Πρακτικά του Ζ' Πανελλήνιου Συνεδρίου ΕΕΠΔ. Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας, 2000, σελ. 36

Βιδάλη, Σ. (2022). *Η πορεία προς το οργανωμένο έγκλημα*. Το Βήμα. Ανακτήθηκε από <https://www.tovima.gr/2009/07/19/opinions/i-poreia-pros-to-organwmeno-egklima/> [19-5-2026]

Βιδάλη Σοφία, (2017) Πέρα από τα Όρια. Η Αντεγκληματική Πολιτική σήμερα, ΝΟΜΙΚΗ Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2017,σ.177

Γεώργιος Χλούπης, (2020) Το θεσμικό πλαίσιο της αντιμετώπισης του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος ο.π σελ. 281. Και ο ίδιος στο: Το άρθρο 187 ΠΚ « Οι περιπέτειες μιας εγκληματικής Οργάνωσης» σε ΠοινΔικ.6/2020 σελ 536-537

ΕΛ.ΑΣ. (2017). *Ετήσια έκθεση οργανωμένου εγκλήματος*. Ανακτήθηκε από <https://www.astynomia.gr/statistikes-epetirides/statistika-stoicheia-2/etisies-ektheseis-organomenou-egklimatou/> [19-5-2026]

Ερμηνεία κατ' άρθρο του Ν 4619/2019. Τόμος Πρώτος, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Έκδοση 2η, 2024 σελ. 1557.

Ευρωπαϊκή Ένωση. (2008). Απόφαση–Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ. Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ.

content/EN/AUTO/?uri=uriserv:OJ.L_.2008.300.01.0042.01.ENG&toc=OJ:L:2008:300:TOC [19-5-2026]

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2012). *Εγγραφο εργασίας σχετικά με το οργανωμένο έγκλημα* (εισηγητής: Salvatore Iacolino, DT/913961). Ανάκτηση από: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/crim/dt/913/913961/913961el.pdf [18-5-2026]

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (2019). Ν. 4619/2019, *Κύρωση του Ποινικού Κώδικα* (ΦΕΚ Α' 95/11.06.2019), άρθρο 187 §§ 1, 3 ΠΚ. Ανάκτηση από: https://www.oenet.gr/media/k2/attachments/N._4619-2019.pdf [21-5-2026]

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ Α' 12/2025). Ν. 5172/2025, *Τροποποιήσεις διατάξεων Ποινικού Κώδικα και Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και λοιπές διατάξεις*. Ανάκτηση από: https://www.sate.gr/data_source/2025%CE%A0%CE%A1%CE%A9%CE%98-%CE%A6%CE%95%CE%9A10%CE%91.pdf [21-5-2026]

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ Α' 180/18.11.2019). Ν. 4637/2019, *Τροποποιήσεις Ποινικού Κώδικα, Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και συναφείς διατάξεις*. Ανάκτηση από: <https://ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2019/11/keimeno-nomou.pdf> [21-5-2026]

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ Α' 212/23.08.2005). Ν. 3386/2005, *Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια*. Ανάκτηση από: <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/161175/nomos-3386-2005> [21-5-2026]

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ Α' 248/15.10.2002). Ν. 3064/2002, *Καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και αρωγή στα θύματα των πράξεων αυτών*. Ανάκτηση από: https://ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2019/08/113_Nomos_3064_2002.pdf [21-5-2026]

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ Α' 30/23.02.2024). Ν. 5090/2024, *Παρεμβάσεις στον Ποινικό Κώδικα και στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για την επιτάχυνση και ποιοτική αναβάθμιση της ποινικής δίκης*. Ανάκτηση από: <https://www.forin.gr/laws/law/4319/n-5090-2024#!/?article=62697> [21-5-2026]

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ Α' 42/23.02.2007). Ν. 3536/2007, *Ειδικές ρυθμίσεις*

θεμάτων μεταναστευτικής πολιτικής και λοιπών ζητημάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών. Ανάκτηση από:

<https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/152241/nomos-3536-2007> [21-5-2026]

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ Α' 52/11.03.2022). Ν. 4908/2022, *Μέτρα αντιμετώπισης της ενδοοικογενειακής βίας και λοιπές διατάξεις*. Ανάκτηση από:

<https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/777584/nomos-4908-2022> [21-5-2026]

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ Α' 70/22.04.2008). Ν. 3658/2008, *Μέτρα για την προστασία των ανηλίκων και την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας και άλλες διατάξεις*. Ανάκτηση από:

<https://www.e-nomothesia.gr/kat-arxaiotites/n-3658-2008.html> [21-5-2026]

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ Α' 80/11.05.2010). Ν. 3849/2010, *Κύρωση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος και των τριών Πρωτοκόλλων αυτής*. Ανάκτηση από:

<https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/54607/nomos-3849-2010> [21-5-2026]

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ Α' 95/11.06.2019). Ν. 4619/2019, *Κύρωση του Ποινικού Κώδικα*. Ανάκτηση από:

<https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/529099/nomos-4619-2019> [21-5-2026]

Καϊάφα-Γκμπάντι, Μ. (2005). Προς μια νέα οριοθέτηση του αξιοποίνου του οργανωμένου εγκλήματος στην Ε.Ε. *Ποινική Δικαιοσύνη*, 12.

Καρύδης, Β. Χ. (2010). Όψεις κοινωνικού ελέγχου στην Ελλάδα: Ηθικοί πανικοί, ποινική δικαιοσύνη. Στο *Media + Έγκλημα*. Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλας.

Κουράκης, Ν. (1999). Το οργανωμένο έγκλημα: Φαινομενολογία και δυνατότητες αντιμετώπισης στην Ελλάδα. *Ποινική Δικαιοσύνη*, 10, 1017–1046. Ανακτήθηκε από <http://crime-in-crisis.com> [19-5-2026]

Κωστάρας, Λ. (2000). Έννοια, τυποποίηση και προβληματική των κυρώσεων του οργανωμένου εγκλήματος. Στα *Πρακτικά Ζ' Πανελλήνιου Συνεδρίου Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου*, 70–89.

- Λίβος Ν., (2015) Ζητήματα Ερμηνείας του άρθρου 187 ΠΚ (με αφορμή του υπ' αριθ. 215/2015 Βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών). Ποινικά Χρονικά, 2015, σελ. 310 και Χαραλαμπίδης, Α., Ο Νέος Ποινικός Κώδικας
- Λίβος, Ν. (2007). *Οργανωμένο έγκλημα και ειδικές ανακριτικές πράξεις* (Τόμ. Ι). Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία – Π.Ν. Σάκκουλας.
- Λίβος, Ν., (1996) Η κατ' επάγγελμα και η κατά συνήθεια τέλεση του εγκλήματος (άρ. 13 περ. στ' Π.Κ.). ΠοινΧρ, 1996, σελ. 1217 επ. και σελ. 1374 επ. και Κωστάρας, Α., Έννοια, τυποποίηση και προβληματική των κυρώσεων του οργανωμένου εγκλήματος, στο: Οργανωμένο Έγκλημα από τη Σκοπιά του Ποινικού Δικαίου Πρακτικά Ζ' Πανελλήνιου Συνεδρίου ΕΕΠΔ. Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας, Δίκαιο & Οικονομία, 2000, σελ. 81.
- Ξενάκη, Σ. (2011). Το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα: Οροθέτηση και αξιολόγηση της απειλής. *Εφαρμογές ΔΔ*, 24(2), 137–145.
- Ορφανός, Σ. (2021). *Οργανωμένο έγκλημα – Άρθρο 187 ΠΚ: Δογματική και νομολογιακή προσέγγιση*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Ραΐκος, Δ. (2006). *Δημόσια διοίκηση και διαφθορά*. Αθήνα: Σάκκουλας.
- Σταμούλη, Ε. (2016). Οργανωμένο έγκλημα και οικονομική κρίση: Τάσεις και μεταβολές. Στο *Κρίση, έγκλημα και σύστημα ποινικής καταστολής σε εποχή κρίσης – Τιμητικός τόμος Νέστορα Κουράκη*, 1194–1226. Ανακτήθηκε από <http://crime-in-crisis.com/wp-content/uploads/2017/06/courakis-ellinikos-tomos.pdf> [19-5-2026]
- Σταμούλη, Ε. (2021). Μία συμβιωτική σχέση υποκόσμου και καλής κοινωνίας. Ανακτήθηκε από <https://commonality.gr/author/stamoulii> [19-5-2026]
- Σύμβαση Σένγκεν (1990). Άρθρο 2. ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.

Διπλωματική Εργασία